

Programma recreatie en toerisme buitengebieden gemeente Dordrecht

Deel B: Achtergronddocument



Colofon

© Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd, december 2025

Opdrachtgever Gemeente Dordrecht, Lianne Suijker

Aanbieder Bureau voor Ruimte & Vrije Tijd

Bart van Engeldorp Gastelaars

Tinco Lycklama

Fleur Brinkmann

Sanne Meekes

Natasja Sonderen

Axel Makkinga

Nina Ruigrok

Oude Kraan 72

6811 LL Arnhem

Contactgegevens T 06 13804310 (Bart)

E-mail: vanengeldorpgastelaars@ruimteenvrijetijd.nl

www.ruimteenvrijetijd.nl

Foto's Eigen foto's en beeldbank gemeente Dordrecht

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	4	7.1 Over het onderzoek	66
1.1 Toelichting.....	4	7.2 Resultaten	66
1.2 Werkwijze.....	4	8. Draagkrachtonderzoek	69
1.3 Gebiedsindeling.....	4	8.1 Inleiding.....	69
1.4 Leeswijzer	5	8.2 Resultaat Economie	69
2. Terugblik eerder onderzoek en beleid	7	8.3 Resultaat Maatschappij.....	70
3. De sector in beeld	13	8.4 Resultaat Leefomgeving	71
3.1 Waarde Recreatie & Toerisme Dordrecht	13	8.5 Conclusies draagkracht en balans	75
3.2 Trends en ontwikkelingen	16	9. Bijlagen.....	77
3.3 Conclusie.....	20	Bijlage 1 De Leefstijlvinder en natuurbeleving	77
4. Verkennende gesprekken	23	Bijlage 2 Definities.....	78
5. Vraag, aanbod en ontwikkelrichtingen.....	26	Bijlage 3 Toelichting thema's	79
5.1 Leefstijlanalyse.....	26		
5.2 Aanbod	35		
5.3 Recreatieve ontwikkelrichtingen	40		
6. Bezoekersonderzoek	45		
6.1 Aanpak en methodiek	45		
6.2 Resultaten.....	47		
6.3 Conclusie bezoekersonderzoek.....	63		
7. Inwonersonderzoek.....	66		

1. Inleiding

1.1 Toelichting

Het programma Recreatie en Toerisme (R&T) voor de buitengebieden werkt de Dordtse Omgevingsvisie 2.0 verder uit voor dit thema. Met dit programma willen we de verschillende waarden van de buitengebieden in balans brengen. R&T staat daarbij centraal. Zo versterken we de buitengebieden en zorgen we voor een gezonde leefomgeving voor alle Dordtenaren.

We willen buitengebieden waar natuur, cultuur, economie en recreatie goed samen gaan. Zo ontstaat een plek die past bij bewoners én bezoekers. Toerisme speelt hierin een positieve rol en helpt de buitengebieden zich te ontwikkelen.

Bij het programma hoort ook een uitvoeringsplan voor de komende vijf jaar. Dit document is deel B van het programma. Het bevat de resultaten van alle onderzoeken die zijn gedaan voor de ontwikkeling van het programma 'Recreatie en Toerisme buitengebieden gemeente Dordrecht'.

De ontwikkeling van dit programma is mede mogelijk gemaakt door een bijdrage van de provincie Zuid-Holland.

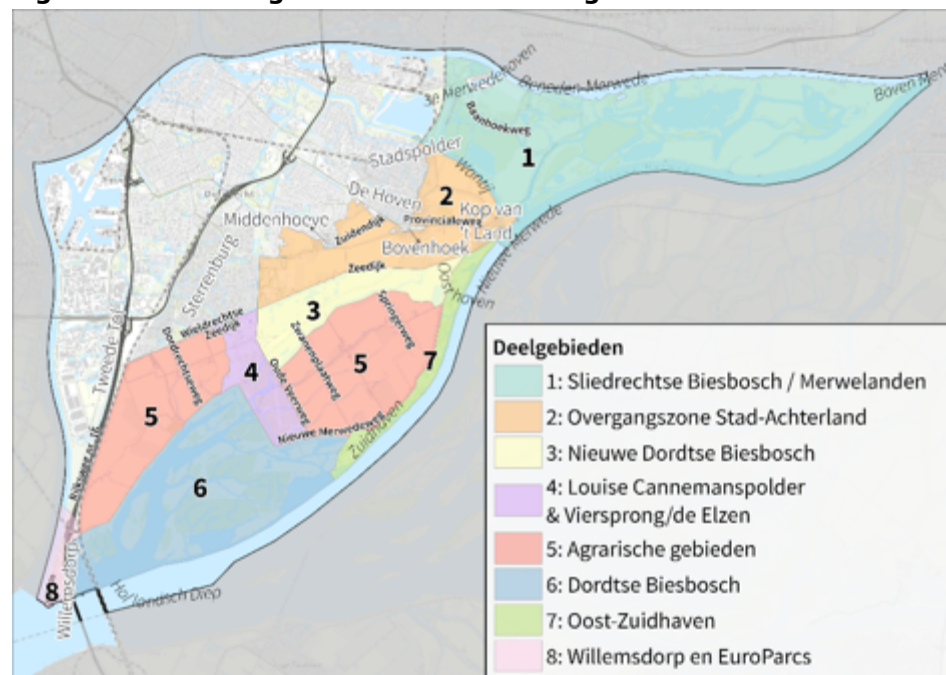
1.2 Werkwijze

Voor de ontwikkeling van het programma Recreatie en Toerisme in de buitengebieden van Dordrecht hebben we tussen april en september 2025 verschillende onderzoeken gedaan. Het ging om:

- Inzicht in de economische waarde en relevante trends via bureau-onderzoek;
- Leefstijlonderzoek, inclusief vraag-aanbodanalyse;
- Bezoekersonderzoek via geanonimiseerde Resono gegevens;

- Inwonersonderzoek via o.a. Doe Mee Dordrecht en het bewonerspanel Drechtsteden;
- Draagkrachtonderzoek, inclusief een balanstafel met inhoudelijke experts op het gebied van o.a. beheer, sport, cultuurhistorie, natuur, waterveiligheid en landbouw.

Figuur 1.1: De deelgebieden van de buitengebieden



1.3 Gebiedsindeling

De buitengebieden van Dordrecht zijn groot en afwisselend. Er is het Nationaal Park De Biesbosch, er zijn parken en groengebieden, losse natuurgebieden en landbouwgrond. Op veel plekken kun je recreëren.

In dit onderzoek verdelen we de buitengebieden van Dordrecht in **deelgebieden**. Met deze indeling kunnen we dit onderzoek zorgvuldiger uitvoeren. Ook kunnen we de verschillen per deelgebied inzien. De deelgebieden staan in figuur 1.1.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 leggen we de economische waarde van de buitengebieden uit en beschrijven we belangrijke trends in recreatie en toerisme. Hoofdstuk 3 geeft een korte samenvatting van inzichten uit verkennende gesprekken met geselecteerde stakeholders. Hoofdstuk 4 laat de resultaten zien van de leefstijlanalyse en de aanbodanalyse, en beschrijft de richtingen voor ontwikkeling. In hoofdstuk 5 staan de uitkomsten van het bezoekersonderzoek. Hoofdstuk 6 vat het onderzoek onder inwoners samen. Tot slot geeft hoofdstuk 7 de analyse en de samenvatting (synthese) van het draagkrachtonderzoek, met conclusies voor economie, maatschappij en leefomgeving.



2. Terugblik eerder onderzoek en beleid

In dit hoofdstuk blikken we beknopt terug op zowel eerder onderzoek dat is uitgevoerd naar recreatie en toerisme in de Biesbosch als een aantal relevante beleidsstukken.

Kadernotitie Toerisme

De kadernotitie (PZH, 2023) is een actualisering van de Startnotitie Toerisme (2020) en vormt de basis voor nieuw provinciaal toeristisch beleid. Het doel: toerisme inzetten als middel om bredere provinciale opgaven te ondersteunen (economie, leefbaarheid, natuur, cultuur), met nadruk op duurzaamheid, balans en inclusiviteit. Het document koppelt toerisme expliciet aan het Recreatieperspectief Zuid-Holland. De provincie geeft aan dat eenzijdige focus op groei naar bewuste bestemmingen moet worden vermeden: toerisme moet bijdragen aan welzijn van inwoners én bezoekers, natuur en erfgoed beschermen, en negatieve effecten (overdruk, milieuschade) voorkomen. Via een drietal pijlers wordt gewerkt aan deze ambitie:

- Duurzame bestemmingen;
- Juiste bezoekers op juiste plaats en tijd
- Datagedreven beleid & bestemmingsmanagement

Toerisme en vrijetijdsgedrag in de Zuidwestelijke Delta

Naar aanleiding van de Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050 heeft de ANWB en het HZ kenniscentrum Kusttoerisme onderzoek gedaan naar recreatie en toerisme in deze regio (ANWB et al., 2022). Er liggen in deze regio grote opgaven rond waterveiligheid, klimaatadaptatie, energietransitie en natuurbehoud. Natuur en landschap zijn cruciaal voor welvaart en leefbaarheid, maar staan onder druk door woningbouw, infrastructuur en toerisme. Recreatie is een belangrijke bron van economische en maatschappelijke waarde, maar vraagt om slimme integratie in ruimtelijke ingrepen. Het rapport concludeert o.a. dat:

- Outdoor recreatie sterk groeit: wandelen, fietsen en watersport zijn topactiviteiten;
- Toerisme en recreatie in de Zuidwestelijke Delta levert €4,2 miljard per jaar op, natuurgerelateerde recreatie €750 miljoen per jaar.
- Speel in op toekomstige behoeften, door o.a. meer ruimte te bieden voor natuurbeleving, goede bereikbaarheid (OV, fiets, betaalbare parkeermogelijkheden), basisvoorzieningen op orde te brengen, aandacht te hebben voor extra aanbod zoals kleinschalige evenementen, watersport, en culturele activiteiten. Daarnaast is duurzaamheid een belangrijk aandachtspunt.

Visie balanceren in de Biesbosch

In 2022 is door de partners van het Biesboschnetwerk een visie opgesteld met als ambitie de balans tussen natuur en recreatie bewaken en versterken, met participatie en eigen verantwoordelijkheid van alle betrokkenen (Orbis, 2022). De visie is een strategisch kader voor samenwerking en uitvoeringsprogramma. Deze visie geeft o.a. de volgende input voor het programma recreatie en toerisme:

- **Nieuwe Dordtse Biesbosch & Hollandse Biesbosch:** dit zijn intensieve recreatiezones met kansen voor verblijfsrecreatie, meerdaagse arrangementen en voorzieningen (routes, rustpunten, toiletten). Partijen hebben de ambitie om de toegankelijkheid en bereikbaarheid te verbeteren, inclusief fiets- en wandelnetwerken;
- **Verduurzaming & klimaatadaptatie:** partijen hebben ambities rondom duurzaamheid, zoals stil/elektrisch varen, water- en energiezuinig en CO₂-neutraal;
- **Bezoekersmanagement:** partijen willen bezoekdruk spreiden in plaats en tijd. Daarnaast kan de schil rondom Dordrecht worden benut om recreatiedruk op Natura 2000-gebied te ontlasten;
- **Communicatie & marketing:** er is de wens voor één merkverhaal voor de Biesbosch. Daarnaast is bewustwording over natuurwaarden en gedragsregels een belangrijk thema.

- **Educatie & gastherennetwerk:** locaties zoals het Biesboschcentrum Dordrecht kunnen samenwerkingen met ondernemers ontwikkelen rondom educatie en arrangementen. Daarnaast is de inzet van gastheren essentieel voor zowel bewustwording en kwaliteitsbeleving.

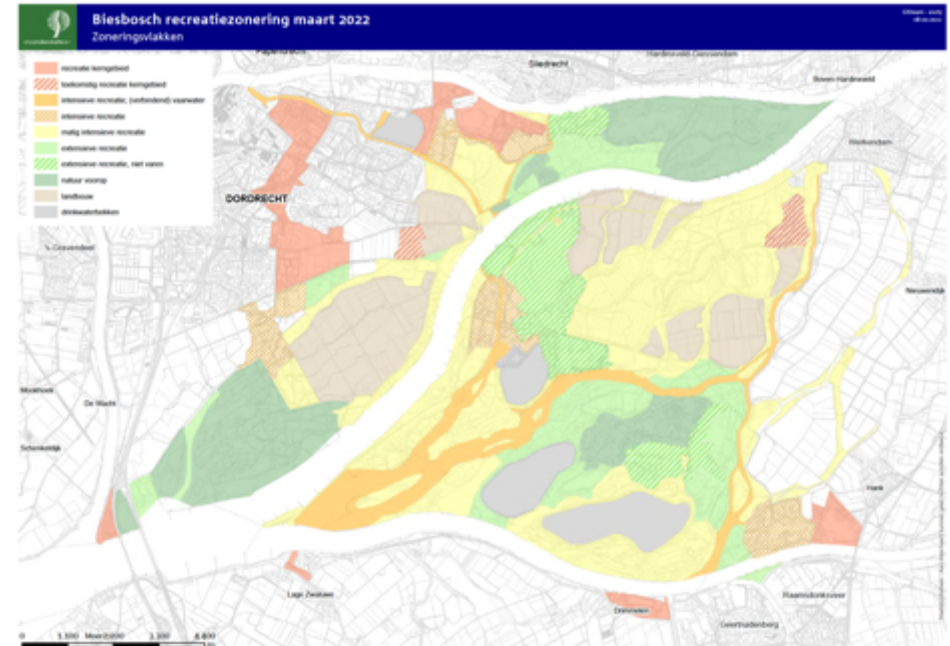
Recreatiezonering Biesbosch

Door Staatsbosbeheer is een recreatiezonering (zie figuur 2.1) voor de Biesbosch ontwikkeld als instrument om balans tussen natuurbehoud en recreatie te realiseren (SBB, 2022). Het doel van de zonering is een afwegingskader voor waar, wanneer en welke recreatievormen passend zijn. De Biesbosch is hierin opgedeeld in verschillende zones:

- Recreatiekerngebieden, zoals het Biesboschcentrum en omgeving, het toekomstige dagrecreatieterrein en Willemsdorp / Europarcs
- Intensieve recreatie, zoals de Hel- en Zuilespolder, het verbindende vaarwater zoals het Wantij, de Hania's Polder en een gedeelte van de Louisa Cannemanspolder / Elzen;
- Matig intensieve recreatie, zoals de Otterpolder, delen van de Nieuwe Dordtse Biesbosch en de omgeving bij de Oost- en Zuidhaven;
- Extensieve recreatie, zoals Polder Stedelijk, delen van de Merwelanden en de Nieuwe Dordtse Biesbosch;
- Natuur voorop, zoals de Dordtse Biesbosch en het grootste gedeelte van de punt van de 'Staart'.

Daarnaast voorziet de zonering in een aantal rustregelingen, zoals de nachtrust-, winterrust- en broedrustregeling.

Figuur 2.1: Recreatiezonering Biesbosch



De Biesbosch Fietst

De Fietzersbond heeft naar aanleiding van de visie 'Balanceren in de Biesbosch' een rapport gemaakt als advies aan de verschillende gemeenten in en om de Biesbosch (Fietzersbond, 2024). De Fietzersbond merkt dat fietsen vaak wordt vergeten in de diverse omgevingsplannen van gemeenten. De Fietzersbond wil fietsen nadrukkelijker positioneren als duurzame, gezonde en economisch interessante recreatievorm. De Fietzersbond doet o.a. de volgende conclusies en aanbevelingen:

- Fietzers zijn een belangrijke bron van inkomsten voor horeca en verblijfsrecreatie. Stimuleer daarom het keurmerk 'Fietzers Welkom';

- Er lopen verschillende internationale fietsroutes (EuroVelo 15 & 19) door Dordrecht en de Biesbosch. Dit biedt kansen voor fietstoerisme;
- Meer rustpunten (bankjes) en toegangsportalen met informatie is gewenst;
- Spreiding van recreatiedruk kan via aantrekkelijke routes, duidelijke bewegwijzering en interessante punten;
- Er zijn een aantal knelpunten rondom bereikbaarheid & infrastructuur, zoals de beperkte breedte van fiets-voetpad aan de oostkant van Dordrecht;
- Ontwikkel duurzame hubs met deelfietsen, een koppeling met OV, oplaadpunten, schuilgelegenheid, info en horeca;
- Positioneer de Biesbosch als één fietsbestemming. Promoot bereikbaarheid per fiets in plaats van de huidige focus op de auto;
- Combineer cultuurhistorie en natuurbewerving in storytelling;
- Stimuleer combinaties van fietstocht met educatieve bestemmingen (musea, bezoekerscentra).

Sportvisie Dordrecht 2030

De gemeente Dordrecht wil in 2023 behoren tot de top 10 aan meest sportieve gemeenten in Nederland. De buitengebieden zijn daar belangrijke dragers voor. Dat wil de gemeente o.a. bereiken met meer plekken in de openbare ruimte die uitnodigen tot sporten, zoals urban sport, watersport en veilige routes. De gemeente wil inclusief sportaanbod en heeft aandacht voor kwetsbare groepen

Adviesrapport Dordrecht voor Iedereen

In opdracht van de gemeente is in 2024 de toegankelijkheid en inclusiviteit van recreatieve voorzieningen voor mensen met een handicap geanalyseerd, inclusief aanbevelingen voor verbeteringen (Verweij, 2024). Daarin wordt o.a. geconcludeerd dat:

- de voorzieningen die er wél zijn (o.a. een aangepaste kleine vissteiger (maar niet altijd bruikbaar door eb/vloed en zonder verhard toegangspad), aangepaste fluisterboten en verhuur van off-road rolstoelen bij het Biesboschcentrum, duofietsverhuur, en toegankelijke parkeerplaatsen bij Hania's Polder) relatief beperkt zijn en samen geen integraal toegankelijk aanbod vormen;
- het door de gemeente als 'geschikt voor mindervaliden' bestempelde pad in de Hania's Polder niet voldoet aan toegankelijkheidsnormen. Dit creëert onveilige verwachtingen voor gebruikers met een handicap;
- het grootste gemis is een gebrek aan toegankelijke toiletten, steile dijken/hellingen, smalle of slechte paden, slecht verbonden parkeerplaatsen-routes, en onvoldoende/oneerlijke toegankelijkheidsinformatie. Ook speelt beperkt bewustzijn binnen de organisatie en laag vertrouwen bij de doelgroep een rol.

Er wordt aan de gemeente geadviseerd om o.a.:

- te starten met nieuwe toegankelijke routes bij toegankelijke horecalocaties (sanitair/parkeren geregeld), waarbij er gebruik wordt gemaakt van bestaande verharde segmenten / halfverharding, duidelijke bewegwijzering en consequent onderhoud (takken weg, verzakkingen herstellen);
- organiseer toegankelijke toiletten via horeca;
- vergroot aantal toegankelijke parkeerplaatsen en leg drempelvrije aanlooproutes aan (vlakke hellingen, verharding, markering);
- toegankelijk geplaatst (hoogte, bereikbaarheid), duidelijke pictogrammen/taal, verharding tot aan het bord; onderhoud en actualisatie;
- integreren van toegankelijkheid als harde eis in alle beleidsplannen.

Landbouwagonderwerpen

De gebiedsgerichte aanpak stikstof en het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG) zijn de aanleiding om een Landbouwagonderwerpen op te stellen

voor het Eiland van Dordt (PZH et al., 2023). Boeren op het Eiland van Dordrecht willen perspectief en duidelijkheid over hun toekomst, binnen kaders van natuur-, water-, klimaat- en stikstofdoelen. Het eiland kent een unieke ligging tussen stad Dordrecht en Natura 2000-gebied Biesbosch, met toenemende druk door verstedelijking, natuurontwikkeling en recreatie. De agenda agendeert een aantal ontwikkelrichtingen en speerpunten:

- Verbinding stad, burger en platteland, met o.a. kansen voor zorgactiviteiten en educatie (schoolklassen, dagbesteding) en recreatie, zoals dag- en verblijfsrecreatie en camperplaatsen, maar ook aandacht voor het verbeteren van ontsluiting en verkeersveiligheid (scheiding landbouwverkeer en recreanten);
- Samenwerking in landschapsbeheer
- Innovatieve landbouw

Op basis van deze agenda is procesbegeleiding ingehuurd en wordt er door samenwerkende partijen een uitvoeringsprogramma opgesteld.

Recreatie in Dordrecht

Het Onderzoekscentrum Drechtsteden heeft in opdracht van de gemeente Dordrecht eerder onderzoek gedaan naar recreatie in Dordrecht (OCD, 2019). Voor het voorliggende programma levert dit onderzoek de volgende inzichten op:

- Vrijwel alle Dordtenaren van 18 jaar en ouder recreëren wel eens;
- Gemiddeld onderneemt een Dordtenaar ruim zeven soorten recreatieve activiteiten per jaar;
- 58% van de respondenten bezoekt een park, 53% maakt een fietstocht en 50% maakt een natuurwandeling;
- Dordtenaren zijn het minst tevreden over plekken om te zwemmen/zonnen in de natuur (16%) en speeltuinen voor kinderen (10%);
- De kwaliteit van wandelpaden in het buitengebied wordt als goed beoordeeld.

Kansen voor Buitensport in Dordt

De gemeente Dordrecht heeft op basis van Strava-data onderzoek laten doen naar zowel gebruik van de buitenruimte door sporters als kansen voor verdere optimalisatie en nieuw aanbod (Track, 2022). Dit laat zien dat o.a.:

- Steeds meer Dordtenaren ongeorganiseerd buiten sporten, zoals wandelen, hardlopen, fietsen, skeeleren en bootcampen;
- 67% van deze activiteiten vindt plaats in de openbare ruimte, niet in sportaccommodaties;
- De belangrijkste activiteiten zijn wandelen, hardlopen, sportief fietsen;
- Skeeleren groeit sterk;
- De meeste sporters beginnen vanuit hun voorkeur, dat onderstreept de noodzaak voor goede stad-land verbindingen;
- De grootste behoeften liggen bij watertappunten, zitgelegenheid, gemarkeerde routes, omgevingsinformatie, fietsenstallingen, buitenfitness en afstandsmarkeringen;
- Qua knelpunten worden er o.a. te smalle paden en slechte asfaltkwaliteit geconstateerd (voor skeeleren & fietsen), conflicten tussen fietsers en voetgangers (Wantijdijk) en gebrek aan bewegwijzering en logische routenetwerken.

Nul-meting Biesboschnetwerk

In opdracht van de gemeenten Drimmelen, Altena en Dordrecht is er een nulmeting naar bezoekersstromen uitgevoerd in de Biesbosch (Metrics, 2024). Er is één jaar via negen optische sensoren onderzoek uitgevoerd, aangevuld met data van ondernemers, bezoekerscentra en sluisdata. Dit leverde voor de buitengebieden van Dordrecht o.a. de volgende inzichten op:

- Bezoek en bootverhuur is sterk afhankelijk van weersverwachting en niet alleen van het daadwerkelijke weer;
- Regen leidt tot minder dagrecreatie, warmte zorgt juist voor piekdrukke bij watergebieden;
- Bijzondere natuurwaarnemingen veroorzaken nichepieken;
- Hoogseizoen (jun-aug): veel hogere aantallen dan laagseizoen;

- Weekenddrukke: zondag is de drukste dag; vrijdag relatief rustig;
- Pieken vooral tussen 09:00 en 14:00 uur;
- Fietzers en wandelaars domineren, gemotoriseerd verkeer is relatief weinig aanwezig in de hele Biesbosch;
- Vaarverkeer: piek rond lunchtijd, vooral op zondag. Er lijkt ook een zomerafname in vaarverkeer te zijn door inwoners met eigen boot die in de zomer buiten het gebied op pad zijn;
- Horecabezetting piekt in juni-augustus;
- Buitenlandse bezoekers komen vooral uit Vlaanderen. Duitsers en Walen zijn relatief ondervertegenwoordigd.



3. De sector in beeld

In dit hoofdstuk komt de toeristisch-recreatieve sector aan bod. We geven inzicht in de (economische) waarde van toerisme en recreatie in Dordrecht. Hierna kijken we naar de belangrijkste trends en ontwikkelingen binnen de sector en wat deze kunnen betekenen voor Dordrecht.

Dordrecht heeft een sterke positie voor recreatie en toerisme. De historische binnenstad en de ligging naast Nationaal Park De Biesbosch maken de stad extra aantrekkelijk. De combinatie van cultuur, water en natuur biedt zowel inwoners als bezoekers een aantrekkelijk gebied om te recreëren. De buitengebieden, met de Biesbosch als icoon, spelen daarbij een belangrijke rol.

De vraag naar recreatie groeit. Dat komt door veranderende wensen én door de groei van het aantal inwoners, zowel in de gemeente zelf als in de hele regio. Daarom wordt het aanbod in de buitengebieden steeds belangrijker. In dit hoofdstuk laten we de waarde van recreatie en toerisme zien: voor de economie én voor de leefomgeving. Daarna beschrijven we de belangrijkste trends die richting geven aan het nieuwe programma voor de buitengebieden.

3.1 Waarde Recreatie & Toerisme Dordrecht

Economische waarde

In 2024 kwamen naar schatting ruim 850.000 dagbezoekers naar de stad Dordrecht. Samen waren dat meer dan 2,9 miljoen bezoeken (NBTC, 2024). Dat is 20% meer ten opzichte van 2022.

Deze dagbezoekers gaven gemiddeld €51 per persoon uit. In totaal ging het in 2024 om ongeveer €151 miljoen aan bestedingen in recreatie en toerisme (Dordrecht Marketing & Partners, 2024). Daarmee levert recreatie en toerisme een directe bijdrage aan o.a. horeca, winkels en cultuur, en indirect ook aan toeleveranciers in ondersteunende sectoren.

Dordrecht heeft circa 4.170 slaapplekken. Het grootste deel staat in de stad. Een klein deel (ongeveer 8%, exclusief EuroParcs) ligt in de buitengebieden. Over elke overnachting wordt toeristenbelasting geheven¹. In 2024 leverde dit 1.235k aan logiesheffing op (Gemeente Dordrecht, 2025). Door een groei van het aantal hotelkamers in de stad in 2025 en de in 2024 ingevoerde verhoging, verwacht de gemeente dat het aantal overnachtingen, en daarmee de toeristenbelasting, gaan stijgen.

Werkgelegenheid

Daarnaast draagt de Recreatie en Toerisme sector (R&T sector) bij aan de economie door het creëren van werkgelegenheid. In 2023 waren er 3.090 banen in de R&T-sector in de gemeente Dordrecht. Dit staat gelijk aan 5% van het totaal aan banen in de gemeente. Dit is minder dan gemiddeld: het landelijk gemiddelde aandeel van banen in de R&T sector ligt op 6,6%, zie ook tabel 3.1 op de volgende pagina.

¹ Deze logiesheffing is in 2025 vastgesteld op € 3,90 p.p. voor accommodaties en € 1,10 p.p. voor staan- en ligplaatsen.

Tabel 3.1: Aandeel banen in de vrijetijdssector

	Dordrecht	Zuidoost Zuid-Holland ²	Zuid-Holland	Nederland
Aandeel banen in de vrijetijdssector in 2023	4,8%	4,4%	5,6%	6,6%
Procentuele verandering van banen in de vrijetijdssector tussen 2019 en 2023	-2,8%	4,2%	0,8%	1,3%

Bron: LISA (2023) Het aantal banen heeft betrekking op het totaal aantal fulltimers, parttimers en uitzendkrachten.

Tussen 2019 en 2023 nam het aantal banen in de R&T-sector³ in de gemeente Dordrecht af met 2,8%. Toch groeide het aantal bedrijven in deze periode: het aantal vestigingen steeg van 690 naar 810 in de gemeente Dordrecht.

Het totaal aantal banen in Dordrecht groeide in die jaren wél met 9,6%. Door de afname van het aantal R&T banen en de groei van het totaal aantal banen, werd het aandeel van de R&T-sector op het totaal van de werkgelegenheid in de gemeente Dordrecht kleiner. Kortom, de omvang van recreatie en toerisme in Dordrecht is kleiner dan gemiddeld in Nederland en Zuid-Holland.

Voorzieningen

Toerisme en recreatie dragen niet alleen bij aan de economie, maar ook aan het aanbod van voorzieningen. Bezoekers aan Dordrecht zoeken bijvoorbeeld

horeca, bootverhuur en musea. Deze voorzieningen zijn ook te bezoeken door inwoners. Zo draagt de R&T-sector bij aan de leefbaarheid.

Om te zien in hoeverre R&T bijdraagt aan het aantal voorzieningen in Dordrecht, kijken we naar het aantal voorzieningen per 1.000 inwoners. We vergelijken dit met de regio en met het landelijk gemiddelde⁴.

Toeristische voorzieningen

De toeristische voorzieningen worden gebruikt door zowel inwoners als bezoekers. Een groter aantal toeristen kan zorgen voor een breder aanbod. Dit betekent dat er ook voor inwoners meer voorzieningen te bezoeken zijn. Dit draagt positief bij aan de leefbaarheid. De dichtheid aan toeristische voorzieningen is in tabel 3.2 weergegeven. De categorieën zijn gebaseerd op de beschikbare data.

Leeswijzer tabel 3.2

Voor elke voorziening wordt weergegeven hoeveel bedrijven met deze voorziening als hoofdfunctie beschikbaar zijn per 1.000 inwoners.

▲ = hoger dan gemiddeld in Nederland

▽ = lager dan gemiddeld in Nederland

Tabel 3.2: Dichtheid vrijetijdsvoorzieningen in 2025 per 1.000 inwoners voor Dordrecht, Zuidoost Zuid-Holland en Nederland

Branche	Voorziening	Dordrecht	Zuidoost Zuid-Holland	Nederland	
Horeca	Eet- en drinkgelegenheden:	34,6	28,8	45	▽
	Waarvan: Restaurants	7,8	6,7	11,4	▽

⁴ Hierbij is gekeken naar bedrijven op basis van hun hoofdfunctie; nevenactiviteiten, zoals verhuur bij een horecabedrijf, zijn hierin niet meegenomen.

² COROP-gebied

³ De R&T-sector omvat verschillende branches in de vrijetijdssector (denk aan horeca en logiesverstrekking). Branches die samenhangen met de vrijetijdssector worden ook ten dele meegerekend. Zie de definitie en afbakening op de website van LISA: [Definities - Lisa](#)

	Waarvan: Cafés	5	3,6	5,6	▽
	Waarvan: overige (fastfood, cafetaria's, ijssalons, eetkramen, kantines en catering)	11,3	9,1	11,4	▽
Cultuur	Bioscopen	0,2	0,01	0,01	▲
	Theaters en schouwburgen	0,2	0,1	0,01	▲
	Musea	0	0,02	0,01	▽
	Kunstgalerieën en expositieruimten	0,21	0,1	0,05	▲
Recreatie	Sauna's, solaria, baden e.d.	2,9	2,7	3,2	▽
	Binnen- en buitenbaden*	0,02	0,1	0,2	▽
	Dieren- en plantentuinen, kinderboerderijen	0,3	0,5	1,2	▽
	Paardensport en maneges	0,36	0,5	1,2	▽
	Watersport	0,00	0,1	0,1	▽
	Overige recreatie:	4,9	4,5	4,6	▲
	Waarvan: Pret- en themaparken; kermisattracties	0	0,1	0,3	▽
	Waarvan: Jachthavens	0,5	0,3	0,3	▲
	Waarvan: Overige recreatie (rest)	4,7	4,3	5,8	▽
	Zwemwater (officiële buitenlocatie) – per 10.000 inwoners	0,8	27,2	4,1	▽

Bron: CBS; KvK Bedrijventeller (2025); zwemwater.nl *De bedrijventeller geeft 0 aan, vanwege ontbreken SBI-code. Dit is handmatig aangepast

Wat valt op?

- In Dordrecht zijn maar in vijf categorieën meer voorzieningen per 1.000 inwoners dan op regionaal of landelijk gebied. Vergeleken met het landelijk gemiddelde is het niveau vaak lager dan je zou verwachten. Dagbezoekers zorgen bovendien voor extra vraag naar voorzieningen. Met bijna 123.000 inwoners in 2025 heeft Dordrecht daarmee dus relatief weinig vrijetijdsvoorzieningen, voor alleen al de inwoners. De dagbezoekers maken ook gebruik van deze voorzieningen, waardoor de daadwerkelijke vraag nog groter is.
- Dordrecht scoort regionaal én landelijk bovengemiddeld op culturele voorzieningen, zoals theaters en galerieën. De aantallen zijn niet groot, maar wel hoger dan het landelijk gemiddelde. Voor de meeste recreatievoorzieningen (behalve jachthavens) ligt de dichtheid onder het gemiddelde, met name voor openlucht zwemwater. Voor horeca ligt het aanbod in de buitengebieden zelf sterk onder het gemiddelde. Dit is ook geconstateerd in de nota 'De Dordtse horeca, ruimte voor ontwikkeling' zoals op 12 maart 2024 vastgesteld door de gemeenteraad.
- De lage dichtheid van watersport kan komen doordat watersport soms een nevenfunctie is (bijvoorbeeld een horecazaak die ook boten verhuurt). In de analyse telt alleen de hoofdfunctie van een bedrijf.

Kortom: in verhouding tot het aantal inwoners zijn er kansen om het aantal vrijetijdsvoorzieningen te laten groeien. Alleen bij culturele recreatie zoals kunstgaleries, scoort Dordrecht bovengemiddeld. Goed om te onthouden: Deze analyse zegt niets over de ligging van de voorzieningen. Waarschijnlijk zitten de meeste culturele voorzieningen in en rond de binnenstad van Dordrecht en is het aanbod in de buitengebieden kleiner. In hoofdstuk 4 gaan we daarom in op het huidige aanbod en de kansen in de buitengebieden.

Dagelijkse voorzieningen

Bezoekers maken ook gebruik van dagelijkse voorzieningen zoals de supermarkt of winkels. Meer bezoekers betekent een grotere markt voor deze voorzieningen. Om te zien in hoeverre bezoekers bijdragen aan de

aanwezigheid van dagelijkse voorzieningen, kijken we weer naar de dichtheid (aantal voorzieningen per 1.000 inwoners voor de hoofdfunctie), zie tabel 3.3.

Tabel 3.3: Dichtheid dagelijkse voorzieningen in 2025 per 1.000 inwoners voor Dordrecht, Zuidoost Zuid-Holland en Nederland

Branche	Voorziening	Dordrecht	Zuidoost Zuid-Holland	Nederland	
Detailhandel	Supermarkten	4,2	3,5	3,8	▲
	Gespecialiseerde winkels in voedings- en genotmiddelen	7,1	6,5	7,5	▲
	Winkels in fietsen en bromfietsen, sport- en kampeerartikelen en boten	2,6	2,2	2,7	▲
	Winkels in overige artikelen (o.a. kleding en modeartikelen)	4,5	3,9	3,8	▲

Wat valt op?

- Dordrecht heeft meer winkels per 1.000 inwoners dan gemiddeld in de regio.
- Vooral bij “overige” winkels (zoals kleding- en schoenenwinkels, parfumerieën en drogisterijen, apotheken, bloemen- en plantenzaken, juweliers en modezaken) is de dichtheid hoog. Dit betekent dat Dordrecht meer winkels heeft dan je zou verwachten op basis van het aantal inwoners. De extra vraag van bezoekers speelt hierin waarschijnlijk mee.
- Het aantal supermarkten ligt duidelijk boven het gemiddelde in de regio.

Kortom: Dordrecht heeft veel dagelijkse voorzieningen, vooral in de detailhandel. Dat is goed voor zowel inwoners als bezoekers. De bovengemiddelde aanwezigheid van supermarkten en winkels (zoals kleding en cosmetica) suggereert dat bezoekers bijdragen aan het winkelaanbod.

⁵ [Dashboard - Overzicht - Dordrecht](#)

3.2 Trends en ontwikkelingen

In dit deel beschrijven we de belangrijkste ontwikkelingen in recreatie en toerisme in Dordrecht. We kijken naar trends in vrijetijdsgedrag en naar ontwikkelingen in de sector, zowel in Nederland als in Dordrecht. Dit betreft zowel prognoses, trends op het gebied van buitenrecreatie en in het kader van verblijfsrecreatie.

3.2.1 Algemene toeristisch-recreatieve trends

Landelijke groei van toerisme

Het NBTC verwacht de komende jaren veel groei in toerisme. In Zuid-Holland zullen er in 2035 naar verwachting 28% meer bezoeken zijn dan in 2023, vooral door internationaal toerisme. Dordrecht kan daardoor meer dagbezoekers en verblijfs gasten krijgen.

Toenemende recreatiebehoefte inwoners

Dordrecht telt in 2025, 122.796 inwoners (CBS, 2025). Het aantal inwoners groeit al jaren. In de toekomst wordt ook een groei verwacht. Zo wordt verwacht dat het aantal inwoners in 2050 is gestegen naar 135.640 inwoners. Dat is een stijging van 10% (Primos, 2025)⁵. Als er meer inwoners zijn, betekent dat ook dat er meer ruimte en voorzieningen nodig zijn om hen te voorzien in deze behoeften.

Populariteit in reizen en uitstapjes

De vrijetijdsector is populair. De voorkeur voor uitjes is groter dan de behoefte aan spullen (ABN AMRO 2023; NBTC 2024).

Economische uitdagingen in de sector

De sector heeft te maken met personeelstekorten, inflatie en hoge energieprijzen (NRIT, 2022). Er is ook het plan om het btw-tarief op logies te verhogen van 9% naar 21%. Als dit doorgaat, worden hotels en vakantiehuisjes vanaf 2026 naar verwachting ongeveer 11% duurder (Hospitality Management, 2024). De sector probeert dit te voorkomen.

55-plussers zijn een opkomende doelgroep

De 55-plussers zijn reislustiger, actiever en avontuurlijker dan voorheen. Ook zijn er meer 55-plussers, en hebben ze meer geld. Hierdoor worden zij steeds interessanter voor de reisbranche.

Ze hebben namelijk nu meer mogelijkheden om verder te reizen, luxere accommodaties te kiezen en bijzondere ervaringen te zoeken. Dat leidt tot de opkomst van nieuwe reistrends onder oudere generaties, zoals actieve vakanties of culinaire reizen. Zo neemt de populariteit van fietsvakanties flink toe (ABN AMRO, 2023).

Duurzaamheid belangrijker maar niet doorslaggevend

Duurzaamheid is populair. Consumenten zijn zich steeds bewuster van hun consumptie- en reisgedrag. Ze kiezen steeds vaker duurzaam, puur en biologisch. Maar duurzaamheid is niet de doorslaggevende factor bij het boeken van vakanties. Consumenten vinden het fijn als de duurzame keuze makkelijk wordt gemaakt en het liefst niet te veel geld kost (NBTC, 2023).

Bedrijven spelen hierop in door bijvoorbeeld het energieverbruik laag te houden, ook worden nieuwe vakantiehuisjes bijna standaard uit duurzame materialen gemaakt (NRIT, 2019).

Plattelandstoerisme wint aan populariteit

Plattelandstoerisme wint aan populariteit bij recreanten. Agrariërs spelen hier ook steeds vaker op in met toeristisch-recreatieve nevenactiviteiten zoals

verblijfsrecreatie, verkoop aan huis, en dagrecreatieve activiteiten (zoals bijvoorbeeld boerengolf en boerenlandpaden) (NBTC, 2023).

Regeneratief toerisme

Een andere belangrijke ontwikkeling is de opkomst van regeneratief toerisme. Bezoekers willen niet alleen geen schade veroorzaken, maar juist iets terugdoen. Denk aan zwerfvuil rapen, soorten monitoren via apps of landschap herstellen. Regeneratief toerisme:

- Versterkt lokale gemeenschap en identiteit
- Draagt bij aan natuur en cultureel erfgoed
- Is gericht op meedoen, in plaats van alleen consumeren
- Is ontworpen voor wederzijds voordeel: voor bezoeker, plek en bewoner (NBTC, 2024)

3.2.2 Dagrecreatieve trends

Buitenrecreatie steeds belangrijker

Buitenrecreatie wint aan populariteit. Mensen gaan graag de natuur in, en werken hier graag aan hun (mentale) gezondheid. Bijna 9 op de 10 Nederlanders ondernemen buitenactiviteiten, bijvoorbeeld wandelen of fietsen (Wandelnet). Om buiten te recreëren, is ruimte nodig. Op dit moment is er al te weinig ruimte. Met de bevolkingsgroei, groeit het tekort aan deze ruimte nog veel meer. In 2050 komt Nederland naar verwachting 62.800 hectare tekort aan natuur om in te recreëren.

Rustigere recreatievormen, gericht op natuurbeleving

Steeds meer mensen zoeken rust, traagheid en aandacht voor de omgeving. Dat past bij 'onthaasten' (NBTC, 2024). Dit zien we ook in waterrecreatie terug. Langzame waterrecreatie zoals suppen, kanoën en roeien wordt populairder. Geluidloze middelen hebben de voorkeur; gemotoriseerde boten worden waar mogelijk beperkt of geweerd om geluidsoverlast te voorkomen.

Buiten het water zoeken mensen ook rustige recreatie. Dit zoeken ze op vogelkijkplekken, luister- en geurpaden en blotevoetenpaden.

Inclusiviteit en toegankelijkheid

Met het VN-Verdrag Handicap en de Omgevingswet hoort toegankelijkheid bij het beleid. Er komt meer aandacht voor toegankelijke paden, excursies en bezoekerscentra, maar er is nog winst te boeken (Vrijetijds kennis, 2024).

Bezoekers in de natuur

Het aantal honden is sinds corona gestegen (18,3% van de huishoudens heeft er gemiddeld 1,3). Dit zorgt voor een extra impuls voor een deel van de inwoners om naar buiten te gaan en ook zelf te bewegen. Tegelijkertijd zorgt een toenemende vraag extra druk op uitlaatgebieden en kan deze verstoring veroorzaken. Beheerders zetten daarom steeds meer in op zonering en bestemmingsmanagement om bezoekdruk te spreiden en natuur te beschermen, zoals in Nationaal Park Hollandse Duinen, de Veluwe en de Biesbosch ('Balanceren in de Biesbosch'). Marketingorganisaties zien dat vooral toeristen zich laten sturen naar rustigere plekken, zonder verlies van beleving. Tegelijk is draagvlak voor natuurmaatregelen niet vanzelfsprekend en vraagt dat om een verantwoorde beleving en een integrale aanpak van natuur- en recreatieopgaven.

Toenemende druk op de natuur en recreatievoorzieningen

De stijgende bezoekersaantallen en verwachte bevolkingsgroei in Dordrecht kan zorgen voor een toenemende druk op de recreatieve buitengebieden. De populariteit van buitenrecreatie brengt echter ook risico's met zich mee: toenemende conflicten tussen verschillende vormen en/of snelheden van recreatie, verstoring van flora en fauna, slijtage van routes en voorzieningen, en toenemende milieubelasting (Meer Ruimte voor Recreatie, ANWB, 2023). Daar komt bij dat steeds meer mensen bewust zoeken naar rust en balans in de natuur, bijvoorbeeld via wandelen en stiltebeleving, wat vraagt om extra aandacht voor rust en spreiding binnen recreatiegebieden (Vrijetijds kennis,

2024). De uitdaging voor gebiedspartijen zoals de gemeente Dordrecht, provincie Zuid-Holland en Staatsbosbeheer ligt in het waarborgen van de balans tussen toegankelijkheid en bescherming van de natuur. Dit vraagt om toekomstgerichte keuzes in ruimtelijke ordening, recreatiebeheer en natuurontwikkeling, zodat de kwaliteit van zowel recreatie als landschap behouden blijft.

Horeca: lokaal, authentiek en in balans

Horeca is een belangrijke factor binnen dagrecreatie en ontwikkelt zich richting maatwerk en beleving. Gasten willen een goede balans tussen gezond en lekker eten. Hoewel gezondheid een rol blijft spelen, is de vraag naar puur gezond eten wat afgenomen; consumenten zoeken vaker naar 'genietmomenten' (KHN, 2024; Van Geloven, 2024). Daarnaast wordt authenticiteit gewaardeerd: streekproducten, duurzaamheid en persoonlijke keuzes zijn gewild. Concepten als foodtruckfestivals en unieke horeca-ervaringen met lokale identiteit passen goed bij deze trend (horecamagazine, 2024). Dit biedt kansen voor ondernemers in en rondom Dordrecht om met een onderscheidend aanbod bij te dragen aan de aantrekkelijkheid van de regio, denk bijvoorbeeld aan een foodtruckfestival of horeca met eigen (moes-)tuin.

Tekort aan plaatsen voor buiten zwemrecreatie

In Dordrecht is er één officiële buiten zwemlocatie, dit is bij Recreatieplas De Merwelanden. Om deze recreatieplas is vanwege Pfas veel te doen geweest en is deze sinds 1 mei 2025 weer geopend voor zwemrecreatie. Eerder mocht er ook gezwommen worden bij de Viersprong maar dit is wegens meerdere redenen waaronder Kader Richtlijn Water (KRW) geen officiële zwemplek meer. In 2006 is hier een negatief zwemwaterprofiel voor opgesteld (RTV Rijnmond, 2023; zwemwater.nl, 2025). Klimaatverandering zal zowel aan de aanbodkant, denk aan verminderde zwemwaterkwaliteit, als aan de vraagkant gevolgen hebben. Langere periodes van warmer weer zullen leiden tot meer mensen die verkoeling in buitenwater zoeken. Tekorten aan

buitenzwemwater kunnen leiden tot risico's, zoals mensen die gaan zwemmen op ongewenste locaties (gevaarlijke plekken of slechte waterkwaliteit), te drukke zwemplekken met bijbehorende problematiek (overlast, verkeerstopstoppen) en gezondheidsklachten (door hittestress in de dichtbevolkte stad). Momenteel zijn er wel plannen om in de nieuwbouwwijk Stadswerven, dichtbij het historische centrum zowel een havenbad als stadsstrand te realiseren, (Wantij in de rondte, 2024). Zelfs met die uitbreiding is het aanbod beperkt voor het (stijgende) aantal inwoners van de gemeente Dordrecht.

Dordrecht als riviercruise bestemming

De afgelopen tien jaar heeft de riviercruisemarkt een sterke groei doorgemaakt. De sector is niet alleen in omvang toegenomen, maar ook verbreed qua aanbod en doelgroep. Dordrecht is door de nabijheid van Kinderdijk, de ligging van de stad aan het water en de historische uitstraling niet langer slechts een 'tussenstop' maar is in korte tijd uitgegroeid tot een volwaardige cruisebestemming met grote potenties voor een verdere groei. Om die rol goed te kunnen blijven vervullen is een strategische en integrale aanpak nodig, gericht op infrastructuur, samenwerking, duurzaamheid en het versterken van het aanbod.

Dordrecht heeft voor een duurzame ontwikkeling van de riviercruisemarkt gekozen, waarbij levendigheid hand in hand gaat met leefbaarheid. De riviercruise moet niet alleen bezoekers brengen, maar ook: economische meerwaarde, samenwerking met aanbieders en lokale betrokkenheid.

Momenteel is de Franse overheid een nieuw kanaal aan het ontwikkelen; het nieuwe Canal Seine-Nord Europe, een 107 kilometer lang kanaal dat de Seine bij Parijs verbindt met de Schelde richting België en Nederland. Dit kanaal biedt kansen voor Dordtse toerismemogelijkheden. Met een geplande oplevering rond 2030 zal er een nieuwe route openen waarbij er direct vanaf Amsterdam naar Parijs kan worden gevaren. Tegelijkertijd kent riviercruise een autonome groei. Er worden elk jaar flink cruiseschepen bijgebouwd en er

komen meer toetreders op deze markt. Tegelijkertijd willen steden zoals Amsterdam het aantal riviercruise aankomsten halveren. Dat betekent dat maatschappijen driftig op zoek zijn naar alternatieve geschikte afmeerlocaties

Ook keren veel cruisebezoekers, vaak oudere, gezondheidsbewuste reizigers, terug naar eerdere bestemmingen en willen daar nieuwe ervaringen (NRIT, 2023). Hoewel het uitgavepatroon van riviercruisepassagiers relatief laag blijft (gemiddeld €56 p.p., Toerisme Vlaanderen 2023), helpt de spreiding van toerisme lokale economieën en vergroot het Dordrechts rol als groene en toegankelijke waterstad (NRIT, 2024; Erasmus Universiteit Rotterdam, 2024).

Tot nu toe is de gemeente Dordrecht vooral een dagbestemming. Door het verder ontwikkelen van het aanbod in de buitengebieden voor dagrecreatie, horeca en verblijfsrecreatie wordt Dordrecht interessanter voor meerdaags bezoek, ook voor de toenemende riviercruise in de combinatie van stad en buitengebieden. Monitoring van de impact op economie, leefbaarheid en leefomgeving is hierdoor essentieel

Waterrecreatie; populair maar kwetsbaar

Waterrecreatie blijft sinds de coronaperiode groeien. Het bezit van boten is gestegen en veel recreanten blijven het water trouw bezoeken (NRIT, 2024). Tegelijkertijd is met name het aantal motorboten aan het stijgen, neemt het aantal zeilboten af en is waterrecreatie voor een deel aan het vergrijzen. Tegelijkertijd is het ecologisch systeem van de Biesbosch, met name in het zuiden, ernstig uit balans. Herstel is mogelijk, mits er voldoende ruimte wordt geboden aan natuurlijke processen (PAGW, 2024). De Biesbosch kent al decennia een toenemende recreatiedruk, vooral door de groei van waterrecreatie tussen 1970 en 2005. De aanwezigheid van het natuurgebied versterkt de aantrekkelijkheid voor recreatie en wonen. Verwacht wordt dat deze landelijke trend van toenemende bezoekers geen problemen oplevert, mits bestaande regels zoals de Vaarkaart en Biesboschverordening worden nageleefd. *Het draagkrachtonderzoek (hoofdstuk 8) gaat dieper in op draagkracht en ecologische waarden.*

Een andere trend is het invoeren van het vrijwillige Biesbosch vaantje, hiermee worden inkomsten van vaarvoorzieningen mogelijk gemaakt. Op basis van een sessie met stakeholders uit vaarrecreatie lijkt hier in Dordrecht ook veel draagvlak voor te zijn, mits vrijwillig en inkomsten terugvloeien naar beheer/onderhoud van (nieuwe) vaarvoorzieningen.

3.2.3 Verblijfsrecreatieve trends

Back to basic vs. glamping

We zien het “echte kamperen” met de katoenen tent terugkeren. Maar er is ook steeds meer vraag naar bijzondere en luxere vormen van kamperen. Zoals bijvoorbeeld boomhutten of glamping, waarbij gekampeerd kan worden in comfortabele onderkomens met veel voorzieningen. Kamperen in Nederland is weer in opkomst. Ten opzichte van 2022 zagen we in 2023 kamperen groeien met 13,3% (Pretwerk.nl, 2023).

Beleving en onthaasten

Een belangrijke trend binnen verblijfsrecreatie is de verschuiving richting beleving en onthaasting. Vanaf 2025 neemt de belangstelling toe voor kortdurende, betekenisvolle reizen – vaak aangeduid als ‘life-hacking journeys’. Deze variëren van retreats, mindfulness- en detoxprogramma’s tot off-grid ervaringen en work-from-anywhere-concepten. Dergelijke verblijven gaan vaak gepaard met diepe natuurbeleving en milieubewuste reiskeuzes, en kunnen zelfs elementen bevatten van natuurherstel en educatie. Er is daarnaast een groeiende vraag naar thematische reizen, waaronder intergenerationeel familietoerisme en natuur educatieve ervaringen. Deze ontwikkelingen onderstrepen de behoefte aan rust, verdieping en verbondenheid met de omgeving (NBTC, 2025).

Duurzame vormen verblijfsrecreatie

De vraag naar duurzame vormen van verblijfsrecreatie groeit. Bezoekers kiezen vaker voor verblijven waarbij aandacht is voor milieu, lokaal geproduceerd voedsel en een lage ecologische voetafdruk. Ondernemers spelen daarop in met circulaire bouw, energieneutrale voorzieningen en samenwerking met lokale producenten. Duurzaamheid wordt daarmee steeds meer een onderscheidende kwaliteitsfactor binnen de verblijfsrecreatie.

Luxe ontspannen

De een wil van alle gemakken voorzien zijn op vakantie, terwijl de ander juist voor het avontuur gaat en de ervaring. We zien een toegenomen vraag naar luxe. Binnen de verblijfsrecreatie zien we dat sommige bedrijven zich inzetten luxe door bijvoorbeeld kant en klare safaritenten aan te bieden, eigen sanitair bij kampeerplaatsen of wellness faciliteiten.

Uniek overnachten

Verblijfsaccommodaties worden steeds unieker. Overnachten in een werkzame molen, je tent opzetten op een platform hoog in de bomen of ronddobberen op een kampeervlot: we zien steeds uniekere verblijfsaccommodaties voorbij komen. Vooral de jongere generatie, van 25 tot 35, heeft veel interesse in deze bijzondere of zogenoemd ‘Instagram waardige’ verblijfsvormen (NRIT, 2024).

3.3 Conclusie

Hieronder staan de belangrijkste conclusies van dit hoofdstuk opgesomd:

- Bezoekers besteden ca. €51 per persoon per bezoek (wat neerkomt op 150 miljoen per jaar). **Daarmee lijkt het stedelijk gebied de economische motor Dordrecht.** Ter referentie: in natuurgebieden in heel Nederland wordt er per bezoekers slechts €4 per persoon per bezoek

uitgegeven. Dat ligt deel aan de hoeveelheid voorzieningen en deels aan de doelen van recreatie in de natuur.

- De sector telt ca. 3090 R&T banen, wat neerkomt op **4,8% van de totale werkgelegenheid in Dordrecht**. Dit is lager dan het gemiddelde in Nederland.
- Toerisme draagt daarnaast ook bij aan de leefomgeving. Vrijtijdsvoorzieningen voor bezoekers kunnen ook door inwoners worden gebruikt en andersom. De gemeente Dordrecht **telt relatief veel (in verhouding tot het aantal inwoners) culturele voorzieningen, maar met name in de buitengebieden juist minder horecavoorzieningen en recreatieve voorzieningen**.
- Kortom, de toeristische-recreatieve sector in Dordrecht draagt bij aan de **economie en leefomgeving**, maar de cijfers suggereren dat er kansen zijn om de toeristisch-recreatieve sector te versterken in voorzieningen, inspelend op de groeiende recreatiebehoefte van inwoners en de veranderende vrijetijdsvoorkeuren. De buitengebieden kunnen hier een waardevolle rol in spelen.
- De behoefte aan voorzieningen wordt alleen maar groter. Er wordt namelijk een **groei van 10% van het aantal inwoners** verwacht en ook het toerisme zal naar verwachting groeien. Dit leidt tot een **grotere vraag naar recreatie**.
- De stijgende vraag in absolute zin, in combinatie met de **populariteit van buitenrecreatie** (fietsen, wandelen, varen, etc.) en de behoefte aan het 'uitstaan', het **beleven van de natuur** en onthaasten in de buitenruimte, laat zien dat de buitengebieden kansrijk zijn om recreatief te gebruiken.



4. Verkennende gesprekken

In dit hoofdstuk geven we een samenvatting van de verkennende gesprekken met betrokken partijen. Deze gesprekken zijn gevoerd om een eerste beeld te vormen van eventuele aandachtspunten, kansen en gevoeligheden rondom recreatie en toerisme in de buitengebieden van Dordrecht die relevant zijn voor de verdere uitwerking van het programma.

Er zijn gesprekken gevoerd met een tiental organisaties (zie tabel 4.1). In dit hoofdstuk worden de belangrijke inzichten beknopt samengevat.

Tabel 4.1: Overzicht verkennende gesprekken

Stakeholders
Staatsbosbeheer
Biesboschnetwerk
Programma Landelijk Gebied Eiland van Dordrecht
Waterschap Hollandse Delta
Provincie Zuid-Holland
Fietsersbond
Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie
Wandelvereniging te Voet
Biesbosch Federatie
Dordrecht Marketing en Partners

Veiligheid en Bereikbaarheid

De veiligheid en bereikbaarheid van de buitengebieden vormen volgens een aantal partijen een belangrijk aandachtspunt, o.a. de Oude Veerweg, Van Elzelingenweg, oversteek Provinciale Weg naar het nieuwe dagrecreatieterrein en de kruising bij Kop van 't Land. Veel routes tussen de stad en de buitengebieden worden als onveilig of onaantrekkelijk ervaren, vooral bij overgangen en drukke verkeerspunten. Daarnaast leeft er ook de wens om fietsers, wandelaars en autoverkeer in het gebied beter van elkaar te scheiden, zodat recreatief verkeer zich vrijer en veiliger kan bewegen en de

buitengebieden hierdoor aantrekkelijker worden. Daarnaast wordt benadrukt dat voorzieningen toegankelijk moeten zijn voor iedereen, inclusief mindervaliden, en geeft een enkele partij aan dat parkeren idealiter aan de rand van het gebied plaatsvindt zodat een gedeelte autoluw blijft.

Daarnaast wordt openbaar vervoer gemist. Er worden kansen gezien voor innovatieve oplossingen zoals oproepbaar vervoer of fietshubs aan de randen van het gebied, in samenwerking met omliggende gemeenten. Een betere OV-verbinding zou niet alleen de toegankelijkheid vergroten, maar ook bijdragen aan duurzame mobiliteit en het ontlasten van drukke parkeerplaatsen in de natuurgebieden.

Recreatieve Voorzieningen

De buitengebieden wordt breed gewaardeerd, maar de recreatieve infrastructuur kan beter aansluiten op de behoeften van bezoekers. Er is behoefte aan onder andere meer rustpunten, uitkijkplekken, trappen over dijken en duidelijke bewegwijzering. Ook meer openbare toiletvoorzieningen worden genoemd. Bestaande wandel- en fietspaden functioneren goed, maar volgens enkele partijen weten veel bezoekers ze niet te vinden door een gebrek aan eenduidige communicatie. De kwaliteit en onderhoud van voorzieningen, zoals aanlegsteigers vragen om structurele aandacht. Tot slot worden er kansen gezien om een nieuwe zwemlocatie te ontwikkelen in de Hania's Polder en bestaande voorzieningen, zoals de horeca bij de Viersprong en Merwedepas, nieuw leven in te blazen.

Natuur en landschap

Het behoud van natuurwaarden en landschappelijke kwaliteit wordt gezien als voorwaarde voor ontwikkelingen in het gebied. Tegelijk is er behoefte aan ruimte voor recreatie, waardoor de balans tussen rust en gebruik zorgvuldig bewaakt moet worden. Het versterken van biodiversiteit via blauwgroene dooradering biedt kansen om natuurontwikkeling te koppelen aan recreatief gebruik. Dit vraagt om gebiedsgerichte afwegingen, waarin het programma recreatie en toerisme een bijdrage kan leveren.

Routenetwerken

De basis van het wandel-, fiets-, ruiter- en vaarroutenetwerk is aanwezig, maar kent hiaten en onduidelijkheden. Wandelaars ervaren dat de bestaande knooppuntroutes sterk zijn, maar dat verbindingen tussen deelgebieden door bijvoorbeeld laarzenpaden over dijken of door polders ontbreken. Voor fietsers wordt vooral de slechte aansluiting tussen de stad en de buitengebieden genoemd. De routes in de buitengebieden zelf zijn over het algemeen goed, met uitzondering van de wens voor meer scheiding met autoverkeer. Voor ruiters is er behoefte aan een rondje door de Nieuwe Dordtse Biesbosch, maar ook duidelijkheid over waar ruiters en/of maneges terecht kunnen met vragen over beheer en onderhoud. Op het water is vraag naar extra aanlegmogelijkheden (zoals via eenvoudige palen waar kan worden aangelegd in combinatie met een achteranker) en onderhoud van bestaande voorzieningen. De wens leeft om alle netwerken te verduidelijken en te verbinden tot één herkenbaar geheel.

Promotie en positionering

Er is een brede consensus dat de bekendheid van de buitengebieden onder bezoekers nog beperkt is. Informatie over routes, voorzieningen en bezienswaardigheden is versnipperd of verouderd. Een gezamenlijke, uniforme communicatie – zowel digitaal als in het veld – kan helpen om de diverse bestaande belevingen in het gebied beter op de kaart te zetten. Tegelijk zijn er kansen om de unieke combinatie van stad, water en natuur sterker te profileren. Door de stedelijke voorzieningen te verbinden met de groene omgeving ontstaat een onderscheidende identiteit. Ook het vertellen van het agrarische verhaal en het zichtbaar maken van lokale producten kan bijdragen aan een sterkere beleving en merkwaarde van het gebied.

Landbouw en multifunctioneel gebruik

De landbouw vormt een belangrijk onderdeel van de buitengebieden en biedt kansen voor verbreding van functies. Denk aan agrarische nevenactiviteiten zoals educatie, verkoop van streekproducten of agrotourisme. Er is belangstelling om landbouwpercelen te verbinden met recreatieve routes,

bijvoorbeeld via laarzenpaden of paden langs kreken, mits dit in overleg en met passende compensatie gebeurt. Het combineren van landbouw, waterbeheer en natuur via groenblauwe dooradering biedt niet alleen ecologische voordelen, maar ook mogelijkheden voor recreatief medegebruik. De agrarische sector is over het algemeen gezond, maar waterkwaliteit en ruimte blijven belangrijke aandachtspunten.

Beheer, financiering en samenwerking

Een terugkerend punt is het gebrek aan structurele middelen voor beheer en onderhoud sinds het Parkschap is opgeheven. Veel voorzieningen, zoals steigers, bebording en recreatieve infrastructuur, zijn verouderd of vragen om herstel. Ook is onduidelijk wie verantwoordelijk is voor het beheer van bepaalde routes of voorzieningen. Er wordt gepleit voor meer samenhang in de organisatie van de buitengebieden en voor nieuwe vormen van financiering, zoals subsidies, publiek-private samenwerking of via instrumenten, zoals het Biesbosch Vaantje. De wens leeft om afspraken over beheer, kwaliteit en prioritering structureel vast te leggen.

Toerisme en economische kansen

De buitengebieden worden gezien als belangrijke troef voor de stad en haar omgeving. Recreatie dichtbij huis versterkt niet alleen de kwaliteit van de leefomgeving voor inwoners, maar biedt ook economische kansen via zowel daghoreca en verblijfsrecreatie. De gemeente Dordrecht is nu vooral een eendaagse bestemming, maar er lijkt ruimte voor meer verblijfsrecreatie in de vorm van kleine accommodaties, campings en camperplekken. De combinatie van binnenstad, cultuurhistorie en natuur maakt het gebied aantrekkelijk voor zowel binnenlandse bezoekers als internationale reizigers, waaronder riviercruises. Zeker met de toekomstige cruise verbinding Parijs-Amsterdam.



Het BeverBos

5. Vraag, aanbod en ontwikkelrichtingen

In dit hoofdstuk geven we allereerst inzicht in de vraag van en het aanbod voor (potentiële) bezoekers aan de buitengebieden volgens de leefstijlvinder (paragraaf 4.1). Vervolgens gaan we in paragraaf 4.2 in op een audit van het aanbod. In paragraaf 4.3 schetsen we de kansrijke ontwikkelrichtingen die hieruit voortkomen.

5.1 Leefstijlanalyse

In deze analyse onderzoeken we voor welke doelgroepen het aanbod aantrekkelijk is. Daarbij kijken we naar leefstijlen: een indeling van mensen op basis van hun vrijetijdsgedrag en -voorkeuren.

5.1.1 Introductie Leefstijlvinder

De Leefstijlvinder laat zien wat mensen belangrijk vinden in hun vrije tijd of op vakantie. De één zoekt rust en ontspanning, de ander juist actie en vermaak. Iedereen heeft andere wensen en de Leefstijlvinder helpt om die verschillende recreanten in kaart te brengen. Dit maakt het mogelijk om beter in te spelen op de gewenste beleving van inwoners en (potentiële) bezoekers.

Figuur 5.1: De zeven leefstijlen uit de Leefstijlvinder



De Leefstijlvinder onderscheidt zeven doelgroepen, ook wel leefstijlen genoemd, met allemaal een eigen vrijetijdsprofiel. De zeven leefstijlen zijn: avontuur-, plezier-, harmonie-, verbindings-, rust-, inzicht en stijlzoekers (zie figuur 5.1). Eén persoon vertoont doorgaans overeenkomsten met meerdere leefstijlen, maar op basis van een aantal waarden, kenmerken en wensen en behoeftes op het gebied van vrije tijd, vertoont men de meeste overeenkomst met één profiel: de dominante leefstijl.

De zeven leefstijlen hebben ook hun eigen voorkeuren wat betreft (het beleven van) natuur. Aangezien de beleving in de buitengebieden voor een groot deel draait om ontspannen in de natuur, zijn deze voorkeuren erg relevant voor het huidige onderzoek (zie bijlage 1). Hierna gaan we in op de vraag vanuit de verschillende leefstijlen, daarna kijken we naar voor welke leefstijlen het huidige aanbod aantrekkelijk is en tot slot brengen we vraag en aanbod samen om te zien voor welke leefstijlen er kansen liggen.

5.1.2 Vraaganalyse inwoners en bezoekers

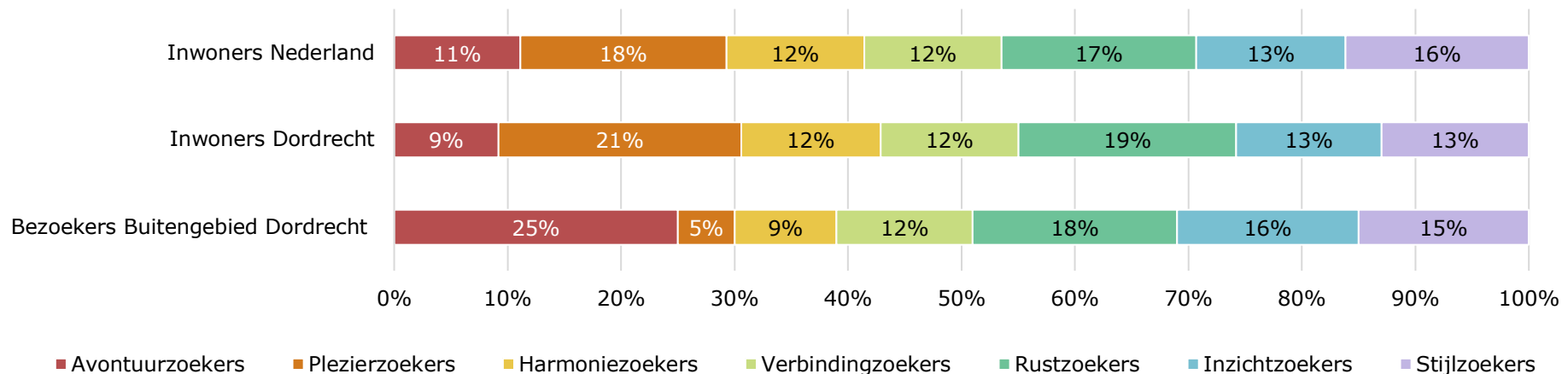
Welke leefstijlen bezoeken de buitengebieden van Dordrecht? Die hoofdvraag staat centraal in deze paragraaf. De belangrijkste bezoeker in veel gebieden is vaak de eigen inwoner, zo ook in de buitengebieden van Dordrecht. Uit eerder onderzoek blijkt dat 86% van de bezoekers uit Gemeente Dordrecht komt en de overige 14% uit de provincie Zuid-Holland (Kantar Public, 2022).

Uit het eerdergenoemde onderzoek zijn de leefstijlen van de bezoekers aan de buitengebieden van Dordrecht bekend. Deze zijn weergegeven in figuur 5.2. Daarnaast toont de figuur ook de leefstijlverdeling van de inwoners van Dordrecht, aangezien de buitengebieden een belangrijke rol hebben als uitloopgebied voor de eigen bevolking. Ter vergelijking is ook het landelijke gemiddelde opgenomen. Op de volgende pagina zien we daarnaast een kaart met de dominante leefstijl per wijk in Dordrecht (figuur 5.3). In de kaart staat ook hoeveel procent van de huishoudens in Dordrecht in deze wijk woont: hoe groter dat aandeel, hoe groter de invloed van de wijk.

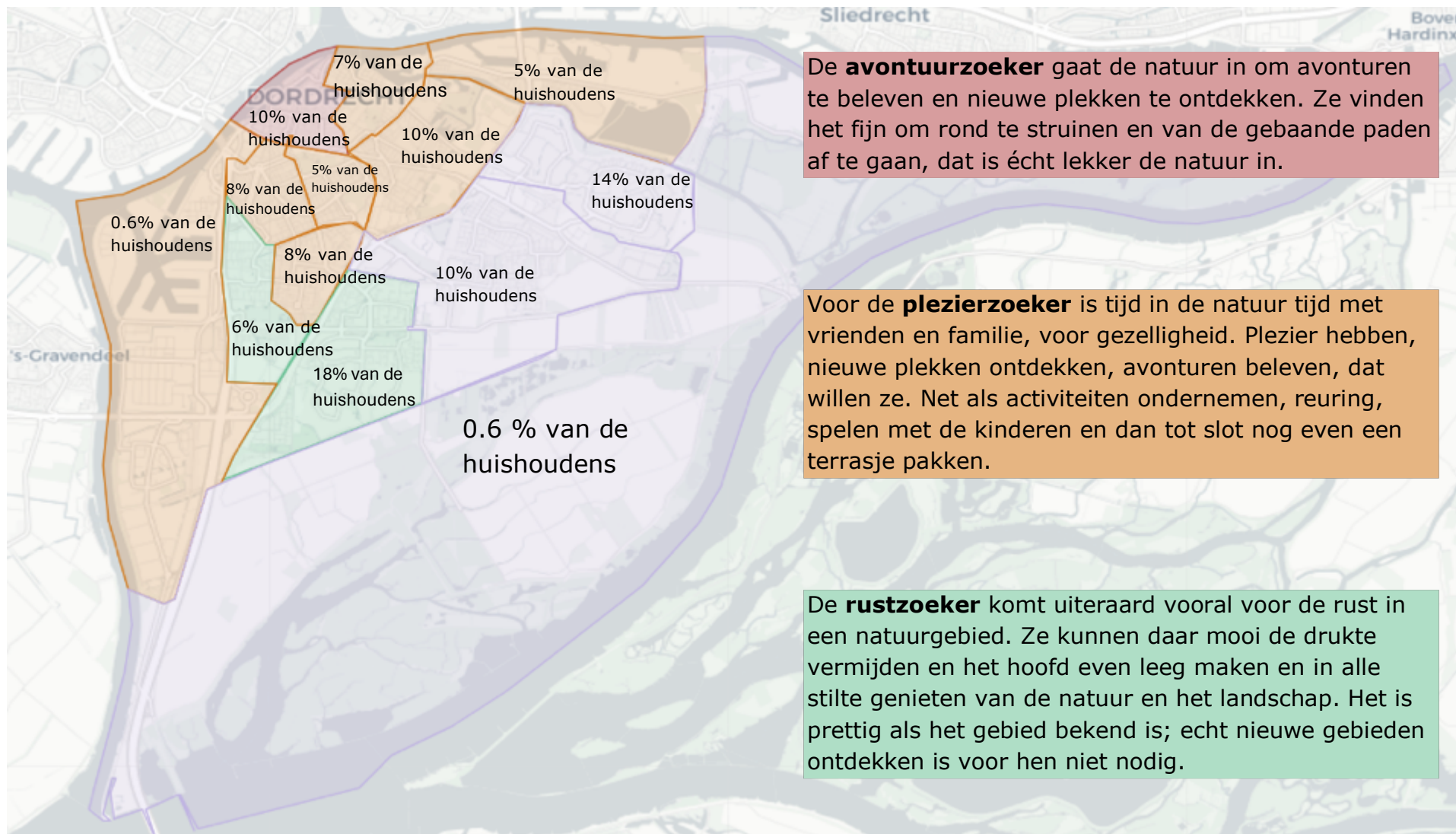
Als we kijken naar onderstaande figuur en kaart, dan valt het volgende op:

- In Dordrecht wonen opvallend meer **plezierzoekers** dan gemiddeld in Nederland en zij wonen vooral in de wijken iets verder van de buitengebieden af;
- Ook het aandeel **rustzoekers** is in Dordrecht hoger dan gemiddeld in Nederland. De rustzoekers wonen bovendien relatief dichtbij de buitengebieden;
- De **stijlzoeker** een interessante doelgroep. In de figuur zien we dat er minder stijlzoekers in Dordrecht wonen dan gemiddeld in Nederland, maar in de kaart valt op dat deze stijlzoekers wel vooral in de wijken wonen nabij de buitengebieden;
- Tot slot is de **avontuurzoeker** een opvallende groep. Deze leefstijl heeft een groot aandeel in de leefstijlkleuring van bezoekers, maar een klein aandeel qua inwoners van Dordrecht. Vooral in het centrum van Dordrecht wonen veel avontuurzoekers.

Figuur 5.2: Leefstijlen van inwoners van Dordrecht en bezoekers aan de buitengebieden

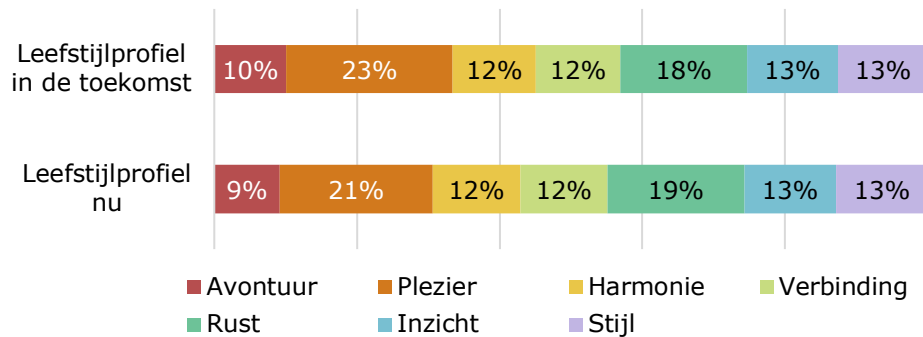


Figuur 5.3: Dominante leefstijl per wijk



De voorgaande analyse omschrijft de huidige vraag anno 2025. Het aantal inwoners in Dordrecht groeit echter door de komst van nieuwe woningen, wat mogelijk leidt tot een verschuiving in het leefstijlprofiel en een toenemende vraag naar ruimte voor recreatie en natuur. Op basis van een expert judgement hebben we een indicatie gegeven welke leefstijlen waarschijnlijk worden aangetrokken door de geplande woningbouw in Amstelwijk, Maasterras, Stadswerven en Spuiboulevard. We hebben gekeken naar welke leefstijlen passen bij het type woningen en voorzieningen in deze plannen. De leefstijlkleuring is een indicatie van hoe het zich mogelijk gaat ontwikkelen, gebaseerd op de capaciteit (aantal woningen) per plan (zie figuur 5.4).

Figuur 5.4: Inschatting toekomstige leefstijlverschuiving door nieuwbouw/toename inwoners



Wat valt op?

- Het leefstijlprofiel verandert niet veel door de nieuwe wijken en hun aantrekkingskracht voor specifieke leefstijlen;
- Er komen mogelijk iets meer plezier- en avontuurzoekers bij en iets minder rustzoekers;
- De plezierzoeker is en blijft de meest dominante doelgroep.

Let op! Door de hoge woningnood is dit niet per se bepalend voor wie er daadwerkelijk komen wonen, maar het geeft wel een indicatie.

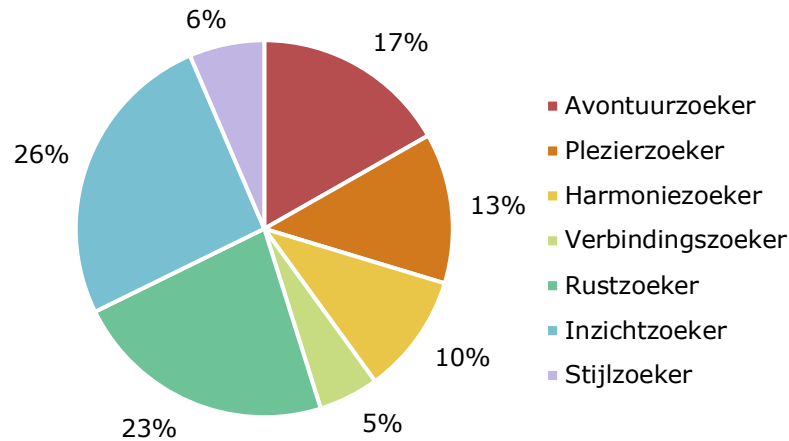
5.1.3 Aanbodanalyse

De voorgaande paragraaf beschrijft de vraag (de behoefte) vanuit de leefstijlen. Nu kijken we naar het aanwezige aanbod voor de leefstijlen. Alle voorzieningen zijn bezocht om te bepalen voor welke leefstijl(en) de voorziening aantrekkelijk is. De voorzieningen zijn ingedeeld in een drietal clusters: horeca, dagrecreatie en verblijfsrecreatie. **Voor inwoners is de leefstijlkleuring van horeca en dagrecreatie het meest van belang en voor verblijfgasten de leefstijlkleuring van verblijfsrecreatie.**

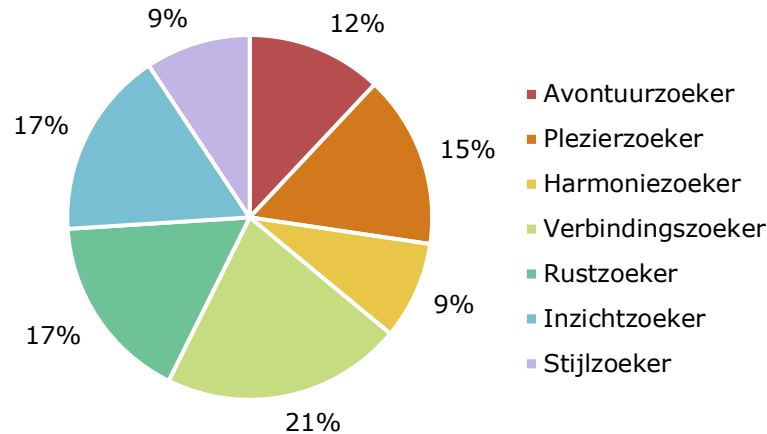
In de drie figuren 5.5. t/m 5.7 zien we de aantrekkelijkheid van de horeca, dagrecreatie en verblijfsrecreatie voor de verschillende leefstijlen. Bij de verblijfsrecreatie is rekening gehouden met de capaciteit van de verschillende accommodaties. Het volgende valt op:

- **Voor alle leefstijlen is er aantrekkelijk horeca en dagrecreatief aanbod**, er ligt dus al een mooie basis aan voorzieningen voor alle leefstijlen;
- Maar aantrekkelijk horeca aanbod is met name voor de stijl- en verbindingzoeker beperkt.
- **Qua verblijfsrecreatie valt op dat er *geen* bestaande voorzieningen zijn die aantrekkelijk zijn voor de stijlzoeker**, zij missen dus aanbod. Ook het huidige aanbod voor de inzicht- en harmoniezoeker is erg beperkt qua verblijfsrecreatie.

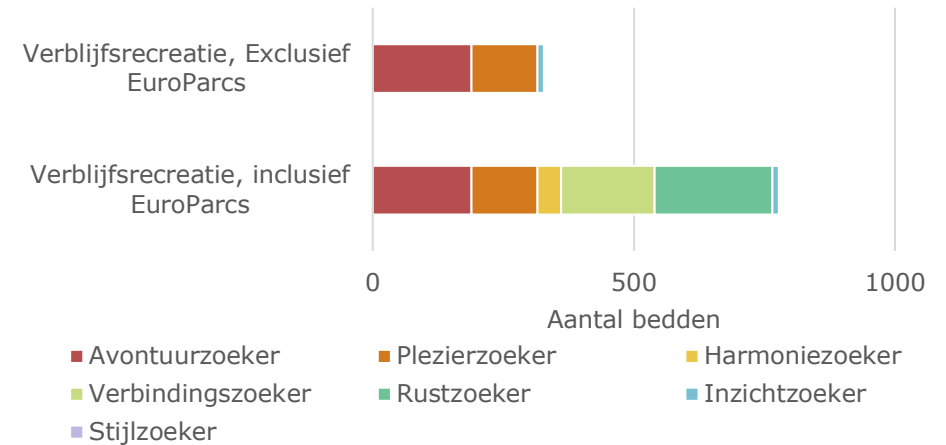
Figuur 5.5: Leefstijlkleuring van de horeca (8 ondernemingen)



Figuur 5.6: Leefstijlkleuring van de dagrecreatie (15 ondernemingen)



Figuur 5.7: Leefstijlkleuring van de verblijfsrecreatie* o.b.v. capaciteit (5 ondernemingen), inclusief en exclusief EuroParcs*



**EuroParcs De Biesbosch heeft een grote invloed op deze kleuring door het groot aantal slaapplekken. We laten daarom zowel het profiel zien inclusief en exclusief EuroParcs.*

Uitgaande van de kleuring inclusief EuroParcs zien we de volgende verdeling: 29% van de capaciteit is aantrekkelijk voor de rustzoeker, gevolgd door 24% voor de avontuurzoeker en 23% voor de verbindingszoeker. Door de aanwezigheid van EuroParcs is er dus relatief meer aantrekkelijk aanbod voor de verbinding- en rustzoeker.

Als we uitgaan van het profiel exclusief EuroParcs, zien we dat er geen aanbod is voor de rust-, verbinding- en harmoniezoeker.

5.1.4 Vergelijking vraag-aanbod

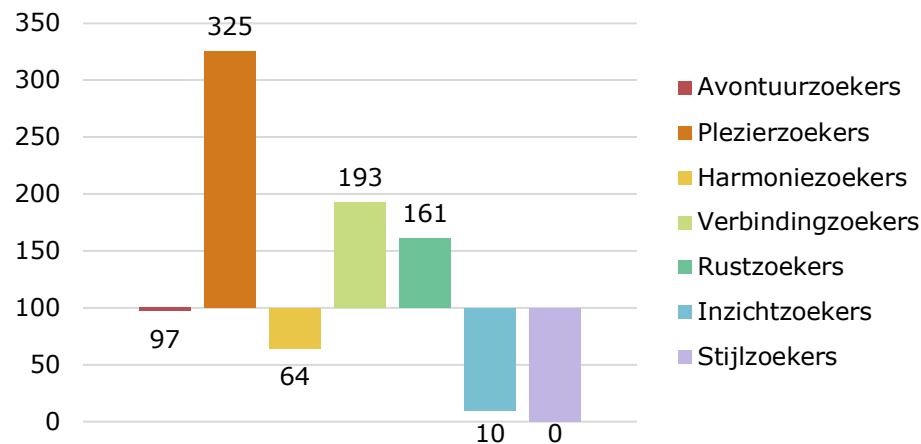
In deze paragraaf brengen we vraag en aanbod samen. Daarmee kunnen we zien voor welke leefstijlen er nog te weinig aanbod is in vergelijking met de vraag en voor welke leefstijlen voldoende aanbod.

In figuur 5.8, 5.9 en 5.10 zien we de vergelijking van vraag en aanbod grafisch weergegeven. Een score boven de 100 betekent meer aanbod dan vraag, onder de 100 betekent meer vraag dan aanbod.

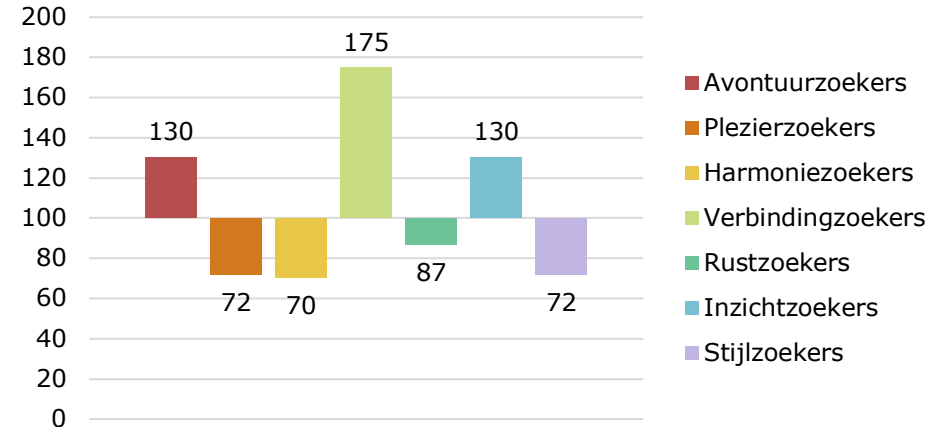
Op basis van vraag en aanbod vallen de volgende zaken op:

- **Verblijfsrecreatie:** voor de stijl- en inzichtzoeker is te weinig aantrekkelijk aanbod in vergelijking met de vraag;
- **Dagrecreatie:** voor de plezier-, harmonie- en stijlzoeker is te weinig aanbod in vergelijking met de vraag;
- **Horeca:** voor de verbinding- en stijlzoeker is te weinig aantrekkelijk aanbod in vergelijking met de vraag.

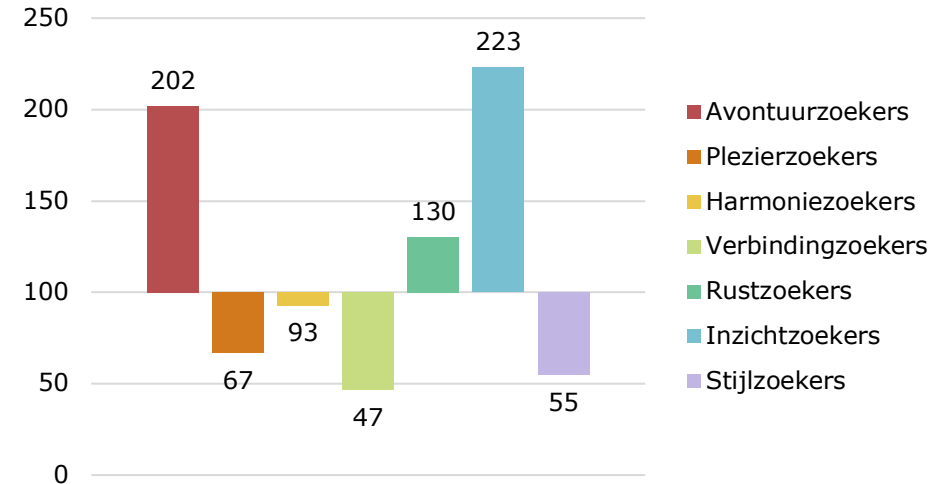
Figuur 5.8: Vraag-aanbodanalyse verblijfsrecreatie



Figuur 5.9: Vraag-aanbodanalyse dagrecreatie



Figuur 5.10: Vraag-aanbodanalyse horeca



Nu volgen kansrijke ontwikkelingen voor horeca, dagrecreatie en verblijfsrecreatie. De onderstaande bevindingen geven een eerste beeld van kansen vanuit de leefstijlanalyse. In de synthese daarna worden deze inzichten samen met de audit vertaald naar ontwikkelingen per deelgebied.

Horeca: verbinding- en stijlzoeker kansrijk

- Qua horeca is aantrekkelijk bestaand aanbod voor de verbinding- en stijlzoeker beperkt in vergelijking met de vraag vanuit deze leefstijlen. Deze twee leefstijlen zijn dus kansrijk voor eventueel nieuw en/of door te ontwikkelen horeca en worden hieronder verder toegelicht;
- Voor de harmonie-, inzicht- en rustzoeker is er op dit moment meer aantrekkelijk aanbod dan dat er vraag naar is, deze leefstijlen zijn dus beperkt kansrijk om op in te zetten bij nieuw aanbod.

Verbindingszoekers voelen zich het meest thuis in kleinschalige, warme horecagelegenheden waar persoonlijk contact en een gastvrije sfeer centraal staan. Ze waarderen horecaplekken met een authentieke uitstraling – zoals een familierestaurant, theetuin of dorpscafé. Een eigenaar die een praatje maakt, personeel dat de tijd neemt en een omgeving die rust en verbondenheid uitstraalt; dat vinden zij fijn. Ze kiezen voor eenvoudige, herkenbare gerechten en houden van een inrichting die warm en huiselijk is. Kortom: horeca voor de verbindingszoeker is persoonlijk, oprecht en laagdrempelig.

Stijlzoekers voelen zich thuis in horecagelegenheden die stijlvol, eigentijds en tot in detail verzorgd zijn. Ze waarderen een modern interieur, een doordacht concept en een menukaart met verrassende, smaakvolle keuzes. Voor hen draait horeca om beleving: sfeer, presentatie en uitstraling moeten kloppen. Denk aan een hippe koffiebar of een designgerichte lunchspot. Kwaliteit en esthetiek gaan hand in hand – horeca voor de stijlzoeker is trendy, luxe en inspirerend.

Figuur 5.11: Horeca voor de verbindingszoeker: Jacks Steakhouse



Figuur 5.12: Horeca voor de stijlzoeker: Herberg de Kop van 't Land



Dagrecreatie: harmonie- en plezierzoeker kansrijk

- Voor dagrecreatie is het aantrekkelijke huidige aanbod voor de harmonie- en plezierzoeker beperkt in verhouding tot de verwachte vraag. Deze leefstijlen zijn dus kansrijk voor verdere ontwikkeling en worden hieronder verder toegelicht. Voor de stijlzoeker is ook meer vraag dan aanbod, maar aangezien voor deze leefstijl zowel horeca als verblijfsrecreatie ontbreekt, zien we die niet als kansrijk;
- Voor de verbindingszoeker is er juist meer aantrekkelijk aanbod dan dat er vraag is vanuit deze leefstijl. Deze leefstijl is daarmee beperkt kansrijk voor nieuwe dagrecreatie.

Harmoniezoekers kiezen voor dagrecreatie die draait om samen zijn, gezelligheid en ontspanning in een huiselijke en uitnodigende sfeer. Ze zoeken activiteiten en locaties waar zowel jong als oud zich welkom voelt, met volop mogelijkheden voor ontmoeting én recreatie. Denk aan familievriendelijke parken, natuurgebieden met speelplaatsen en zwembaden die het samenzijn bevorderen. Deze groep waardeert een veilige, warme omgeving waarin rust en plezier hand in hand gaan, en waar een balans is tussen actieve bezigheden en ontspanning. Een plek waar iedereen op zijn eigen tempo kan genieten, en waar gezelligheid centraal staat.

Plezierzoekers kiezen voor dagrecreatie die draait om energie, actie en vermaak. Ze zoeken levendige, toegankelijke locaties met een breed aanbod aan activiteiten, bij voorkeur gericht op fun en beleving. Denk aan attractieparken, trampolineshallen, outdoor adventureparken of recreatieplassen met veel reuring. Voor deze groep staat plezier voorop – het moet leuk, actief en direct aanspreekbaar zijn, het liefst met een competitief of speels element. Plezierzoekers waarderen locaties waar veel gebeurt, waar je zonder veel voorbereiding kunt instappen en waar het draait om genieten in het moment, samen of met anderen om je heen.

Figuur 5.13: Dagrecreatie voor de harmoniezoeker: Speelbos den Elzen



Figuur 5.14: Dagrecreatie voor de plezierzoeker: DRIJF



Verblijfsrecreatie: stijl- en inzichtzoeker kansrijk

- Voor verblijfsrecreatie is het aantrekkelijke huidige aanbod voor de stijl- en inzichtzoeker beperkt in verhouding tot de vraag. Deze twee leefstijlen zijn dus kansrijk voor nieuwe verblijfsrecreatie en worden hieronder verder toegelicht.
- Voor de plezierzoeker is er juist meer aantrekkelijk aanbod dan dat er vraag is vanuit deze leefstijl. Deze leefstijl is daarmee beperkt kansrijk voor nieuwe verblijfsrecreatie.

Stijlzoekers willen verblijven waar luxe, comfort én exclusiviteit samenkomen – denk aan een stijlvol boutique-hotel of premium wellnessresort. Voor hen zijn een luxe inrichting en goede service van groot belang, denk aan hoogwaardige, prikkelende verblijfsplekken waar ze zich verwend voelen én kunnen netwerken met gelijkgestemden. Kortom: ze zoeken een verblijf dat rust biedt, maar ook status uitstraalt – een plek die voelt als een persoonlijke beloning én past bij hun verfijnde levensstijl.

Inzichtzoekers zoeken een verblijf waar rust, comfort en verdieping samenkomen – denk aan een kleinschalige bed & breakfast of een sfeervol vakantiehuis in een natuurlijke omgeving. Voor hen zijn privacy, goede voorzieningen en een inspirerende omgeving essentieel, met mogelijkheden voor culturele activiteiten en natuurbeleving. Kortom: ze willen een plek die ruimte biedt voor persoonlijke groei én ontspanning, en aansluit bij hun nieuwsgierige en bewuste levensstijl.

Figuur 5.15: Verblijfsrecreatie voor de stijlzoeker: Villa Augustus



Figuur 5.16: Verblijfsrecreatie voor de inzichtzoeker: Hotel de Watertoren



5.2 Aanbod

In deze analyse brengen we het huidige aanbod aan buitenrecreatie in beeld. We gaan in op het aantal voorzieningen en de kwaliteit van voorzieningen per thema van buitenrecreatie. Op die manier weten we welke thema's al goed 'ingevuld' zijn met voorzieningen en waar nog kansen liggen.

5.2.1 Introductie audit

De analyse geeft inzicht in de intensiteit en diversiteit van de voorzieningen per thema. De resultaten zijn gebaseerd op een *expert judgement*, bestaande uit een combinatie van het feitelijke aantal voorzieningen en onze inschatting van de intensiteit en diversiteit van deze voorzieningen. De volgende acht thema's zijn er en deze zijn uitgebreider uitgelegd in bijlage 3:

- Natuurbeleving
- Educatie
- Horeca & pleisterplaatsen
- Spelen & attracties
- (Water)sport en bewegen
- Evenementen
- Cultuur (historie)
- Erfgoed

De **intensiteit** heeft betrekking op de mate waarin het aanbod aanwezig is. Dit beoordelen we per thema. Zijn er veel voorzieningen en activiteiten op een bepaald thema, of relatief weinig? We kennen hier een score toe; een hoge intensiteit, gemiddelde intensiteit, lage intensiteit of niet aanwezig.

De **diversiteit** heeft betrekking op de mate waarin de thema's aanwezig zijn. Wanneer van de acht thema's er slechts één of twee beleefbaar zijn gemaakt met voorzieningen spreken we van een lage diversiteit. Wanneer op (bijna) alle thema's aanbod aanwezig is, spreken we van een hoge diversiteit. Ook binnen de thema's kijken we (waar mogelijk) naar diversiteit. Is het aanwezige aanbod in een thema divers, of veelal dezelfde type

voorzieningen? Zo kan het aanbod op sport en bewegen divers zijn wanneer er veel uiteenlopende mogelijkheden zijn (watersport, sporten op het land, sportevenementen), of het aanbod aan informatie en educatie veelal hetzelfde zijn.

Daarnaast hebben we de toegankelijkheid meegewogen per categorie, vooral om te kijken of het gebied goed toegankelijk is en verschillende doelgroepen hier zonder bijkomende belemmeringen kunnen recreëren of dat hier nog kansen liggen.

Deze analyse geeft inzicht in kansrijke ontwikkelmogelijkheden wat betreft recreatief aanbod. Het is belangrijk om te beseffen dat een lage intensiteit niet per se een negatieve beoordeling is, maar inzicht geeft in mate waarin de thema's voorkomen. Een lage intensiteit in een categorie betekent niet dat alle gebieden hierop moeten verbeteren. Dit is voor een belangrijk deel afhankelijk van de kansen in het gebied, de identiteit van het gebied en de gewenste ontwikkeling (ambitie).

5.2.2 Omvang en kwaliteit van het aanbod

Tabel 5.1 geeft een overzicht van het aantal voorzieningen en de intensiteit per thema. De tabel toont per voorziening de intensiteit in de buitengebieden: hoge intensiteit (+++), gemiddelde intensiteit (++), lage intensiteit (+) of afwezigheid van voorzieningen. Bijvoorbeeld: voor sporten en bewegen is in drie van de acht gebieden sprake van hoge intensiteit (+++) en in twee gebieden van lage intensiteit (+).

Tabel 5.1: Overzicht van de intensiteit per thema

Thema	Intensiteit: aantal deelgebieden met de mate van intensiteit				Toelichting
	+++	++	+	Afwezig	
Natuurbeleving	2	3	1	2	Er zijn 12 voorzieningen en dit zijn voornamelijk parken en uitkijkpunten.
Educatie	1	1	4	2	Er is 1 voorziening: het Biesboschcentrum, al is er de ambitie bij de Oude Beer om hierin ook volwaardig aanbod aan te bieden.
Horeca & pleisterplaatsen	2	0	2	4	Er zijn 7 horecavoorzieningen waaronder een brasserie, een wat luxer restaurant en een laagdrempeliger restaurant. En er zijn 5 overnachtingslocaties, dit zijn voornamelijk kleinschaligere accommodaties, afgezien van de Stayokay en Europarcs.
Spelen & attracties	2	0	0	6	Er zijn 3 voorzieningen: een klimbos, speelbos en entertainmentcentrum.
(Water)sport en bewegen	3	0	2	3	Er zijn 10 voorzieningen voor een variatie aan sporten, dit zijn voornamelijk verenigingen.
Route-infrastructuur	3	2	3	0	Er zijn 15 voorzieningen voor voornamelijk wandelen en fietsen.
Evenementen	1	0	1	6	Er zijn 4 voorzieningen met als grootste voorziening het evenemententerrein bij de Merwedepas.
Cultuur(historie)	0	0	2	6	Er zijn 2 voorzieningen: het Johannes Vis Gemaal en museum Twintighoeve.
Erfgoed	0	0	3	5	Er zijn 2 voorzieningen met informatie: de Stoopbank en het oorlogsmonument in Willemsdorp. Ook zijn er meerdere griendketen, sluizen, historische boerderijen en bunkers zonder informatie.
Totaal	14	6	17	35	

Leeswijzer van de tabel

De tabel is als volgt te lezen: voor het thema natuurbeleving geldt dat er in 2 van de 8 deelgebieden géén voorzieningen zijn binnen dit thema. Dat wil zeggen: er zijn geen voorzieningen die bijdragen aan het beleefbaar maken van de natuur. In 2 van de 8 gebieden is dat intensief aanwezig, in 3 gebieden gemiddeld en in 1 gebied is het aanwezig, maar relatief beperkt (ten opzichte van elkaar). **Dit is in de volgende paragraaf toegelicht.**

5.2.3 Toelichting per thema

Natuurbeleving

In zes van de acht deelgebieden zijn voorzieningen voor natuurbeleving aanwezig, waarvan twee met een hoge intensiteit. In twee gebieden zijn deze volledig afwezig, wat betekent dat de natuur er wel is, maar niet beleefbaar wordt gemaakt. Ook de spreiding is beperkt: voorzieningen concentreren zich voornamelijk rond de Nieuwe Dordtse Biesbosch en aan het water.

Educatie

Educatieve voorzieningen zijn in de buitengebieden ongelijk verdeeld. Slechts één gebied scoort hoog, terwijl in vier gebieden slechts beperkte informatie beschikbaar is, vaak in de vorm van een enkel informatiepaneel. In twee gebieden ontbreekt educatie volledig. De informatie is alleen in het Nederlands beschikbaar, wat de toegankelijkheid voor internationale bezoekers beperkt.

Horeca & pleisterplaatsen

Het aantal horecavoorzieningen is beperkt en de horecavoorzieningen die er zijn liggen vooral in twee gebieden. Ook eenvoudige rustpunten zoals bankjes of picknicktafels ontbreken. De horecavoorzieningen voorzien wel in een divers aanbod, maar omdat het er weinig zijn betekent dit niet dat er bijvoorbeeld voor iedere prijsklasse of doelgroep voldoende aanbod is.

Spelen & attracties

Speelvoorzieningen zijn geconcentreerd op slechts twee locaties: in deelgebied Den Elzen en in de Sliedrechtse Biesbosch. In de overige zes gebieden zijn ze volledig afwezig. Hoewel het aanwezige aanbod over het algemeen fysiek goed toegankelijk is, ontbreken aangepaste speelfaciliteiten voor kinderen met een visuele en/of lichamelijke beperking.

(Water)sport & bewegen

Het aanbod op het gebied van sport en bewegen is enigszins aanwezig. In drie gebieden is er een divers en hoogwaardig aanbod, bijvoorbeeld via sportverenigingen en kanoverhuur. Twee gebieden bieden beperkte voorzieningen en drie gebieden hebben geen sportaanbod. Veel sportfaciliteiten zijn vrij toegankelijk, al zijn sommige verenigingen uitsluitend toegankelijk voor leden.

Route-infrastructuur

De basisvoorziening van wandel-, fiets- en vaarroutes is in alle gebieden aanwezig, maar de diversiteit en kwaliteit loopt uiteen. Zo bevindt zich in elk gebied infrastructuur van de landelijke en provinciale routenetwerken (fiets- en wandelknooppunten, langeafstandsroutes en overige landelijke wandelroutes), zie ook de kaart op de volgende pagina. Daarnaast heeft Staatsbosbeheer een 3-tal routes door het gebied: 2 wandelroutes en 1 kanoroute, zie de kaart op de volgende pagina.

Bestaande routes zijn veelal kort (<5km) en lopen door twee deelgebieden. Slechts drie gebieden beschikken over een sterk netwerk en de verbinding van routes tussen gebieden is beperkt. Toegankelijkheid is een aandachtspunt: vlonderpaden zijn niet altijd veilig voor kwetsbare doelgroepen, en de rolstoelvriendelijke route bij Haniasluis is momenteel gesloten.

Figuur 5.17: Landelijke en provinciale routenetwerken



Figuur 5.18: Recreatieve routes Staatsbosbeheer



Bron: [Staatsbosbeheer - Op de kaart](#)

Evenementen

Evenementenvoorzieningen zijn schaars. Slechts één gebied heeft een groter terrein (bij de Merwedepas), en in een gebied zijn voorzieningen voor kleinschalige evenementen. In zes gebieden zijn geen voorzieningen of infrastructuur voor evenementen aanwezig.

Cultuur(historie)

Culturele en historische voorzieningen zijn beperkt aanwezig. Zes gebieden scoren hier echter 'niet aanwezig'. Museum Twintighoeve is het enige voorbeeld van grote voorziening ter invulling van dit thema. Veel van de informatie is alleen in het Nederlands beschikbaar, wat de toegankelijkheid beperkt.

Erfgoed

Materiele erfgoedvoorzieningen zijn aanwezig in drie gebieden, maar vaak zonder recreatieve of educatieve invulling. Denk aan oude boerderijen of landschapselementen, zoals grienden. In vijf gebieden ontbreekt zichtbaar erfgoed. De toegankelijkheid, vindbaarheid en beleefbaarheid van erfgoed is momenteel zeer beperkt. Her en der bevinden zich ook bunkertjes in de buitengebieden, die weliswaar nooit toegankelijk zijn, maar wel de drager van een verhaal kunnen zijn.

5.2.4 Conclusie en kansrijke ontwikkelingen

Figuur 5.19 geeft een weergave van de conclusie van de audit, de kleuren betekenen het volgende:

- Groen = in dit thema zijn voldoende voorzieningen met genoeg diversiteit en deze voorzieningen zijn goed beleefbaar
- Oranje = er zijn voorzieningen aanwezig, maar deze zijn beperkt in aantal of diversiteit, of ze zijn niet voldoende beleefbaar
- Rood = er zijn onvoldoende voorzieningen met eventueel weinig diversiteit, of de voorzieningen zijn slecht beleefbaar

Het aantal voorzieningen in de buitengebieden is beperkt, geen enkel thema is naar onze beoordeling voldoende aanwezig. Er liggen dus volop kansen in het gebied, die we hierna toelichten.

Figuur 5.19: Conclusie audit



Ontwikkelingen die op basis van de audit kansrijk zijn:

Natuurbeleving en route-infrastructuur in – waar mogelijk - elk deelgebied: de buitengebieden van Dordrecht bieden volop mogelijkheden om bezoekers meer natuur te laten ervaren en route-infrastructuur moet daarvoor aanwezig zijn in alle gebieden. Ook zien we het als een kans om routes aan te leggen die de gebieden beter met elkaar verbinden, met name de deelgebieden Sliedrechtse Biesbosch en Willemsdorp.

Kleinschalige speellocaties: door speelplekken in de natuur met water aan te leggen, worden de buitengebieden aantrekkelijker voor Dordrechtse gezinnen en kinderen en het sluit aan bij de identiteit van het gebied.

Een groter aanbod aan horecavoorzieningen: momenteel is het aanbod beperkt. We zien kansen voor verschillende concepten, omdat het basisaanbod vrij divers is. Horeca is belangrijk om bezoekers langer in het gebied te houden en daarvoor zijn er momenteel te weinig en te kleinschalige voorzieningen.

Erfgoed dat toegankelijk én beleefbaar is: de buitengebieden van Dordrecht heeft veel erfgoedlocaties, maar het merendeel valt nauwelijks op, laat staan dat er informatie bij aanwezig is. We zien kansen om vooral meer beleving toe te voegen aan bestaande locaties. Denk aan het toegankelijk maken van locaties voor bezoekers, het toevoegen van informatieborden of een thematische wandel/fietsroute langs de locaties met uitleg onderweg.

Inclusiever en toegankelijk aanbod: in alle thema's is beperkte aandacht voor inclusiviteit en toegankelijkheid. Er liggen kansen om voorzieningen laagdrempeliger te maken, bijvoorbeeld met rolstoelpaden, informatievoorziening over toegankelijkheid, speelplekken voor alle leeftijden en meertalige informatieborden.

Verblijfsrecreatie en evenementen: bezoekers van buitenaf kunnen helpen om voorzieningen in stand te houden, daarom zien we kansen om meer aanbod te ontwikkelen in verblijfsrecreatie en evenementen. Denk hierbij aan een middelgrote camping, accommodaties omringd door natuur of een b&b als nevenfunctie bij agrariërs.

5.3 Recreatieve ontwikkelrichtingen

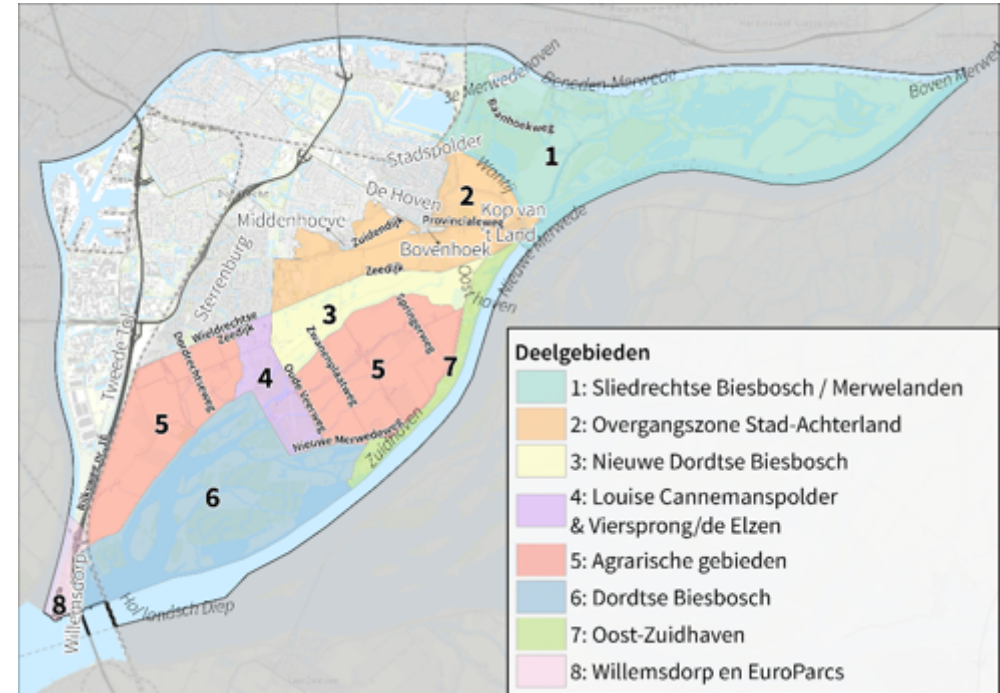
Binnen de Dordtse buitengebieden is een verscheidenheid aan gebieden aanwezig, elk met een eigen karakter en aantrekkingskracht op verschillende leefstijlen. De leefstijlen hebben elk zijn of haar eigen wensen en voorkeuren wat betreft voorzieningen (aan- of afwezigheid daarvan), type voorzieningen, de beleving van de voorzieningen. In deze paragraaf combineren we de inzichten uit de audit van het aanbod en het leefstijlonderzoek om tot een aantal kansrijke ontwikkelrichtingen te komen. Dit geeft per deelgebied aan wat kansrijk is om door te ontwikkelen wat betreft leefstijlen en/of aanbod. *Let op: dit betreft een analyse vanuit aanbod en vraag, niet vanuit draagkracht (zie hoofdstuk 8). Dit is slechts een bouwsteen die, samen met de andere bouwstenen, in totaliteit wordt afgewogen wat waar mogelijk is.*

Per gebied geven we het volgende weer:

- De thema's (voorzieningen) die al veel of weinig voorkomen
- Voor welke leefstijlen het gebied voornamelijk aantrekkelijk is*
- De identiteit van het gebied
- De kansrijke ontwikkelrichting

**In bijlage 1 is informatie weergegeven over de leefstijlen en hun wensen en voorkeuren t.a.v. natuurbeleving. Deze informatie, in combinatie met de leefstijlen die het gebied voornamelijk aantrekkelijk vinden, is waardevolle informatie voor de doorontwikkeling van de gebieden.*

Figuur 5.20: Deelgebieden van de buitengebieden van Dordrecht



5.3.1 Sliedrechtse Biesbosch / Merwelanden

- **Thema's:** hoge voorzieningendichtheid met voorzieningen in vrijwel alle thema's met o.a. het Biesboschcentrum, Merwedepas en Zuileshoeve.
- **Leefstijlen:** aantrekkelijk voor een breed leefstijlprofiel, waaronder de plezier-, harmonie- en verbindingszoeker.
- **Identiteit:** met het Biesboschcentrum is dit een gebied waarin veel bezoekers kennis maken met de buitengebieden van Dordrecht. Het gebied heeft veel voorzieningen en het landschap is erg aangelegd.

Kansrijke ontwikkelrichtingen: we zien al een breed profiel aan voorzieningen qua thema's, dus de ontwikkelrichtingen zullen vooral gaan over kansrijke leefstijlen en we zien de volgende opties:

- Ontwikkelen vanuit het huidige aanbod: het huidige leefstijlprofiel versterken door meer aanbod voor de plezier, harmonie- en verbindingszoeker toe te voegen.
- Een breed publiek aantrekken: door te richten op leefstijlen die nu beperkt worden aangetrokken, zoals de avontuur-, stijl- of inzichtzoeker. De oostkant van het deelgebied is nu nauwelijks beleefbaar voor bezoekers, maar zien we als kansrijk voor deze leefstijlen, omdat al deze leefstijlen (op een andere manier) wat meer op zichzelf gericht zijn en dus minder snel gebieden bezoeken waar al veel bezoekers komen. De Zuileshoeve is een voorbeeld van een voorziening die zich wél al op deze leefstijlen richt in dit deelgebied.

5.3.2 Overgangszone Stad-Achterland

- **Thema's:** dit gebied heeft nog relatief weinig voorzieningen, maar hier wordt nog wel het dagrecreatieterrein gerealiseerd. Dit deelgebied heeft verder voornamelijk horeca, met de restaurants bij Kop van 't Land, het café in de watertoren en de Smaak van Bilderhof.
- **Leefstijlen:** het aanbod is vooral aantrekkelijk voor de avontuur- en inzichtzoeker en secundair ook voor de stijlzoeker.

- **Identiteit** van het gebied: voornamelijk agrarisch landschap en een gebied waar veel mensen doorheen gaan om naar de rand van het gebied te komen of naar het pondje richting de Biesbosch.

Kansrijke ontwikkelrichtingen:

- Leefstijlen passend bij de identiteit van het gebied: verbindings- en harmoniezoekers waarderen open agrarisch landschap meer dan de andere leefstijlen en worden momenteel nog beperkt aangetrokken tot het huidige aanbod.
- Aanbod in andere thema's dan horeca: passend bij het agrarische karakter van dit gebied, zien we voornamelijk ruimte voor kleinschaliger aanbod, ook omdat het dagrecreatieterrein al aanbod toe zal voegen.

5.3.3 Nieuwe Dordtse Biesbosch

- **Thema's:** voornamelijk aanbod binnen de thema's route-infrastructuur, natuurbeleving en erfgoed. Ook is er een kleinschalige horecagelegenheid.
- **Leefstijlen:** het aanbod is vooral aantrekkelijk voor de inzicht-, rust- en verbindingszoeker.
- **Identiteit:** dit gebied kenmerkt zich door het natte grasland en de weidsheid. Daarnaast zijn de vlonderspaden waar de routes overheen lopen vrij kenmerkend voor het gebied.
- **Kansrijke ontwikkelrichtingen:** zowel het landschap als het aanbod trekken de inzicht-, rust- en verbindingszoeker aan. Extra aanbod en extra bezoekers kunnen de aantrekkelijkheid voor deze leefstijlen verminderen. Daarom is het advies om hier niet te veel extra toe te voegen.

5.3.4 Louisa Cannemanspolder & Viersprong / De Elzen

- **Thema's:** voornamelijk aanbod binnen de thema's natuurbeleving, erfgoed, spelen en route-infrastructuur.
- **Leefstijlen:** het aanbod is voornamelijk aantrekkelijk voor de verbindings- en rustzoeker.
- **Identiteit:** in dit gebied gaat een weidse waterrijke polder over in bosrijk gebied.

Kansrijke ontwikkelrichtingen:

- Ontwikkelen vanuit de huidige leefstijlen die worden aangetrokken. Het aanbod in dit gebied en de identiteit passen goed bij de rust- en verbindingszoeker.
- Horeca-aanbod: de verbindings- en rustzoeker vinden de aanwezigheid van horeca belangrijk om een gebied te bezoeken. Om hen een volledige beleving te bieden, is de toevoeging van horeca hier wenselijk.

Wij raden aan om Hania's Polder aan dit gebied toe te voegen. Binnen de bestaande recreatiezonering is deze al aangewezen als intensieve recreatiezone. Hier liggen kansen om recreatief aanbod door te ontwikkelen en daarmee de naast gelegen Nieuwe Dordtse Biesbosch te ontlasten / rustig te houden.

5.3.5 Agrarische gebieden

- **Thema's:** voorzieningen in alle thema's zijn beperkt.
- **Leefstijlen:** de aantrekkingskracht op alle leefstijlen is beperkt door het gebrek aan voorzieningen.
- **Identiteit:** agrarisch gebied met relatief veel boerderijen.
- **Kansrijke ontwikkelrichtingen:** aanbod voor de harmonie- en verbindingszoeker: deze twee leefstijlen vinden open agrarisch landschap bovengemiddeld aantrekkelijk. Hier liggen kansen om het agrarisch gebied toegankelijk en beleefbaar te maken, bijv. door fiets- en wandelmogelijkheden (multifunctioneel ruimtegebruik).

5.3.6 Dordtse Biesbosch

- **Thema's:** het aanbod is in dit gebied beperkt, wel worden er wandelexcursies georganiseerd.
- **Leefstijlen:** de excursies zullen vooral de avontuur- en inzichtzoeker aantrekken.
- **Identiteit:** dit gebied is onderdeel van het Natura 2000 netwerk en daarmee vrij toegankelijk.

Kansrijke ontwikkelrichtingen: we zien qua doelgroep en identiteit overeenkomsten met het volgende gebied, daarom raden we aan om per gebied op een andere leefstijl te richten. Voor dit gebied geldt als kansrijk:

- Aanbod passend bij de inzichtzoeker. De excursies zijn al een heel aantrekkelijk uitje voor deze leefstijl, want zij verdiepen zich graag in een gebied en doen graag kennis op. De inzichtzoeker waardeert gebieden met weinig voorzieningen en past hier daarom goed. De vraag is wel in hoeverre het huidige aanbod al bekend is bij deze doelgroep?

5.3.7 Oost-Zuidhaven

- **Thema's:** dit gebied is goed gevuld qua natuurbeleving. Er zijn wat passantenplekken en qua routes vooral struinpaden.
- **Leefstijlen:** het aanbod aan routes is voornamelijk aantrekkelijk voor de avontuur- en inzichtzoeker.
- **Identiteit:** net als de Dordtse Biesbosch is dit ook Natura 2000 gebied, maar iets beter begaanbaar.

Kansrijke ontwikkelrichtingen: in tegenstelling tot het vorige gebied, lijkt het ons kansrijk om in dit gebied in te zetten op de andere leefstijl die wordt aangetrokken tot wildere natuur:

- Aanbod passend bij de avontuurzoeker: de struinpaden zijn al een goed begin om verder te ontwikkelen voor deze leefstijl. Deze leefstijl waardeert ook de afwezigheid van voorzieningen en past daarom goed bij dit gebied.

5.3.8 Willemsdorp & Europarcs

- **Thema's:** dit gebied wordt vooral gekenmerkt door het dorp en het bungalowpark. Er is wat aanbod op het bungalowpark, zoals de haven, fietsverhuur en het restaurant; maar deze zijn vooral gericht op eigen gasten in plaats van bezoekers van buitenaf.
- **Leefstijlen:** het bungalowpark trekt vooral de rust-, verbindings- en harmoniezoeker aan.
- **Identiteit:** dit gebied wordt vooral bepaald door de bebouwing in de vorm van woningen en verblijfsrecreatie.

Kansrijke ontwikkelrichtingen:

- Aanbod in het thema 'cultuurhistorie': Willemsdorp had een belangrijke rol tijdens de Tweede Wereldoorlog. Daar is wel wat van te zien in het dorp, maar dit verhaal zou nog verder verteld kunnen worden.
- Ontwikkeling van aanbod buiten het bungalowpark: veel van de voorzieningen liggen momenteel op het bungalowpark. Om ook de leefstijlen aan te trekken die niet worden aangetrokken door het bungalowpark, kunnen voorzieningen buiten het park helpen. Hierbij zien we kansen voor de inzichtzoeker vanwege de historie zoals aangegeven bij het eerste punt.



6. Bezoekersonderzoek

In dit hoofdstuk rapporteren we de resultaten van het bezoekersonderzoek. Op basis van anonieme GPS-gebaseerde locatie- en bezoekersdata geven we inzicht in de omvang, duur en frequentie van de bezoeken aan de buitengebieden van Dordrecht, evenals in de herkomst en leefstijl van de bezoekers. We beginnen met de aanpak en methodiek, gevolgd door de resultaten per onderwerp. In paragraaf 5.3 vatten we de belangrijkste bevindingen samen in een overzichtelijke conclusie.

6.1 Aanpak en methodiek

6.1.1 Onderzoeksvragen

In het bezoekersonderzoek worden de volgende onderzoeksvragen beantwoord:

1. Omvang van het bezoek – Wat is het aantal bezoeken aan de buitengebieden van Dordrecht?
2. Bezoekduur – Hoe lang verblijven bezoekers in de gebieden?
3. Bezoekfrequentie – Hoe vaak bezoeken mensen de gebieden (dagelijks, wekelijks, maandelijks)?
4. Kruisbezoek – Hoe bewegen bezoekers zich in de buitengebieden?
5. Herkomst van het bezoek – Waar komen de bezoekers vandaan?
6. Leefstijlprofielen van bezoekers – Welke leefstijlen bezoeken de gebieden?

6.1.2 Gegevensverzameling

In dit onderzoek gebruiken we anonieme GPS-gebaseerde locatie- en bezoekersdata van Resono⁶. Resono meet drukte op locaties via geanonimiseerde GPS-gegevens van mobiele telefoons⁷, waarbij alleen

geaggregeerde tellingen van smartphones worden gebruikt; het is dus niet mogelijk (en ook niet wenselijk) om individuele bezoekers te volgen. De data wordt verzameld en opgeslagen volgens AVG-standaarden en internationale privacywetgeving. Met behulp van een gevalideerd model maakt Resono nauwkeurige schattingen van het werkelijke aantal bezoekers en hun verplaatsingen tussen verschillende gebieden.

In dit rapport spreken we voor de leesbaarheid over 'aantallen' bezoekers en bezoeken, maar het is goed om te beseffen dat het om – weliswaar nauwkeurige – schattingen van aantallen bezoekers en bezoeken gaat.

6.1.3 Meetperiode

Dit onderzoek is gebaseerd op data over bezoeken aan de buitengebieden van Dordrecht in de periode 1 mei 2024 tot en met 31 oktober 2024. Er is bewust gekozen voor historische data in plaats van live-metingen. Op die manier was tijdig inzicht in het bezoekersgedrag beschikbaar. De datareeks is gekozen op de volgende variabelen:

- Vakanties en feestdagen in voor en najaar. In de meetperiode valt een groot deel van de meivakantie (eerste week van mei) én de herfstvakantie (één week, eind oktober);
- Weerseffecten. De meetperiode bevat naast het hoogseizoen ook een deel van het voor- en najaar. Normaal gesproken zijn de temperaturen in het voorjaar kouder dan in het najaar, wat invloed heeft op het bezoek. Een brede meetperiode geeft daarom een betrouwbaarder beeld van het bezoek aan het gebied.
- De resultaten hebben betrekking op de periode van 1 mei 2024 tot en met 31 oktober 2024, een periode van 6 maanden en niet het hele jaar

⁶ Resono is een Nederlands bedrijf dat locatie gebaseerde data levert aan gemeenten, overheden en bedrijven om bezoekersgedrag inzichtelijk te maken.

⁷ Bij ongeveer 2 miljoen Nederlanders worden via diverse apps locatiegegevens verzameld, mits de gebruiker hiervoor toestemming heeft gegeven.

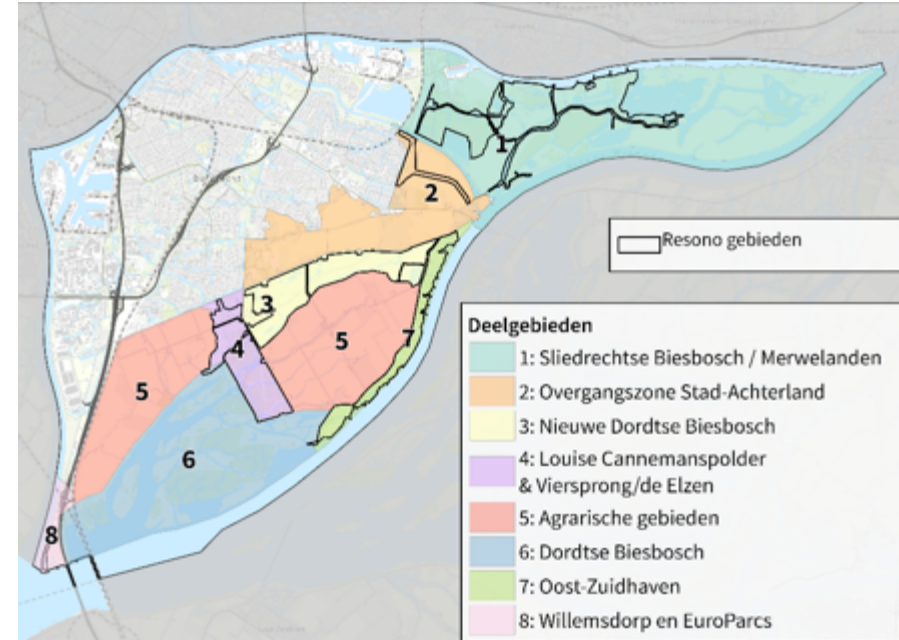
6.1.4 Afbakening buitengebieden van Dordrecht

In de buitengebieden van Dordrecht zijn 14 verschillende gebieden afgebakend waarvan bezoekersdata is verzameld, hierna 'Resono-gebieden' genoemd. De Resono-gebieden vallen binnen de acht deelgebieden (zie Figuur 6.1 en Tabel 6.1). Deze Resono-gebieden zijn dusdanig afgebakend dat uitsluitend de drukte in het gebied wordt gemeten, en niet op de (utilitaire) wegen die er omheen of doorheen lopen. Hiermee voorkomen we dat de data gekleurd wordt door passanten die het gebied enkel doorkruisen, bijvoorbeeld woon-werk verkeer. Binnen de deelgebieden 'Agrarische gebieden' en 'Willemsdorp en Europarcs' was dit niet mogelijk. In het geval van 'Dordtse Biesbosch' is verreweg het merendeel van het gebied niet toegankelijk, dus niet zinvol om daar te meten. Daarom is uit deze gebieden geen data verzameld en zijn de resultaten van dit onderzoek ook niet op deze deelgebieden van toepassing.

In dit bezoekersonderzoek doen we uitspraken op drie niveaus:

- **Resono-gebied**
De 14 afgebakende gebieden waarover Resono data beschikbaar is.
- **Deelgebied**
De acht deelgebieden waarvoor we de resultaten van de betreffende Resono-gebieden hebben samengevoegd (zie ook Tabel 6.1).
- **Totale buitengebieden van Dordrecht**
Een samenvoeging van de resultaten van alle Resono-gebieden.

Figuur 6.1: Afbakening deelgebieden en Resono-gebieden



Tabel 6.1: Overzicht deelgebieden en Resono-gebieden

Deelgebieden buitengebieden van Dordrecht	Resono-gebieden
Deelgebied 1: Sliedrechtse Biesbosch/Merwelanden	Bezoekerscentrum Biesbosch
	Merwededeplas
	Hel- en Zuilespolder
	Polder Stedelijk
	Griendmuseum
Deelgebied 2: Overgangszone Stad-Achterland	Overgangszone de Hoven
	P4/bezinkplas/hondenuitlaat

Deelgebied 3: Nieuwe Dordtse Biesbosch	Rechterhelft Nieuwe Dordtse Biesbosch
	Linkerhelft Nieuwe Dordtse Biesbosch
Deelgebied 4: Louisa Cannemanspolder & Viersprong/de Elzen	De Viersprong
	De Elzen
	Louisa Cannemanspolder
Deelgebied 5: Agrarische gebieden	Geen Resono data beschikbaar
Deelgebied 6: Dordtse Biesbosch	Geen Resono data beschikbaar
Deelgebied 7: Oost-Zuidhaven	Oost-Zuidhaven
Deelgebied 8: Willemsdorp en Europarcs	Geen Resono data beschikbaar

6.1.5 Inzicht voor het Biesboschnetwerk

De gemeente Dordrecht maakt gebruik van Resono-data in het centrum van Dordrecht om bezoek te meten. In het Nationale Park de Biesbosch wordt - op dit moment - nog geen gebruik gemaakt van Resono data. De verzamelde meetgegevens geven inzicht voor bestemmingsmanagement in de buitengebieden van Dordrecht en draagt ook bij aan het project bestemmingsmanagement in het Nationale Park.

6.1.6 Toelichting bezoekersonderzoek

Om de resultaten van dit onderzoek met Resono data goed te kunnen interpreteren, geven we hieronder enkele toelichtingen op de methode:

'Bezoek' is een breed begrip

Dit onderzoek geeft inzicht in het bezoek aan de buitengebieden van Dordrecht. Het begrip 'bezoek' moet hierbij breed worden geïnterpreteerd: personen kunnen zich in het gebied bevinden voor recreatie (wandelen, fietsen, varen, ontspanning) maar ook voor utilitair gebruik (hond uitlaten, woon-werkverkeer, scholieren op de fiets). De gemeten gebieden zijn zorgvuldig gekozen om vooral recreatief bezoek in kaart te brengen, maar het is goed te beseffen dat er altijd meerdere bezoekredenen mogelijk zijn.

Onvoldoende zicht op vervoerswijze

De methode geeft onvoldoende betrouwbaar inzicht in de door bezoekers gebruikte vervoerswijze. Resono meet de snelheid van bezoekers enkele minuten vóór aankomst in een deelgebied, dus wanneer bezoekers bijvoorbeeld verder weg parkeren, wordt wandelen als modaliteit geregistreerd. Hierdoor kan de modaliteitsdata vertekend zijn en bevat deze te veel ruis om exacte conclusies te trekken. Om deze reden is vervoerswijze, ondanks een analyse daarop, buiten beschouwing gelaten.

Bezoeken versus bezoekers

In deze rapportage maken we onderscheid tussen bezoekers (aantal individuele personen) en bezoeken (inclusief herhaalbezoeken). Vaak wordt alleen het aantal bezoeken weergegeven, omdat dit doorgaans het meest relevante inzicht biedt in het gebruik van het gebied. Unieke bezoekers zijn het aantal verschillende personen dat een locatie bezoekt binnen een bepaalde periode.

6.2 Resultaten

In deze paragraaf presenteren we de resultaten van het bezoekersonderzoek. We bespreken de omvang, duur en frequentie van het bezoek, evenals kruisbezoek, en herkomst en leefstijl van de bezoekers aan de buitengebieden van Dordrecht.

Leeswijzer figuren

- In de figuren zijn percentages onder de vijf procent niet weergegeven om de leesbaarheid te behouden.
- Als we het over de meetperiode hebben dan bedoelen we de periode vanaf 1 mei 2024 tot en met 31 oktober 2024 waarover de data is verzameld.
- De deelgebieden 'Agrarische gebieden', 'Dordtse Biesbosch', en 'Willemsdorp en Europarcs' zijn niet opgenomen in de figuren aangezien er geen Resono data binnen deze gebieden beschikbaar is.

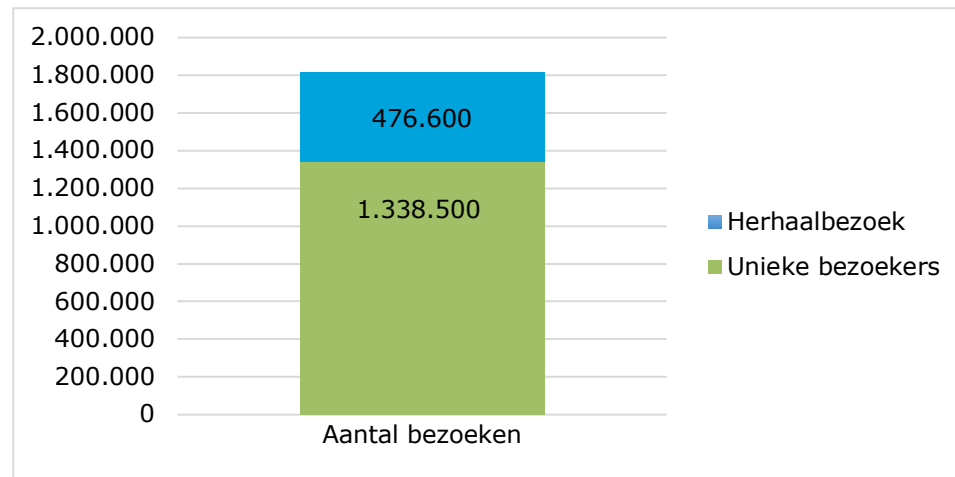
6.2.1 Omvang bezoek

In deze paragraaf gaan we in op de omvang van het bezoek aan de buitengebieden, inclusief het aantal bezoeken, het aantal unieke bezoekers en de gemiddelde drukte per dag.

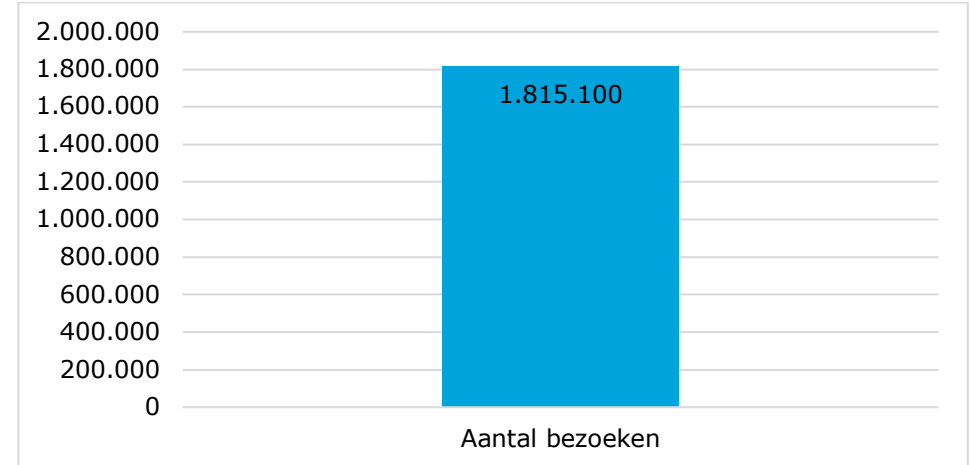
Omvang bezoek buitengebieden Dordrecht

In de meetperiode tellen de buitengebieden van Dordrecht 1.815.100 bezoeken (zie figuur 6.3). Deze bezoeken zijn afkomstig van 1.338.500 unieke bezoekers, de overige bezoeken betreffen herhaalbezoek (zie figuur 6.2).

Figuur 6.2: Totaal aantal bezoeken aan de buitengebieden van Dordrecht opgedeeld in bezoeken door unieke bezoekers en herhaalbezoek (mei t/m oktober 2024)



Figuur 6.3: Totaal aantal bezoeken aan de buitengebieden van Dordrecht (mei t/m oktober 2024)

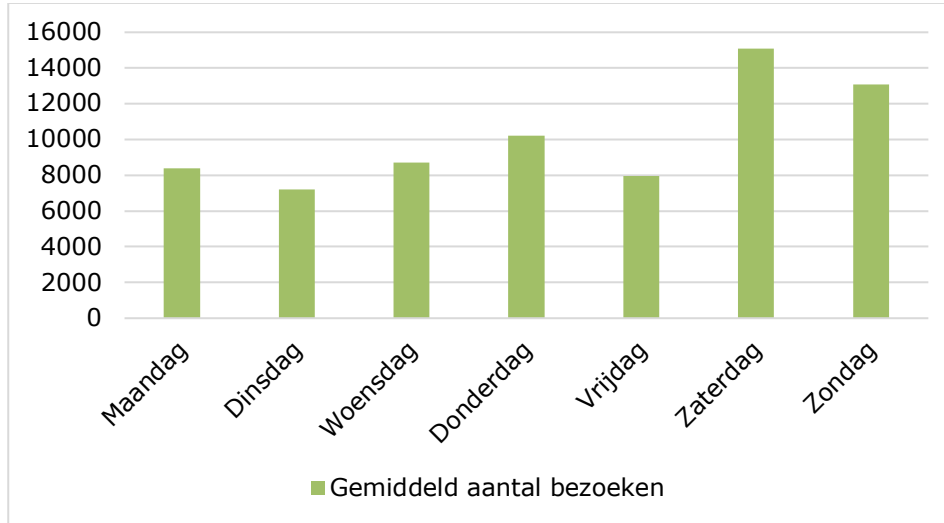


Wat valt op?

- Van de gemeten bezoeken heeft meer dan driekwart de buitengebieden één keer bezocht.

Het gemiddeld aantal bezoeken per weekdag ligt doordeweeks tussen de 7.000 en 10.000. In de weekenden stijgt het gemiddeld aantal bezoeken naar 13.000 tot 15.000 (zie figuur 5.4).

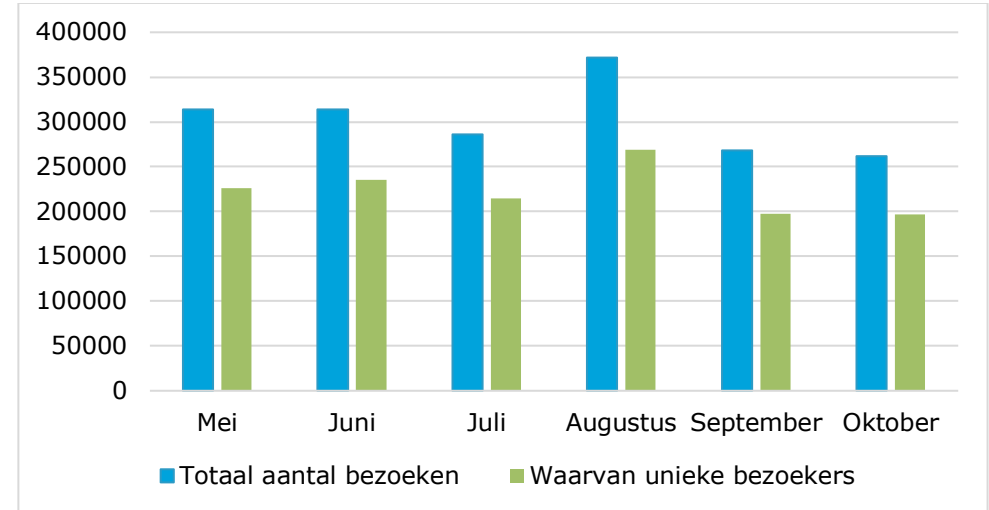
Figuur 6.4: Gemiddeld aantal bezoeken per weekday in de buitengebieden van Dordrecht (mei t/m oktober 2024)



Wat valt op?

- Op zaterdag worden gemiddeld de meeste bezoeken in de buitengebieden geregistreerd, gevolgd door zondag.
- De rustigste dagen zijn donderdag, dinsdag en vrijdag. Hierbij is het opvallen dat vrijdag rustig is [want] (je legt nu niet uit waarom het opvallend is dat vrijdag rustig is).

Figuur 6.5: Totaal aantal bezoeken per maand in de buitengebieden van Dordrecht



Wat valt op?

- Augustus is de drukste maand binnen de meetperiode; oktober is de rustigste maand. De maanden mei tot en met juli zijn iets drukker dan de maanden september en oktober. Dat sluit aan met recreatiepatronen in andere natuur- en recreatiegebieden in Nederland.
- Het aantal bezoeken neemt gaandeweg het seizoen, met uitzondering van augustus, licht af (dalende bezoektrend). Dit is een herkenbaar fenomeen dat kan worden verklaard doordat gaandeweg het zomerseizoen gewinning optreedt aan warm(er) weer.

Omvang bezoek per Resono-gebied

Tussen de 14 Resono-gebieden zijn duidelijke verschillen zichtbaar in het aantal bezoeken tijdens de meetperiode (zie figuur 5.6).

Meest bezochte Resono-gebieden

1. Overgangszone de Hoven (deelgebied 2)
2. Bezoekerscentrum Biesbosch (deelgebied 1)
3. Merwedepas (deelgebied 1)
4. De Elzen (deelgebied 4)
5. Hel- en Zuilespolder (deelgebied 1)

De hoogste aantallen bezoeken per deelgebied liggen tussen de 173.000 en 198.000 bezoeken. Dit betreffen vooral gebieden die recreatief goed ontwikkeld zijn, goed toegankelijk zijn vanaf één of meerdere parkeerterreinen, en/of eenvoudig vanuit een woonwijk bereikbaar zijn.

Minst bezochte Resono-gebieden

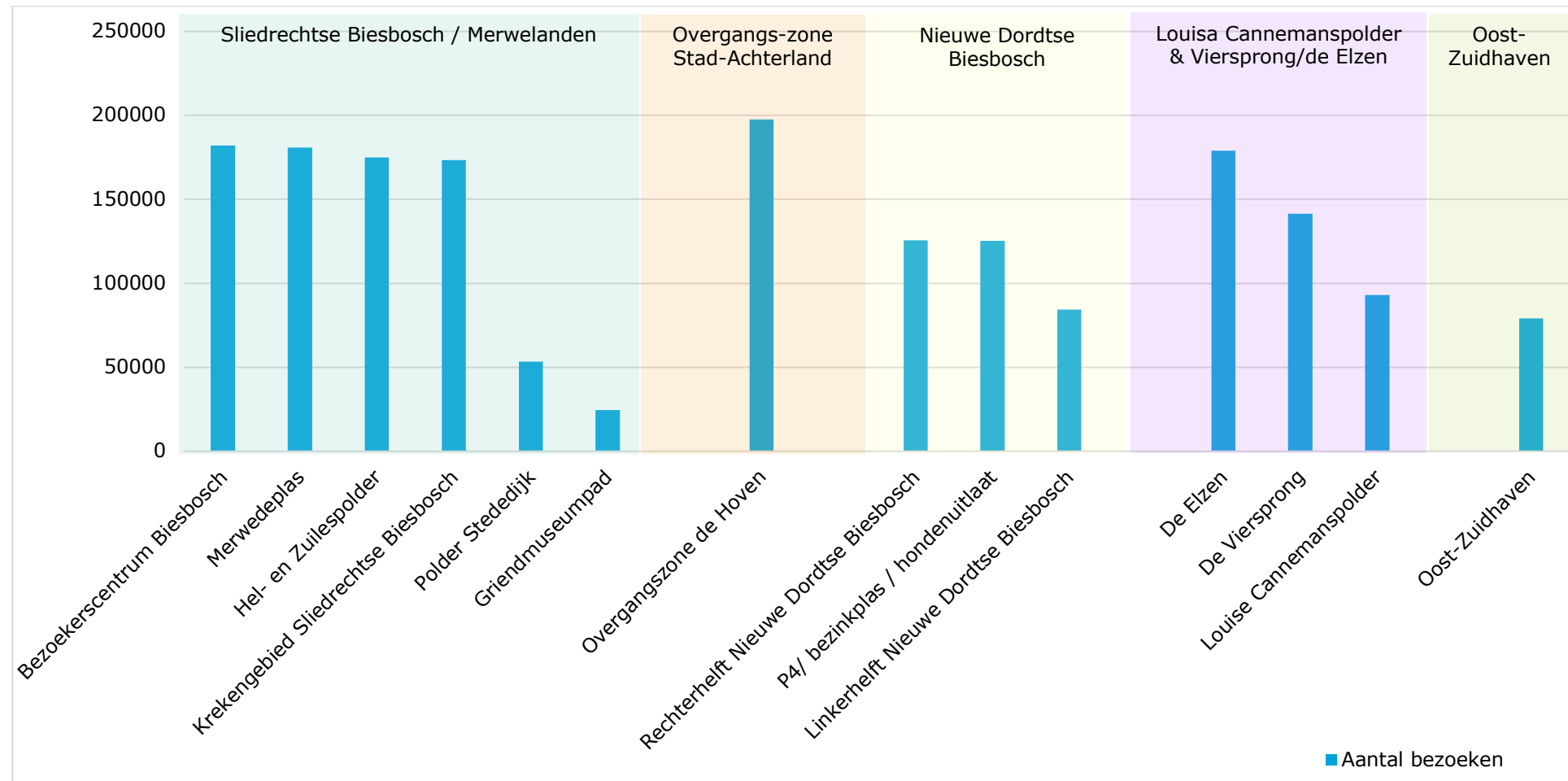
1. Griendmuseumpad (deelgebied 1)
2. Polder Stedelijk (deelgebied 1)
3. Oost-Zuidhaven (deelgebied 7)
4. Linkerhelft Nieuwe Dordtse Biesbosch (deelgebied 3)
5. Louisa Cannemanspolder (deelgebied 4)

De deelgebieden Griendmuseumpad en Polder Stedelijk worden met respectievelijk 24.500 en 53.200 bezoeken het minst bezocht. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat deze gebieden uitsluitend bereikbaar zijn via een pont of per boot. In het geval van Polder Stedelijk kan daarnaast ook de beperkte aanwezigheid van voorzieningen en recreatieve infrastructuur bijdragen aan het lage bezoekersaantal.

Relatie met recreatiezonering

Staatsbosbeheer heeft een recreatiezonering toegepast in het Nationaal Park en een deel van de buitengebieden van Dordrecht (zie ook paragraaf 2 en 7.4). Deze zonering geeft aan in welke mate recreatie kan plaatsvinden, variërend van: intensief, matig intensief, extensief, natuur voorop. Als we kijken naar de omvang van bezoekers uit dit onderzoek en de overlap met de recreatiezonering, zien we dat dit vrij goed overeenkomt. De gebieden met de meeste bezoekersaantallen bevinden zich ook in een zone met intensief of matig intensieve recreatie. Het krekengebied is een uitzondering: dit gebied heeft hoge bezoekersaantallen en gaat door verschillende zones, waaronder een zone van extensieve recreatie en natuur voorop. Het merendeel van de Resono-gebieden bevindt zich (grotendeels) in een intensieve / matig intensieve zone. Uitzondering is de Sliedrechtse Biesbosch, dit Resono-gebied bevindt zich in de zone extensieve recreatie. Daarnaast is een klein deel van de Nieuwe Dordtse Biesbosch ook een aangeduid als extensieve recreatie, zie ook onderstaand figuur.

Figuur 6.6: Aantal bezoeken per Resono-gebied (geclusterd naar deelgebied) (mei t/m oktober 2024)



Wat valt op in figuur 6.6?

- De Hel- en Zuilespolder ontvangt bijna evenveel bezoeken als de Merwedepas en het Bezoekerscentrum Biesbosch. Dit laat het huidige en toekomstige belang zien van dit deelgebied voor de inwoners en bezoekers van Dordrecht. Met name in het licht van de geplande natuurontwikkeling door Rijkswaterstaat.
- P4/ bezinkplas/ hondenuitlaat wordt relatief goed bezocht, ondanks dat dit gebied relatief ver in de buitengebieden ligt. Een mogelijke verklaring is dat dit gebied voorziet in een hondenlosloopegebied, die kennelijk beter wordt gewaardeerd dan de Louisa Cannemanspolder?

- De Resono-gebieden in deelgebied 1 (Sliedrechtse Biesbosch/Merwelanden) ontvangen over het algemeen meer bezoeken dan de deelgebieden ten zuiden van het Wantij.
- Ook valt op dat de Louisa Cannemanspolder – alhoewel deze relatief dicht bij de stad is gelegen – minder bezoekers ontvangt dan de verder gelegen gebieden De Elzen en De Viersprong. Wellicht is het relatief open landschap en invulling als hondenloopgebied daar debet aan.
- In het resono-gebied 'Linkerhelft Nieuwe Dordtse Biesbosch' zit ook de Hania's Polder. Deze gegevens – in combinatie met waarnemingen in het veld en het beperkte aantal voorzieningen ondersteunen de conclusie dat dit specifieke gebied relatief weinig bezoekers kent;
- Het aandeel unieke bezoekers (niet opgenomen in figuur 5.6) wijkt over het algemeen niet af van het totaal. Een uitzondering vormt het Krekengebied Sliedrechtse Biesbosch, waar meer dan de helft van de bezoeken plaatsvindt door bezoekers die het gebied tijdens de meetperiode al eerder hebben bezocht (herhaalbezoek). Dit kan worden verklaard doordat een bezoek aan dit gebied een boot vereist.

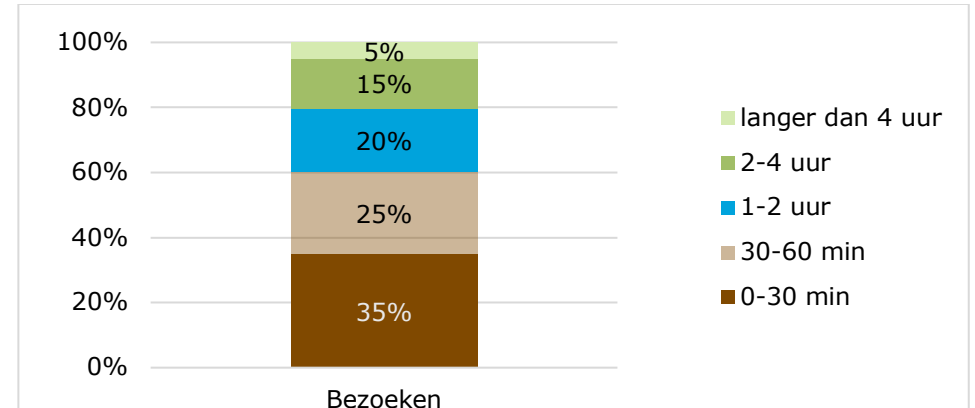
6.2.2 Bezoekduur

De bezoekduur geeft aan hoeveel tijd bezoekers gemiddeld in de gebieden doorbrengen.

Bezoekduur buitengebieden van Dordrecht

Figuur 6.7 laat de gemiddelde bezoekduur zien van de bezoeken aan de buitengebieden van Dordrecht.

Figuur 6.7: Bezoekduur in de buitengebieden van Dordrecht (mei t/m oktober 2024)



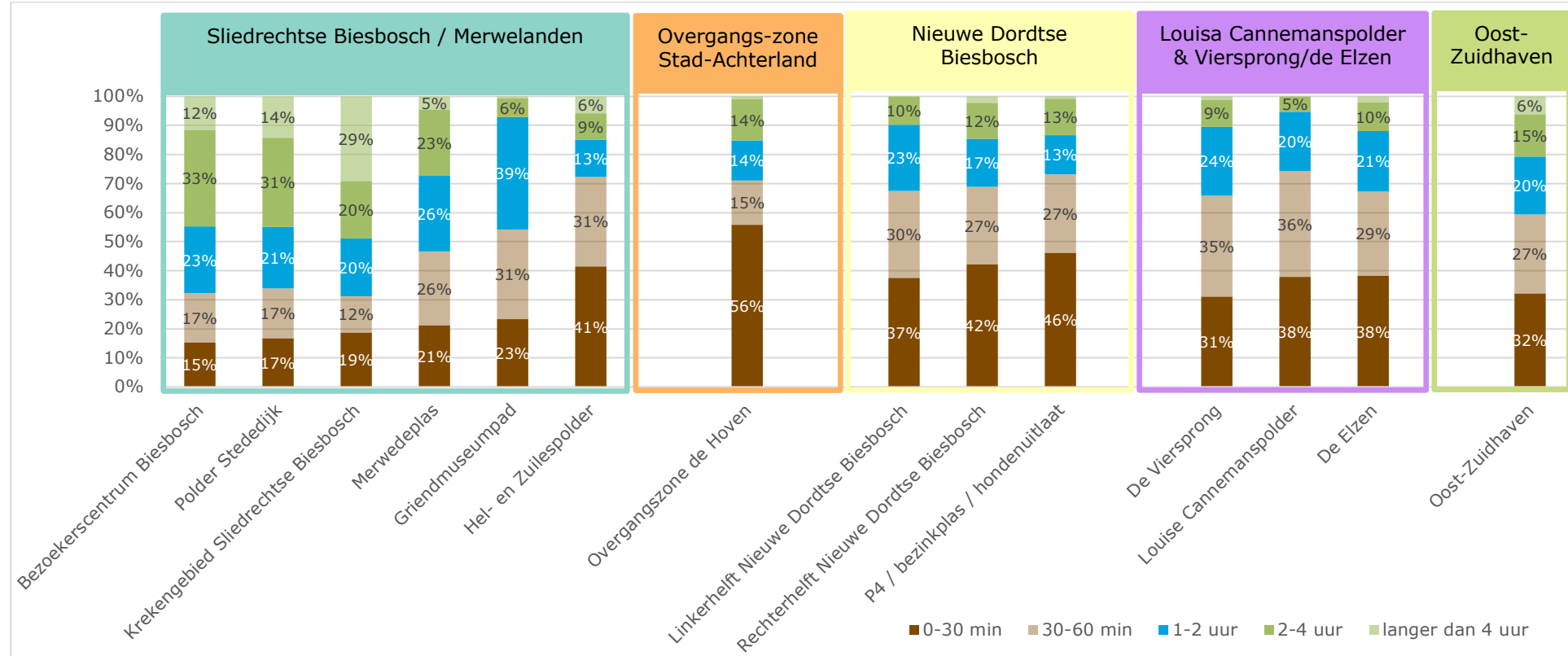
Wat valt op?

- Meer dan de helft van de bezoeken aan de buitengebieden van Dordrecht duurt minder dan één uur: 35% tussen de 0 en 30 minuten en 25% tussen de 30 en 60 minuten. Waarschijnlijk hangt dit samen met het gebruik van het gebied door inwoners voor hun dagelijkse of wekelijkse recreatieve activiteiten, zoals een ommetje wandelen of een korte fietstocht. Dergelijke activiteiten nemen doorgaans niet meer dan een uur in beslag.
- Ongeveer 20% van de bezoeken duurt langer dan twee uur. Recreatieve voorzieningen, zoals het bezoekerscentrum en de langere wandel- en fietsroutes, verlengen mogelijk de bezoekduur. Ook de havens in het gebied spelen mogelijk een rol, omdat een havenbezoek doorgaans gepaard gaat met een langere verblijfsduur.

Bezoekduur per Resono-gebied

De bezoekduur per Resono-gebied (zie figuur 6.8) geeft inzicht in de locaties waar bezoekers relatief langer verblijven en in de gebieden die voornamelijk voor kortere bezoeken worden gebruikt.

Figuur 6.8: Bezoekduur per Resono-gebied, geclusterd naar Deelgebieden (mei t/m oktober 2024)



Wat valt op?

- Ten zuiden van het Wantij is relatief meer kortdurend verblijf te zien dan in de gebieden ten noorden van het Wantij. Daarvoor zijn meerdere verklaringen mogelijk. Zo kan het erop wijzen dat het zuidelijke gebied vooral voorziet in kortdurende recreatieve behoeften, zoals het uitlaten van de hond, hardlopen of een korte fietstocht (waarbij men vaak meerdere gebieden doorkruist). Het noordelijke gebied lijkt daarentegen

meer gericht op langer verblijf dankzij een groter aanbod aan voorzieningen en recreatieve infrastructuur. Ook de nabijheid van het zuidelijke deel kan een rol spelen: lokale recreanten die dichtbij wonen kunnen er eenvoudig kortdurend recreëren.

- Langer dan 2 uur verblijf ligt in verhouding tot de andere Resono-gebieden hoog in het Krekengebied Sliedrechtse Biesbosch (49%), Polder Stedelijk (45%) en Bezoekerscentrum Biesbosch (45%).
- Het kortste verblijf vindt plaats in Overgangszone de Hoven, waar meer dan de helft van de bezoekers (56%) het gebied binnen 30 minuten weer verlaat. Waarschijnlijk komt dit doordat het gebied op dit moment vooral als verbindingzone fungeert.

Bezoekfrequentie

- De bezoekfrequentie gaat over het aantal keren dat een bezoeker het gebied heeft bezocht tijdens de meetperiode. Figuur 6.9 geeft per Resono-gebied weer hoe vaak bezoekers de gebieden gemiddeld bezoeken.

Wat valt op?

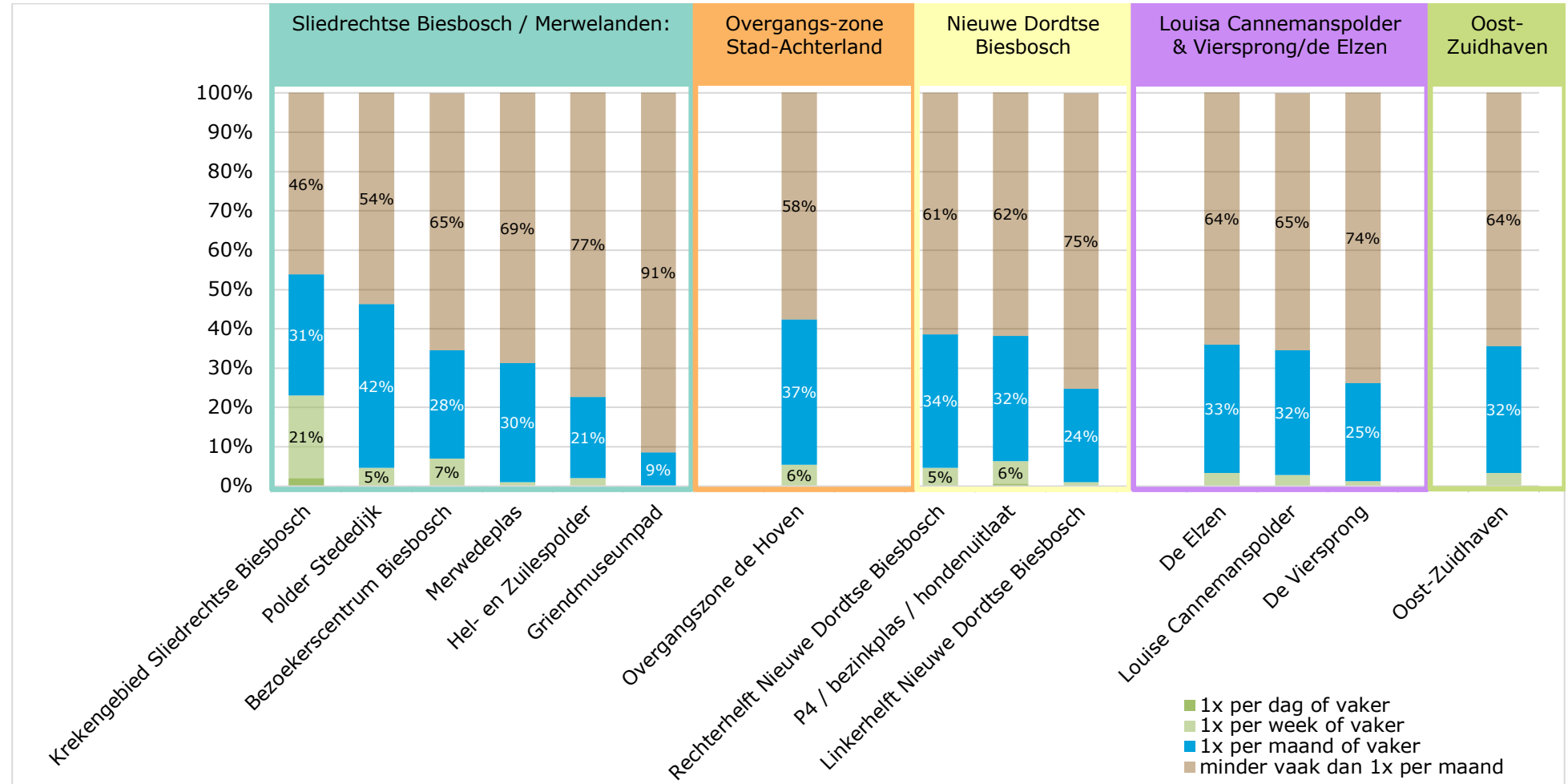
- De meeste Resono-gebieden in de buitengebieden van Dordrecht worden slechts incidenteel bezocht (zie figuur 5.9): in vrijwel alle gebieden komt meer dan 50% van de bezoekers minder dan één keer per maand in het gebied. Dit geldt met name voor het Griendmuseumpad: 91% bezocht dit gebied minder dan 1x per maand. Wat in lijn is met het doel van een bezoek aan dit gebied.
- Krekengebied Sliedrechtse Biesbosch ontvangt meer regelmatig bezoek. Dit heeft mogelijk te maken met mensen die ieder weekend een boottochtje doen in de het krekengebied.⁸
- Daarnaast ligt de bezoekfrequentie relatief hoog in Polder Stedelijk, Overgangszone de Hoven, de Rechterhelft Nieuwe Dordtse Biesbosch en P4/bezinkplas/hondenuitlaat. Deze gebieden worden waarschijnlijk door een specifieke groep bezoekers vaker bezocht, zoals rustzoekers in Polder Stedelijk of recreanten met honden in P4. Of liggen qua infrastructuur zo

- vlak bij de stad dat recreanten dit automatisch regelmatig aandoen tijdens bijv. een fietstocht a la rondje Dordt via Overgangszone de Hoven.
- Structureel dagelijks bezoek is zeldzaam; de gebieden worden zelden één keer per dag of nóg vaker bezocht.

⁸ Daarnaast kan het volgende meespelen: in sommige gevallen wordt een bezoeker in een bepaalde periode meerdere keren meegeteld. Wanneer iemand het gebied verlaat en later terugkeert, kan dit als twee afzonderlijke bezoeken worden geregistreerd. Dit hangt af van de ingestelde 'time-outperiode': de tijd die moet verstrijken voordat een

nieuwe meting als nieuw bezoek wordt beschouwd. Bij activiteiten als varen door het gebied kan het voorkomen dat een bezoeker lang genoeg buiten het meetgebied is om vervolgens opnieuw te worden geteld bij terugkomst.

Figuur 6.9: Bezoekfrequentie per Resono-gebied (mei t/m oktober 2024)



6.2.3 Kruisbezoek

Als een bezoeker tijdens een bezoek aan de buitengebieden meerdere Resono-gebieden aandoet, spreken we van kruisbezoek. Tabel 6.2 toont de omvang van het kruisbezoek tussen de 14 deelgebieden. Hoe roder de cel, hoe groter het aandeel bezoekers dat vanuit één deelgebied ook een ander gebied bezoekt. Het percentage geeft daarmee inzicht in de manier waarop bezoekers zich door het gebied bewegen.

Wat valt op?

- Het Wantij vormt zoals te verwachten een natuurlijke barrière tussen gebieden ten noorden (Sliedrechtse Biesbosch/Merwelanden) en ten zuiden (overige deelgebieden) van het Wantij. Tussen deze gebieden is beperkt kruisbezoek zichtbaar.
- Kruisbezoek tussen de Resono-gebieden ten zuiden van het Wantij is sterker dan het kruisbezoek tussen de Resono-gebieden in deelgebied 1 (Sliedrechtse Biesbosch/Merwelanden). Dat is waarschijnlijk te verklaren door het Wantij die de buitengebieden doorsnijdt en de beperkte verbindingen tussen de Merwelanden en de rest van de buitengebieden.
- Bezoekers aan Overgangszone de Hoven doen het minst vaak ook andere gebieden aan. Dit geldt in iets mindere mate ook voor de Merwedepas en het Krekengebied Sliedrechtse Biesbosch.

▪

Tabel 6.2: Kruisbezoek tussen de Resono-gebieden (mei t/m oktober 2024) Horizontaal: Bezoekers aan locaties. Verticaal: % ook gezien bij locaties

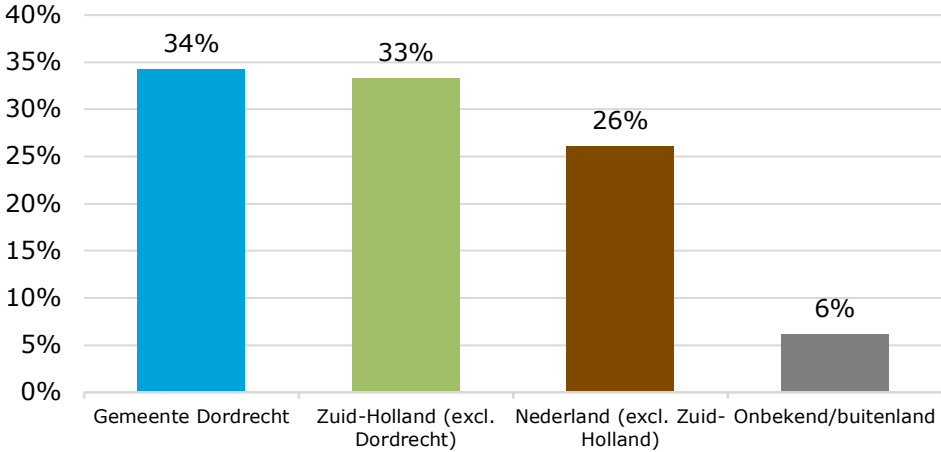
	Bezoekers- centrum Biesbosch	Merwedeplas	Hel- en Zuilespolder	Polder Stedelijk	Griend- museumpad	Kreken- gebied Slidrechtse Biesbosch	Overgangs- zone de Hoven	P4/ bezinkplas/ honden- uitlaat	Rechterhelft Nieuwe Dordtse Biesbosch	Linkerhelft Nieuwe Dordtse Biesbosch	De Viersprong	De Elzen	Louisa Cannemans- polder	Oost- Zuidhaven
Bezoekerscentrum Biesbosch	100	24,21	28	7,72	51,36	26,31	4,62	2,69	3,37	3,18	3,44	2,61	3,37	4,84
Merwedeplas	35,95	100	35,2	6,71	21,73	12,5	6,93	7,3	6,48	6,66	5,63	5,57	5,69	8,25
Hel- en Zuilespolder	34,43	29,15	100	43,96	12,84	16,55	6,91	6,47	6,81	6,74	5,43	4,37	5,07	8,48
Polder Stedelijk	1,16	0,68	5,39	100	5,93	11,61	0,67	0,99	0,58	0,26	0,42	0,45	0,57	0,98
Griendmuseumpad	10,53	3	2,14	8,05	100	16,43	0,91	0,77	0,91	0,74	0,55	0,35	0,71	1,15
Krekengebied Slidrechtse Biesbosch	22,38	7,16	11,45	65,44	68,15	100	3,77	3,07	2,57	2,26	1,89	2,21	2,51	4,21
Overgangszone de Hoven	11,54	11,66	14,04	11,07	11,11	11,07	100	25,51	28,82	22,11	21,01	17,43	13,85	27,97
P4/ bezinkplas/ hondenuitlaat	2,48	4,53	4,86	6,04	3,46	3,33	9,42	100	39,57	17,28	12,8	16,28	12,8	20,7
Rechterhelft Nieuwe Dordtse Biesbosch	4,71	6,1	7,74	5,37	6,17	4,23	16,12	59,96	100	40,21	20,69	21,83	20,15	29,24
Linkerhelft Nieuwe Dordtse Biesbosch	3,7	5,22	6,38	2,01	4,2	3,1	10,29	21,78	33,45	100	24,27	31,18	26,74	21,22
De Viersprong	6,99	7,71	8,97	5,7	5,43	4,52	17,1	28,2	30,09	42,43	100	44,56	37,93	35,18
De Elzen	4,96	7,13	6,75	5,7	3,21	4,94	13,25	33,52	29,65	50,91	41,62	100	59,93	29,01
Louisa Cannemanspolder	3,59	4,09	4,41	4,03	3,7	3,15	5,91	14,81	15,39	24,54	19,92	33,69	100	15,46
Oost-Zuidhaven	4,25	4,88	6,05	5,7	4,94	4,35	9,82	19,69	18,36	16,01	15,19	13,41	12,71	100

6.2.4 Herkomst

Waar komen de bezoekers aan de buitengebieden van Dordrecht vandaan? De herkomst van ruim 90% van de bezoeken is bekend. Om privacy redenen is herkomstinformatie van Nederlandse bezoekers alleen beschikbaar op wijkniveau wanneer er meer dan 15 bezoeken zijn geregistreerd. Ook over buitenlandse bezoekers is geen herkomstinformatie beschikbaar.

Herkomst bezoeken buitengebieden Dordrecht

Figuur 6.60: Herkomst bezoek buitengebieden Dordrecht (mei t/m oktober 2024)



Wat valt op?

- Een derde van de bezoeken komt uit de gemeente Dordrecht (34%), daarna een derde uit de overige gemeenten in Zuid-Holland (33%) en gevolgd door overig.
- Een kwart van de bezoeken zijn afkomstig uit de rest van Nederland. Daarvan komen de meeste bezoeken uit Noord-Brabant (7%) en Noord-Holland (5%) (niet in figuur 6.10 zichtbaar).

Tabel 6.3: Top 10 gemeenten waar vandaan meeste bezoeken in de buitengebieden van Dordrecht plaatsvinden

Gemeente	Provincie	% bezoekers
Dordrecht	Zuid-Holland	34%
Rotterdam	Zuid-Holland	5%
Sliedrecht	Zuid-Holland	4%
Papendrecht	Zuid-Holland	3%
Zwijndrecht	Zuid-Holland	3%
Amsterdam	Noord-Holland	3%
Hoeksche Waard	Zuid-Holland	2%
's-Gravenhage	Zuid-Holland	2%
Hendrik-Ido-Ambacht	Zuid-Holland	2%
Alblasserdam	Zuid-Holland	2%

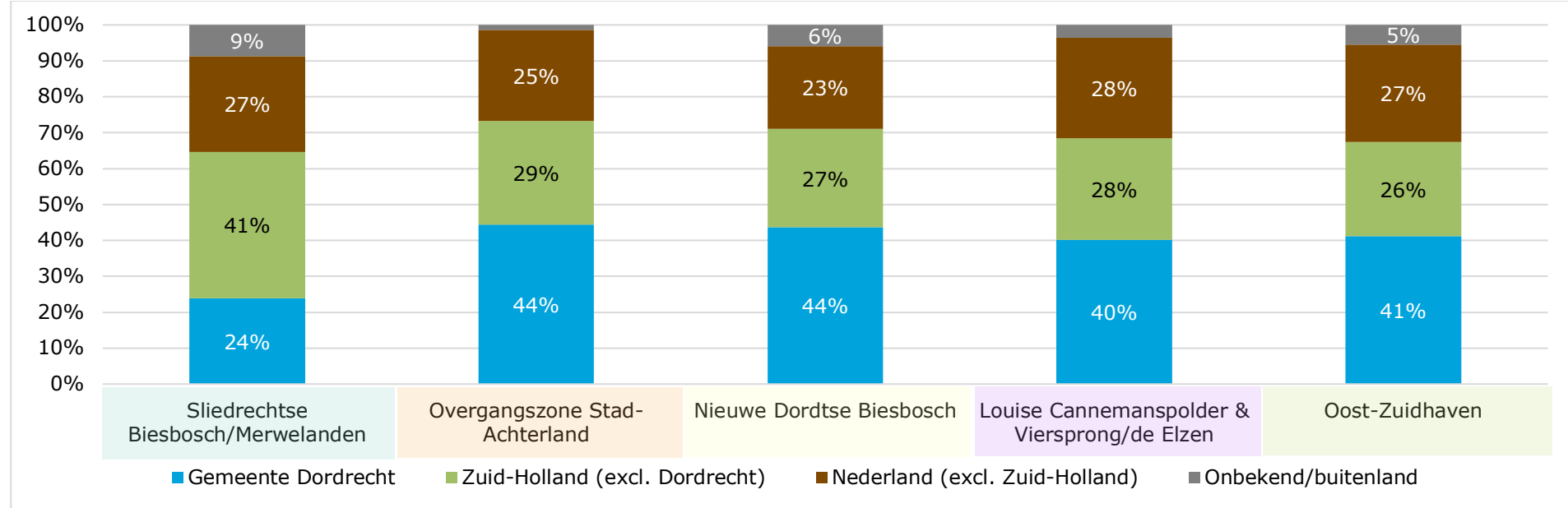
In Tabel 6.3 zien we een lijst met de 10 gemeenten waar de meeste bezoeken vandaan komen. Na Dordrecht (43%) komen de meeste bezoeken uit Rotterdam (5%), Sliedrecht (4%), Papendrecht en Zwijndrecht (beide 3%). Dit laat zien dat een groot deel van de bezoekers uit de directe omgeving komt, vooral de Drechtsteden.

Let op: de herkomstinformatie gaat uit van de Nederlandse woonplaats van de bezoeker. Het is niet bekend of die bezoeker de Biesbosch bezoekt vanuit zijn of haar woonadres, of vanuit bijv. een vakantieadres uit de omgeving.

Herkomst bezoeken per deelgebied

Figuur 6.11 geeft inzicht in de herkomst van de bezoeken, weergegeven per deelgebied.

Figuur 6.7: Herkomst van de bezoekers aan de buitengebieden van Dordrecht per deelgebied (mei t/m oktober 2024)



Wat valt op?

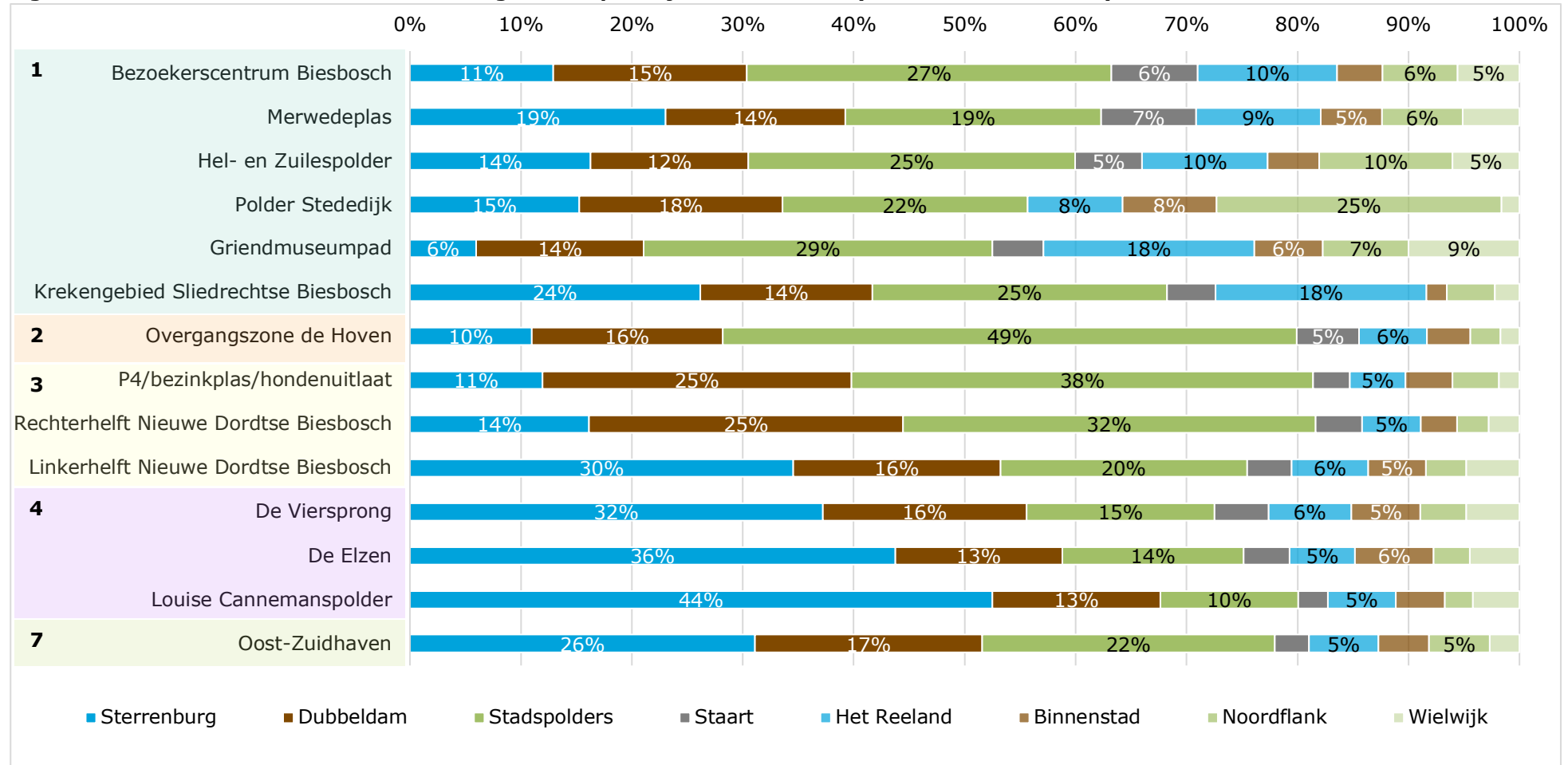
- Het verzorgingsgebied van de Sliedrechtse Biesbosch/Merwelanden lijkt groter dan dat van de andere deelgebieden: dit gebied ontvangt relatief meer bezoeken van buiten Dordrecht. In de overige deelgebieden vormen Dordtenaren de grootste groep bezoekers, met iets meer dan 40% van de bezoeken.
- Hoewel de combinatie van het aandeel Nederland en onbekend/buitenland relatief hoog is in de Sliedrechtse Biesbosch/Merwelanden (9%), ondersteunt dat niet direct de aanname dat daar wellicht meer buitenlandse bezoekers komen. Het komt vooral doordat er voor de minder drukbezochte locaties, zoals het Griendmuseumpad en Polder

Stedelijk, om privacy redenen beperkt inzicht is in de herkomst van het bezoek. In de Resono-gebieden met grotere aantallen bezoeken (Bezoekerscentrum Biesbosch, Merwedepas, en Hel- en Zuilespolder) is het aandeel onbekend/buitenland juist zeer beperkt (3/4%). Uit cijfers van het Biesboschcentrum Dordrecht blijkt daar het buitenlandse bezoek zo'n 7% van het aantal bezoeken uit te maken.

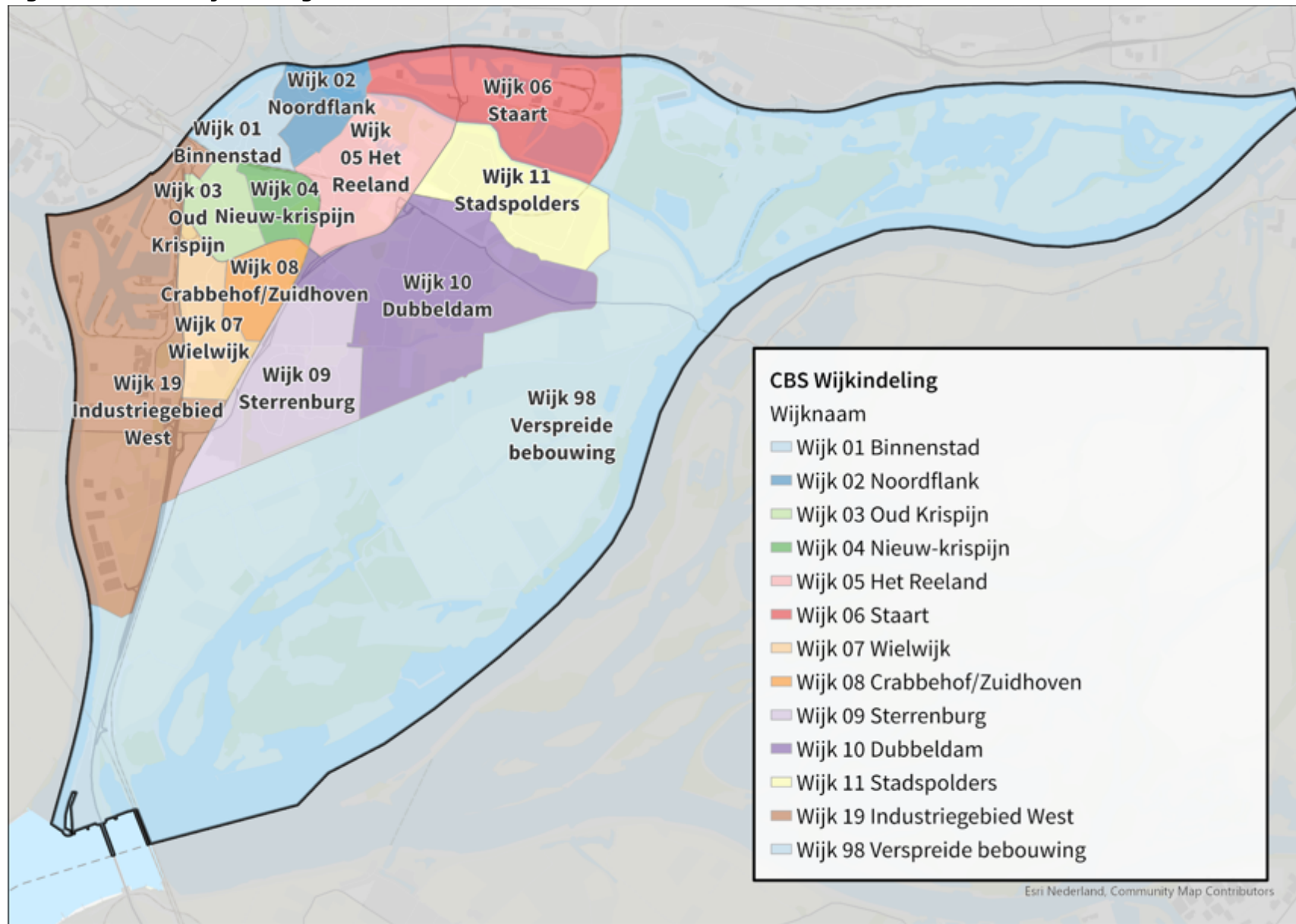
Herkomst bezoeken per Resono-gebied

Figuur 6.12 geeft inzicht in de herkomst van de bezoeken uit Dordrecht naar wijk (volgens de officiële CBS Wijkindeling, zie kaart op de volgende pagina) en is weergegeven per Resono-gebied. De wijken die in alle deelgebieden een aandeel van 6% of minder van het bezoek omvatten, zijn weggelaten uit de figuur.

Figuur 6.8: Herkomst bezoek aan de Resono-gebieden per wijk van Dordrecht (mei t/m oktober 2024)



Figuur 6.13: CBS Wijkindeling



Wat valt op?

- Er zijn logische patronen zichtbaar: de nabijheid van een gebied beïnvloedt het verzorgingsgebied. Zo trekken deelgebieden 1 en 2 (Sliedrechtse Biesbosch/Merwelanden en Overgangszone Stad-Achterland) vooral bezoekers uit de aangrenzende wijk Stadspolders. In deelgebied 4 (Louisa Cannemanspolder Viersprong/De Elzen) komen de meeste Dordtse bezoekers uit de nabijgelegen wijk Sterrenburg.
- De Resono-gebieden Bezoekerscentrum Biesbosch, Merwedepas en Hel- en Zuilespolder trekken het meest diverse bezoek uit de gemeente. Hoewel nabijheid invloed heeft, zien we voor deze gebieden een relatief groter aandeel bezoek uit ook de verder weg gelegen wijken.
- Het Krekengebied Sliedrechtse Biesbosch trekt naast het bezoek uit de nabijgelegen Stadspolders, ook relatief veel bezoek uit de wijken Sterrenburg en Het Reeland.
- Daarnaast vallen in de minder bezochte deelgebieden enkele zaken op. Zo is er een relatief groot aandeel inwoners uit Noordflank bij de bezoeken aan Polder Stedelijk en uit Het Reeland bij de bezoeken aan het Griendmuseumpad, terwijl deze wijken verder weg liggen. Het beperkte aantal bezoeken in deze Resono-gebieden kan dit beeld vertekenen.

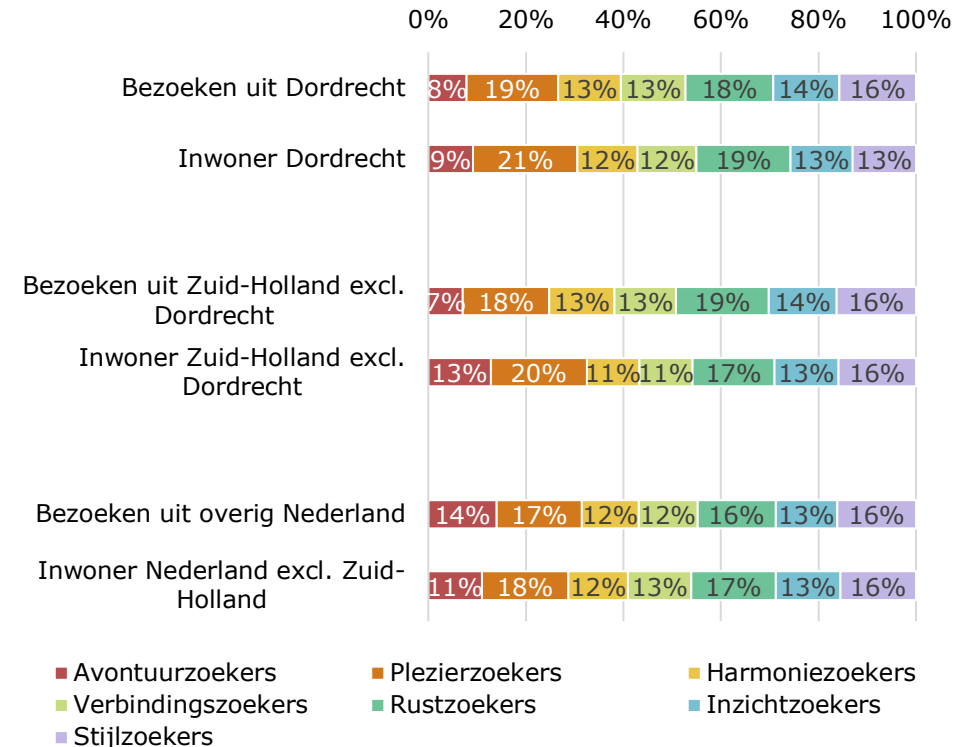
6.2.5 Leefstijlen

Wie zijn de bezoekers aan de buitengebieden van Dordrecht? Dit brengen we in beeld met behulp van de Leefstijlvinder, een model dat zeven doelgroepen (leefstijlen) in de Nederlandse bevolking onderscheidt, elk met een eigen vrijetijdsprofiel (leefstijlvinder.nl). Bijlage 1 geeft meer informatie over de zeven leefstijlen. Op basis van de Leefstijlvinder hebben we inzicht in het leefstijlprofiel van de inwoner van Nederland op postcode-4-niveau. Door dit te wegen naar de herkomst van de bezoeken, brengen we in beeld welke leefstijlen de buitengebieden van Dordrecht bezoeken.

We geven dit weer op basis van het aantal bezoeken. Dat wil zeggen dat als een bezoeker meerdere keren het gebied bezoekt, die leefstijl dan ook vaker meetelt. Op die manier houden we ook rekening met de bezoekfrequentie van de leefstijlen.

Leefstijlen van de bezoeken aan de buitengebieden van Dordrecht

Figuur 6.94: Leefstijlprofiel van de bezoeken aan de buitengebieden van Dordrecht uitgesplitst naar bezoeken uit Dordrecht, overig Zuid-Holland en overig Nederland, en vergeleken met het betreffende profiel van de inwoner



Wat valt op?

- Onder de bezoekers aan de buitengebieden van Dordrecht vormen Plezierzoekers, Rustzoekers en Stijlzoekers de grootste groepen.

Bezoeken uit Dordrecht

Over het algemeen zitten er geen grote verschillen tussen het profiel van de bezoeker en het profiel van de inwoner van Dordrecht. De Stijlzoeker is iets oververtegenwoordigd onder de bezoeken en de Plezierzoeker is iets ondervertegenwoordigd. Het is opvallend dat de Plezierzoeker ondervertegenwoordigd is, terwijl dit de grootste groep inwoners vormt. Dit is deels te verklaren door de aard van deze leefstijl: de Plezierzoeker trekt iets minder vaak de natuur in en ervaart natuurbezoek vooral als een sociale activiteit. Voor hen draait natuurbeleving om samen tijd doorbrengen met vrienden en familie, gezelligheid en in een omgeving met veel activiteiten, voorzieningen en horeca. Het huidige aanbod in de buitengebieden sluit daar mogelijk minder goed bij aan.

Bezoeken uit Zuid-Holland (excl. Dordrecht)

De Rustzoeker is iets oververtegenwoordigd onder de bezoeken uit Zuid-Holland. De Avontuurzoeker en Plezierzoeker zijn (sterk) ondervertegenwoordigd.

Bezoeken uit overig Nederland (excl. Zuid-Holland)

De Avontuurzoeker is oververtegenwoordigd onder de bezoeken uit overig Nederland. Dit is niet het geval bij bezoeken uit Dordrecht en Zuid-Holland. Waarschijnlijk komt een groot deel van de bezoeken uit overig Nederland voor het avontuurlijke varen in het krekengebied bij het Biesboschcentrum; het paradepaardje van de Dordtse buitengebieden wordt dus goed gevonden.

6.3 Conclusie bezoekersonderzoek

De buitengebieden van Dordrecht spelen een belangrijke rol in de invulling van de recreatiebehoefte, met name voor lokale inwoners en bezoekers uit de omliggende regio. In de meetperiode van 1 mei tot en met 31 oktober 2024 werden ruim 1,8 miljoen bezoeken geregistreerd door ongeveer 1,34 miljoen unieke bezoekers. Het gebied is vooral aantrekkelijk voor kortdurende

recreatie en incidenteel bezoek, waarbij een duidelijke verdeling zichtbaar is tussen de gebieden ten noorden en ten zuiden van het Wantij. De noordelijke gebieden trekken relatief meer regionale bezoekers en langere verblijven aan, terwijl de zuidelijke gebieden vooral kortdurend en lokaal worden bezocht. Nabijheid, toegankelijkheid en de aanwezigheid van voorzieningen blijken belangrijke factoren die de omvang, bezoekduur, bezoekfrequentie, eventueel kruisbezoek en herkomst van bezoekers beïnvloeden. Hieronder vatten we de belangrijkste inzichten uit het onderzoek samen.

Omvang

- In de meetperiode tellen de buitengebieden van Dordrecht 1.815.100 bezoeken. Deze bezoeken zijn afkomstig van 1.338.500 unieke bezoekers, de overige bezoeken betreffen herhaalbezoek.
- De meeste bezoeken vinden plaats in het weekend, vooral op zaterdag; de drukste weekday is donderdag.
- Augustus is de drukste maand binnen de meetperiode; oktober is de rustigste maand. Het aantal bezoeken neemt gaandeweg het seizoen licht af (dalende bezoektrend). Dit is een herkenbaar fenomeen dat kan worden verklaard doordat gaandeweg het zomerseizoen gewinning optreedt aan warm(er) weer. De deelgebieden 1 (Sliedrechtse Biesbosch/Merwelanden), 2 Overgangs-zone Stad-Achterland en 4 (De Elzen) zijn de drukst bezochte gebieden. Dat komt overeen met de perceptie van de inwoners. Het is wel opvallend dat relatief verder gelegen Resono-gebieden, zoals P4 / Bezinksplas / hondenuitlaat en De Viersprong en De Elzen relatief meer bezoekers ontvangen dan de Resono-gebieden dicht bij de stad.

Bezoekduur

- De buitengebieden worden vooral bezocht voor kortdurende activiteiten: meer dan de helft van de bezoeken duurt minder dan een uur.
- In de gebieden ten zuiden van het Wantij zijn de bezoeken relatief korter dan in de noordelijke gebieden. Dit wijst er mogelijk op dat deze gebieden met name worden gebruikt voor korte structurele recreatieve behoeften zoals een ommetje wandelen, hardlopen, de hond uitlaten of korte

fietstochten. De noordelijke gebieden lenen zich beter voor langer verblijf dankzij een groter aanbod van voorzieningen en recreatieve infrastructuur.

Bezoekfrequentie

- Het merendeel van de bezoekers komt slechts incidenteel in de gebieden: in vrijwel alle gebieden bezoekt meer dan 50% van de bezoekers minder dan één keer per maand het gebied.
- Structureel dagelijks bezoek is zeldzaam; de gebieden worden zelden één keer per dag of nóg vaker bezocht.

Kruisbezoek

- Kruisbezoek vindt (logischerwijs) vooral plaats in nabijgelegen deelgebieden.
- Tussen de gebieden ten noorden en ten zuiden van het Wantij is kruisbezoek beperkt. Het Wantij vormt daarin een natuurlijke barrière.

Herkomst

- Lokale en regionale bezoekers vormen de kern van het verzorgingsgebied: het grootste deel van de bezoeken komt uit Dordrecht zelf (34%) en de overige gemeenten in Zuid-Holland (33%). Daarmee zijn de buitengebieden een regionale bestemming.
- Nabijheid van woonwijken beïnvloedt sterk het verzorgingsgebied: de Sliedrechtse Biesbosch/Merwelanden en Overgangszone Stad-Achterland trekken bijvoorbeeld relatief veel bezoekers uit de aangrenzende wijk Stadspolders, terwijl in de Louisa Cannemanspolder Viersprong/De Elzen bezoekers voor een groot deel uit de wijk Sterrenburg komen.
- Het verzorgingsgebied van de Sliedrechtse Biesbosch/Merwelanden is relatief groter dan dat van de andere gebieden: dit deelgebied trekt relatief meer bezoekers van buiten Dordrecht. Daarnaast trekken Bezoekerscentrum Biesbosch, Merwedepolder en Hel- en Zuilespolder relatief diverse bezoekers uit de gemeente Dordrecht, inclusief verder weg gelegen wijken.

Leefstijlen

- Onder de bezoekers aan de buitengebieden van Dordrecht vormen Plezierzoekers, Rustzoekers en Stijlzoekers de grootste groepen.
- Het is opvallend dat de Plezierzoeker ondervertegenwoordigd is, terwijl dit de grootste groep inwoners vormt. Dit is deels te verklaren door de aard van deze leefstijl.



7. Inwonersonderzoek

In dit hoofdstuk rapporteren we de belangrijkste resultaten van het inwonersonderzoek. Dit betreft een samenvatting van de resultaten. De uitgebreide rapportage van het inwonersonderzoek is in een apart document weergegeven. We beginnen dit hoofdstuk met een korte toelichting over de response en de werkwijze van het onderzoek, gevolgd door de belangrijkste resultaten per onderwerp.

7.1 Over het onderzoek

Van 25 juni tot 24 juli 2025 konden inwoners deelnemen aan het inwonersonderzoek over recreatie in de buitengebieden. De gemeente heeft hiervoor enerzijds het bewonerspanel met Dordtenaren ingeschakeld en de enquête is anderzijds gedeeld via verschillende online kanalen waaronder Doe Meer Dordrecht. In totaal hebben 1.410 inwoners de vragenlijst volledig ingevuld.

De vragenlijst bestond eerst uit een aantal algemene vragen over het voorzieningenniveau, de bezoekfrequentie en de drukte in de buitengebieden van Dordrecht. Vervolgens werd de respondenten gevraagd één deelgebied te kiezen dat zij het vaakst bezoeken. Over dit gebied beantwoordden zij gerichte vragen, onder andere over verblijfsduur, de frequentie van activiteiten, tevredenheid en eventuele ervaren overlast.

In dit hoofdstuk zijn de belangrijkste resultaten samengevat. De uitgebreide rapportage (inclusief figuren en beschrijving) is via de aparte rapportage te zien: Notitie Inwonersonderzoek Dordrecht - Programma T&R Buitengebieden - augustus 2025

7.2 Resultaten

Wie recreëert in de buitengebieden?

Bijna alle inwoners bezoeken de buitengebieden (93%). Wie dat niet doet, noemt vooral persoonlijke gezondheidsproblemen of te weinig tijd als reden. De meest bezochte deelgebieden in het afgelopen jaar zijn de Sliedrechtse Biesbosch/Merwelanden, de Nieuwe Dordtse Biesbosch en Louisa Cannemanspolder & Viersprong/de Elzen. Van deze gebieden kennen de Nieuwe Dordtse Biesbosch en Louisa Cannemanspolder & Viersprong/de Elzen de hoogste mate van herhaalbezoek: over één derde van de respondenten bezocht deze gebieden in het afgelopen jaar vaker dan 10 keer.

Vervoer en verblijfsduur

Fietsen is het meest gebruikte vervoermiddel om de deelgebieden te bezoeken (variërend per deelgebied tussen de 61% en 72% van de respondenten), gevolgd door de auto (tussen de 21% - en 64%). Voor een bezoek aan de Sliedrechtse Biesbosch/Merwelanden wordt iets vaker de auto gepakt dan de fiets. De overgangszone Stad-Achterland bezoeken inwoners, na de fiets, meestal te voet.

De meeste inwoners verblijven tussen één en twee uur per bezoek in de buitengebieden (variërend per deelgebied tussen de 35% en 53%). Een uitzondering is de Overgangszone Stad-Achterland, welke populairder is voor kortere bezoeken van 30 minuten tot 1 uur. Waarschijnlijk omdat dit een uitloopgebied is voor korte lunchrondjes of de dagelijkse uitlaatrondjes met de hond. De Sliedrechtse Biesbosch/Merwelanden wordt relatief vaker langer dan twee uur bezocht.

Activiteiten en voorzieningen

Wandelen, fietsen en natuurbelieving zijn de meest ondernomen activiteiten. Inwoners maken in de gebieden ook vooral gebruik van wandel- en fietsroutes en informatiepunten, die over het algemeen als voldoende aanwezig worden beschouwd.

Toiletvoorzieningen en zwemlocaties worden het vaakst gemist. Ook is er behoefte aan meer (betaalbare) horecavoorzieningen met een ruime openstelling.

Tevredenheid over de buitengebieden

Over het algemeen zijn inwoners zeer tevreden over de buitengebieden, vooral over het landschap en de natuur, de bereikbaarheid en de toegankelijkheid. Minder tevreden zijn inwoners over het aanbod aan voorzieningen en de informatievoorziening. Het meest kritisch zijn inwoners over het totaal aantal voorzieningen de Agrarische gebieden en de Overgangszone Stad-Achterland. Die zijn inderdaad op dit moment nog zeer beperkt.

Ervaren drukte en overlast

De ervaren drukte in de buitengebieden is beperkt. In de Sliedrechtse Biesbosch/Merwelanden, Willemsdorp en Europarcs, en Louisa Cannemanspolder & Viersprong/de Elzen ervaren inwoners relatief vaker drukte (variërend tussen de 18% en 29% van de respondenten) dan in de andere deelgebieden (variërend tussen de 3% en 12%). Het bezoekersonderzoek laat eenzelfde beeld zien, behalve voor de Louisa Cannemanspolder. Alleen in de Sliedrechtse Biesbosch/Merwelanden geven inwoners vaker aan drukte te ervaren dan rust.

Drukke wordt meestal alleen op sommige momenten of locaties ervaren. Inwoners vermijden drukte door andere tijden of locaties te kiezen.

Voor alle deelgebieden geldt dat meer dan de helft van de respondenten geen overlast ervaart; zij die dit wel ervaren, ervaren dit meestal 'soms'. De ervaren overlast wordt vooral veroorzaakt door zwerfafval en rommel.

Positieve effecten van de buitengebieden

Inwoners halen vooral blijdschap uit de nabijheid van natuur en voorzieningen. Ook zien zij positieve effecten voor hun gezondheid en waarderen ze dat het gebied opengesteld is voor bezoekers. Opvallend is dat niemand de buitengebieden als plek ziet om af te koelen op warme dagen.

Voor de meeste inwoners (71%) wegen de positieve effecten zwaarder dan eventuele nadelen zoals drukte of overlast. Slechts 4% is het hier (helemaal) mee oneens. Het merendeel van de inwoners zou de buitengebieden ook aanbevelen aan anderen. Hierbij zijn inwoners over de Nieuwe Dordtse Biesbosch en Dordtse Biesbosch het meest uitgesproken positief.



8. Draagkrachtonderzoek

In dit hoofdstuk geven we de resultaten van het draagkrachtonderzoek weer. In paragraaf 7.1 geven we een korte inleiding en toelichting van de methode. Paragraaf 7.2 tot en met 7.4 geeft de resultaten weer en paragraaf 7.5 geeft tot slot de conclusie over de draagkracht in de buitengebieden van Dordrecht en de balans tussen natuur en recreatie.

8.1 Inleiding

Om te komen tot een gebalanceerde ontwikkeling van een bestemming is het nodig om rekening te houden met de draagkracht hiervan. Onder draagkracht verstaan we "het vermogen van een bepaalde bestemming om bezoekers (recreanten of toeristen) te ontvangen, zonder dat negatieve gevolgen optreden voor de leefbaarheid of leefomgeving".

Om de draagkracht te bepalen, is recent (2025) in opdracht van de provincie Zuid-Holland een methode ontwikkeld door een consortium van kennisinstituten en adviesbureaus. Hierin staan 15 indicatoren centraal, waarvan een aantal ook voor de buitengebieden van Dordrecht is uitgewerkt (zie resultaten). In figuur 8.1 staat gevisualiseerd hoe die methode eruit ziet.

Figuur 8.1: Bestemming in balans



We kijken kort gezegd naar People (maatschappij), Planet (omgeving) en Profit (economie).

- **Economie:** we kijken naar de omvang van toerisme, de bestedingen, werkgelegenheid en het profijt, zie ook paragraaf 3.1;
- **Maatschappij:** we hebben hiervoor o.a. een bezoekersonderzoek uit gevoerd en analyses uitgevoerd naar het voorzieningenniveau, zie ook hoofdstuk 5 en 6.
- **Leefomgeving** hiervoor is een balansstafel uitgevoerd met experts, de resultaten staan in paragraaf 8.4 weergegeven.

8.2 Resultaat Economie

Aantal bezoekers

De stad Dordrecht ontving in 2024 850 duizend unieke bezoekers. In totaal bedroeg het aantal bezoeken 2.9 miljoen, een stijging met 20% ten opzichte van 2022.

Omvang verblijfsrecreatie

Het aantal slaapplekken in de gemeente Dordrecht bedraagt ca. 4170. Dit is in vergelijking met andere gemeenten een gering aantal, waarvan het merendeel gevestigd in de stad en slechts 8% in de buitengebieden (excl. Europarcs).

Profijt

De bestedingen van de bezoekers aan de stad bedragen € 51,- per bezoek, resulterend in inkomsten van 150 miljoen per jaar. Het totaal aan toeristenbelasting bedroeg in 2024 750 miljoen. Dordrecht heeft een relatief hoog tarief voor logiesaccommodaties (3,50 per overnachting), dat is hoger dan landelijk gemiddeld.

Werkgelegenheid

De werkgelegenheid die toerisme en recreatie in Dordrecht genereert is beduidend lager dan in de provincie en in Nederland. En de trend is alleen dalend in Dordrecht.

Tabel 8.1: Aandeel toeristisch-recreatieve banen in totale werkgelegenheid

	Dordrecht	Zuid-Holland	Nederland
Aandeel R&T banen t.o.v. totale werkgelegenheid	4,8%	5,6%	6,6%
Procentuele verandering R&T-banen 2019-2023	-2,8%	+0,8%	+1,3%

Conclusie Economie

- Dordrecht profiteert (nog) onvoldoende van toerisme en recreatie als het gaat om bestedingen en werkgelegenheid.
- De omvang van de vrijetijdseconomie is vooral te danken aan de stad Dordrecht, de buitengebieden dragen hier summier aan bij.

8.3 Resultaat Maatschappij

Om de draagkracht van de maatschappij te bepalen hebben we twee bronnen gebruikt:

- Berekeningen van het voorzieningenniveau (CBS gegevens).
- Resultaten van het inwonersonderzoek: positieve effecten, negatieve effecten en overlast als gevolg van drukte in de buitengebieden.

Resultaten voorzieningenniveau

In tabel 8.2 staan de resultaten van het voorzieningenniveau (dit is tevens in hoofdstuk 2 aan bod gekomen). Hieruit blijkt dat het voorzieningenniveau aan cultuur en detailhandel (winkels) hoger is dan gemiddeld in Nederland. Als het gaat om horeca en zwemwater 'scoort' Dordrecht onder het landelijk gemiddelde.

Tabel 8.2: Voorzieningenniveau Dordrecht (aantal voorzieningen per 1.000 inwoners)

Branche	Voorziening	Dordrecht	Nederland	
Cultuur	Bioscopen	0,2	0,01	▲
	Theaters en schouwburgen	0,2	0,01	▲
Detailhandel	Supermarkten	4,2	3,8	▲
	Winkels ('funshop' winkels, en kleding en mode)	4,5	3,8	▲
Horeca	Eet- en drinkgelegenheden	34,6	45	▽
	Waarvan: restaurants	7,8	11,4	▽
Zwemwater	officiële (buiten) zwemplek (x 100.000 inwoners)	0,8	4,1	▽

Resultaten inwonersonderzoek

De inwoners geven het volgende aan als het gaat om positieve en negatieve effecten (drukte en overlast), zie tabel 8.3.

Tabel 8.3: Perceptie inwoners over toerisme en recreatie

Parameter	Resultaat
Positieve effecten van groene recreatieruimte	93% bezoekt de buitengebieden, ervaart de nabijheid en openstelling
Positieve effecten van groene recreatieruimte	Op gezondheid, prettig wonen
Drukte en overlast	Merendeel inwoners ervaart geen drukte of overlast
Drukte en overlast	Deelgebied 1 en 4 zijn wat drukker. De overlast is echter niet structureel (pieken)
Kansen	Voorzieningen: toiletten, horeca, zwemplekken, gescheiden (fiets)paden. Informatievoorzieningen

Conclusie maatschappij

- Het voorzieningenniveau in de stad (cultuur en winkels) is hoog, maar in de buitengebieden (zwemmen en horeca) is het voorzieningenniveau nog relatief laag.
- Inwoners zien veel voordelen van de groene buitengebieden. Ze ervaren relatief weinig drukte of overlast (op twee deelgebieden na, waar er met pieken drukte wordt ervaren). Er zijn kansen om vooral de buitengebieden beter beleefbaar te maken met o.a. zwemplekken, horeca en toiletten.

8.4 Resultaat Leefomgeving

Om de draagkracht van de leefomgeving te bepalen hebben we de volgende stappen gezet:

- Berekeningen (GIS-analyse) naar de hoeveelheid groene (recreatie)ruimte per inwoner;
- Een kwalitatieve analyse gedaan op de balans tussen natuurdoelstellingen in de Biesbosch en intensiteit van recreatie;
- Een balanstafel georganiseerd. Dit is een kwalitatief instrument waarbij experts van de buitenruimte, inschattingen maken over de mate waarin draagkracht is overschreden (of niet) en vervolgens in hoeverre er kansen zijn voor toeristisch-recreatieve ontwikkeling.

Hoeveelheid groene ruimte per inwoner

Dordrecht beschikt binnen haar gemeentegrens over 267 m2 per inwoner aan recreatierruimte. Dit zijn alle natuurgebieden, recreatiegebieden, parken en plantsoenen en (recreatief) water. Dit is 5 keer zoveel dan gemiddeld in Zuid-Holland (53 m2 groene ruimte per inwoner). Wanneer we hiervan de hoeveelheid groen afhalen dat niet is opengesteld vanwege natuurwaarden (recreatiezonering) blijft evengoed nog 131 m2 per inwoner over⁹. Dat is nog een factor 2,5 keer zoveel als gemiddeld in Zuid-Holland. Kortom, Dordrecht

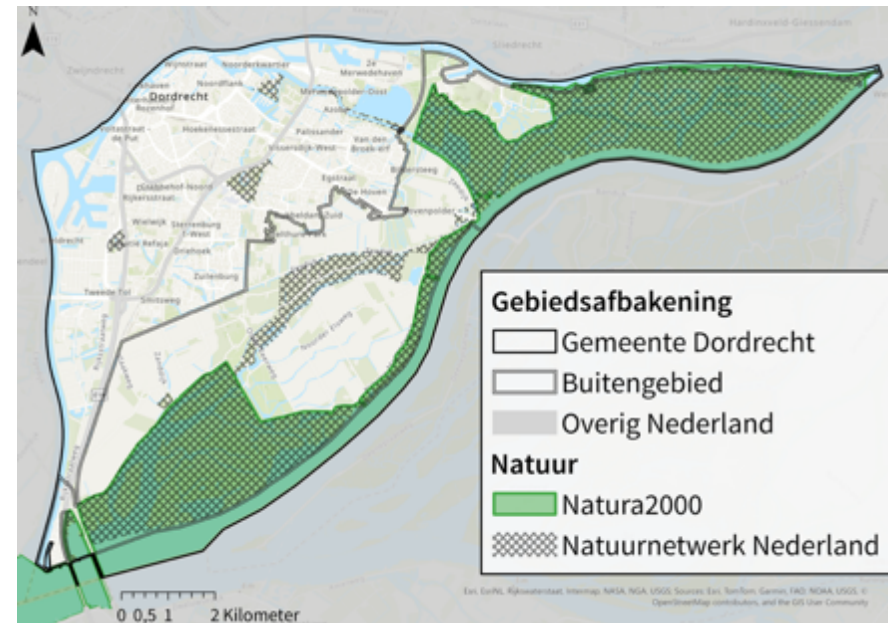
⁹ De 131 m2 beschikbare groene recreatierruimte per persoon is berekend op basis van alle huidige groene recreatierruimte op het Eiland van Dordt dat groter is dan 1ha en openbaar toegankelijk. Dit is exclusief de omliggende rivieren, de gebieden in de recreatiezonering die zijn afgesloten voor

heeft goud in handen met haar ruime hoeveelheid groen en water! Dat is ook nodig voor de 120.000 inwoners en de groeiende behoefte aan 'buiten zijn'.

Kwalitatieve analyse ecologische draagkracht

Een deel van de buitengebieden zijn onderdeel van Natuurnetwerk Nederland (NNN) en/of onderdeel van Natura 2000-gebied Biesbosch (zie figuur 8.2). Ze herbergen daarmee belangrijke natuurwaarden die niet alleen landelijk, maar zelfs op Europees niveau beschermd zijn. Daarnaast maken de Natura 2000 gebiedsdelen in Dordrecht onderdeel uit van Nationaal Park De Biesbosch.

Figuur 8.2: Begrenzing NNN en Natura 2000



recreatie en spaarbekken de Grote Rug, maar inclusief het Wantij en bevaarbare krekten op het Eiland. Toekomstig geplande recreatierruimte zoals het nieuwe Dagrecreatieterrein is hierin nog niet opgenomen.

Toelichting analyse

Natuur is een erg breed begrip en er zijn verschillende drukfactoren (zowel in als ver buiten het gebied de Biesbosch) die invloed kunnen uitoefenen op de kwaliteit daarvan. Er zijn verschillende soorten flora en fauna die gevoelig zijn voor verstoring door recreatie. Recreatie heeft daarmee een mogelijke negatieve invloed op de kwaliteit van de natuur. Met name de relatie tussen recreatie en vogelsoorten is goed onderzocht. Om de balans tussen natuur en recreatie te kunnen duiden kijken we daarom naar de ontwikkeling van een aantal vogelsoorten (zowel broedvogels als niet-broedvogels). Het Natura 2000-gebied (zie figuur 8.2) is als zodanig aangewezen vanwege onder andere de aanwezigheid van bepaalde vogelsoorten. Er zijn doelen vastgesteld om die soorten en hun leefgebieden te behouden en te verbeteren.

Om de relatie tussen recreatie en vogelsoorten te onderzoeken, hebben we gebruik gemaakt van de Natuurdoelanalyse (NDA) uit 2023¹⁰. Uit deze analyses blijkt dat de doelen voor de meeste vogelsoorten gehaald worden. Voor een aantal soorten niet, zoals het foerageergebied voor kolgans, brandgans en grauwe gans of de aantalsontwikkeling van de blauwborst. Hier zijn echter andere drukfactoren mogelijk debet aan dan recreatie. En voor andere soorten, zoals de grutto, is de reden van achteruitgang onbekend. Voor de bruine kiekendief, wilde eend en tafeleend kan recreatie één van de drukfactoren zijn waardoor doelstellingen niet gehaald worden. De NDA concludeert dat ondanks recreatiedruk op verschillende soorten de opgave voor het behoud daarvan haalbaar wordt bevonden. De Ecologische Autoriteit concludeert dat recreatiezonering essentieel is, dat uitbreiding van recreatienatuur een zinvolle maatregel is om recreatiedruk te concentreren en/of te spreiden, maar dat er ook een tekort is aan data over recreatiedruk.

Recreatiezonering

Om meer grip te krijgen op de balans tussen natuur en recreatie is het daarom waardevol om ook te kijken of het leefgebied (broedgebied en/of foerageergebied) van vogelsoorten beschermd is. Het mogelijke leefgebied van vogelsoorten functioneert dan als een proxy om mogelijke recreatiedruk te kunnen duiden. Voor deze en andere doelstellingen heeft Staatsbosbeheer eerder een recreatiezonering opgesteld voor de Biesbosch. Gebieden zijn ingedeeld in een viertal zones: van intensieve recreatieve (zone A) tot zones waar de natuur voorop staat (zone D), zie hoofdstuk 2. Als we de kaarten uit de NDA met potentieel leefgebied van broedvogels en niet broedvogels vergelijken met de recreatiezonering dan kan geconcludeerd worden dat: het merendeel van de leefgebieden in de buitengebieden van de gemeente Dordrecht voldoende beschermd worden door de huidige recreatiezonering. Deze lijkt ook te werken gezien de positieve resultaten op een groot aantal vogelsoorten.

Een analyse per deelgebied op de vastgestelde recreatiezonering laat echter ook zien dat bijna de helft (45%) van de buitengebieden van de gemeente Dordrecht nog geen recreatiezone heeft toegekend gekregen. Dat is te verklaren door andere functies en vormen van ruimtegebruik, zoals agrarisch gebied, wonen en een voormalig stortterrein. Het is zeker niet de bedoeling om al deze gebieden een recreatieve invulling te geven, maar het laat wel zien dat:

- Er ruimte lijkt te zijn om recreatie-aanbod te ontwikkelen, vooral buiten Natura 2000 en het Nationaal Park, zoals de Merwedeheuveel, Hania's Polder, het nieuwe dagrecreatieterrein aan de provinciale weg, Louisa- en Cannemanspolder en de agrarische gebieden. Daarmee wordt er voorzien in een stijgende vraag naar recreatie en worden kwetsbare gebieden elders ontlast;
- Het waardevol kan zijn om de Staatsbosbeheer zoneringsmethodologie door te voeren voor alle buitengebieden van de gemeente Dordrecht, juist

¹⁰ Hamersveld, I. van (2023). Natuurdoelanalyse 112 Biesbosch. Arcadis.

om toekomstige mogelijke integraal te beoordelen en wellicht mogelijk te maken.

Oordeel draagkracht

Om tot een oordeel van de draagkracht van de buitengebieden van Dordrecht te komen, zijn de hiervoor genoemde analyses uitgevoerd en is dit tijdens de balanstafel behandeld. De deelnemers aan de balanstafel vertegenwoordigden een divers aantal stakeholders vanuit verschillende ruimtelijke beleidsvelden, zoals mobiliteit, natuur, erfgoed, etc.

De deelnemers is allereerst gevraagd om aan te geven of ze knelpunten zien in de openbare ruimte die recreatie en toerisme aangaan. Onderstaande mogelijke effecten zijn als voorbeeld aan de groep meegegeven:

- **Natuur (ecologie).** Mogelijke effecten zijn verstoring van planten en dieren door van de paden af te gaan, loslopende honden, geluid, zwerfvuil.
- **Erfgoed.** Mogelijke effecten zijn: schade aan erfgoed (bijv. bunkers waar op gelopen wordt), of overlast op monumentale plekken.
- **Mobiliteit.** Mogelijke overlast in de vorm van parkeerdruckte / files, onveiligheid voor recreanten door auto's?
- **Agrarisch.** Zorgt de recreant voor overlast, bijv. door hondenpoep die besmet is neospora, of zwerfvuil, of onveilige situaties op wegen?

Aan de deelnemers van de balanstafel is vervolgens gevraagd om een oordeel te geven over balans met vier kleuren, die het volgende betekenen:

- **Rood:** draagkracht is structureel overschreden, of er zijn waarden die bescherming verdienen (natuur) hetgeen betekent dat er geen toeristisch recreatieve ontwikkeling gewenst is.
- **Oranje:** draagkracht is met pieken overschreden op sommige plekken / momenten. Of er zijn waarden die bescherming verdienen. Toeristisch recreatieve ontwikkeling is alleen mogelijk als dit geen afbreuk doet aan de (natuur)waarde.
- **Groen:** recreatie en toerisme hebben geen overlast tot gevolg en er liggen nog de nodige kansen: beter beleefbaar maken met (natuurgerichte)

voorzieningen staat voorop, houd hierbij wel aandacht voor behoud van draagkracht.

- **Blauw:** onderbenut, hier liggen echt groeikansen kwantitatief en kwalitatief) voor toerisme en recreatie.

In tabel 8.4 staan de resultaten weergegeven, waarbij het meest gegeven oordeel in de tabel is weergegeven.

Tabel 8.4: Oordeel draagkracht per deelgebied

Deelgebied	Ontwikkelruimte		Overlast Pieken Structureel
	Onderbenut	Balans	
1 Sliedrechtse Biesbosch / Merwelanden			
2 Overgangszone Stad-Achterland			
3 Nieuwe Dordtse Biesbosch			
4 Louisa Cannemanspolder & Viersprong / de Elzen			
5 Agrarische gebieden			
6 Dordtse Biesbosch*			
7 Oost-Zuidhaven			
8 Willemsdorp en EuroParcs			

* Dit resultaat is niet goed te verklaren: het gebied is niet toegankelijk voor recreanten en toch geven respondenten aan dat hier overlast wordt ervaren. Mogelijke oorzaken kunnen zijn: 1) respondenten denken mogelijk aan een ander deelgebied dat wel toegankelijk is, of 2) ze geven aan dat het gebied potentieel kwetsbaar is.

Conclusies draagkracht

- Dordrecht heeft goud in handen met haar ruime hoeveelheid groen per inwoner. Dat is ook nodig voor de 120.000 inwoners en de groeiende behoefte aan 'buiten'.
- Voor alle deelgebieden geldt dat de draagkracht niet wordt overschreden, er worden vooral kansen gezien voor toeristisch-recreatieve ontwikkeling.

- Het deelgebied Dordtse Biesbosch verdient bescherming (oranje / rood). Die wordt ook geboden door de bestaande recreatiezonering, die goed functioneert. Er zijn nog enkele aandachtspunten per deelgebied aangaande draagkracht, deze verdienen aandacht.

Kansen voor toeristisch recreatieve ontwikkeling per deelgebied

1. Sliedrechtse Biesbosch Merwelanden – opengesteld deel:

- Verbinding verbeteren met OV of waterbus
- Groener maken en beter bekend maken van de routes richting Biesboschcentrum vanaf het centrum.
- Verbeteren educatie en voorlichting, met QR-codes, meer capaciteit van excursies.
- Meer doelgroepen trekken met exclusievere vormen van boottochten vanuit het Biesboschcentrum.
- Polder Stedelijk openstellen. Het is naast natuurgebied, ook een extensief recreatiegebied dat beter beleefbaar mag worden. Kansen zijn bijv. een trekpuntje, laarzenpad, (begeleide) excursies en plekken aan de randen waar je kan aanleggen om even het gebied te bekijken.

Aandachtspunt balans

- Vanuit de natuuropgave kwam het pleidooi om in polder Stedelijk enkel te focussen op de natuurdoelstellingen vanuit Natura 2000 en dus geen verdere recreatieve ontwikkeling mogelijk te maken. Het gebied is echter al aangewezen als extensief recreatiezone, maar nu amper beleefbaar. Door dit integraal te onderzoeken kan er verantwoord aanbod worden ontwikkeld die slechts voor een beperkt deel van de bezoekers interessant is, maar wel in een behoefte voorziet.

2. Overgangszone Stad - Achterland

- Hier zijn vooral kansen voor agrotourisme, eten bij de boer (en het verhaal van voedsel), speelplekken voor kinderen en andere vormen van dagrecreatie. Ondernemers willen dit ook, maar er zijn conflicten met o.a.

de gemeente die dit in de weg staan. Er is behoefte aan een open houding richting ondernemers.

- Er zijn kansen om unieke archeologische waarden hier zichtbaar en beleefbaar te maken (het Groot Raaij / Verhoefslagpalen).
- Dit gebied kan beter functioneren als HUB, op drie manieren:
 - van de auto naar de fiets of wandelend;
 - naar de Brabantse kant van de Biesbosch;
 - een rondje Dordt verbeteren door dit deelgebied.

3. Nieuwe Dordtse Biesbosch

- Meer voorzieningen: ruimte voor een zwemlocatie of ander aanvullend dagrecreatief aanbod. Ook aanvullend ruimte voor meerdaags verblijf.
- Erfgoed: Hania's sluis mag meer aandacht krijgen (restaurant).
- Een kunstobject zoals de olifant die hier eerder stond of land-art.

Aandachtspunten balans:

- Er is een knelpunt met wandelaars die nu vanaf de P-plaats naar het natuurgebied (de vogelkijkhut) over de weg moeten, dat is gevaarlijk en niet aantrekkelijk. Ook het parkeren in de berm zorgt voor wederzijdse irritatie tussen boer en recreant. Mogelijk bieden inhammetjes soelaas, zodat vogelaars daar veilig kunnen parkeren met hun auto.

4. Louisa Cannemanspolder, Viersprong, De Elzen

- Meer voorzieningen: zwemplek, horeca en meerdaags verblijf.
- Meer aandacht voor educatie en voorlichting.
- Grootste hondenlosloopgebied, dit behouden. Tegelijkertijd is dit mogelijk de reden dat bezoekers (zonder hond) hier wegblijven.

5. Agrarisch gebied

- Meer voorzieningen: denk aan agrotourisme, overnachtingen (verblijfsaccommodaties, goed ingepast in het landschap. Zoals camperplaatsen, safaritenten, boerenlodges).

- Blauwgroene dooradering vanuit NPLG is een kans aan recreatie (routes) aan te koppelen, maar duidelijke bewegwijzering is hiervoor een randvoorwaarde. Net als het behoud van (voldoende) landbouwgrond.
- Verhaal van Dordrecht vertellen: vertel hoe Boeren en de Biesbosch gezamenlijk geschiedenis delen. Maar ook de Griendwerkershuisjes zijn nu onbenut, dat biedt wellicht kansen voor een route of verblijfsrecreatie.

6. Deelgebied 6 Dordtse Biesbosch

- Er zijn kansen om de beleving langs te randen te vergroten of buiten het broedseizoen onder begeleiding.
- Is het mogelijk dit gebied te laten beleven op afstand, bijvoorbeeld door middel van webcams, exclusieve tochten of wildcameras?
- Verbeteren communicatie over welke belevingen op dit moment mogelijk zijn.

7. Oost-Zuidhaven

- Struingebied als identiteit behouden voor de natuurliefhebber, maar verbinding en toegankelijkheid van dit gebied kunnen beter. Nu is het enkel mogelijk heen en weer te gaan op een pad, uitbreiden tot een wandelroute door aansluiting met andere gebieden zou de aantrekkelijkheid vergroten.
- Organiseer kleinschalige excursies vanaf hier per boot naar de Brabantse Biesbosch.
- Het Zuidplaatje verdient aandacht (strandjes en vogelhut).

8. Willemsdorp en EuroParcs

- Hier komt een ander publiek dan in de rest van de buitengebieden, waarvan een deel niet op zoek is naar beleving in natuurgebieden.
- Waterrecreatie is hier het meest aantrekkelijk. Zeer geliefd voor waterrecreanten en vissers. Ga dit versterken.
- Kansen voor intensievere vormen van recreatie, zoals evenementen en festivals.

8.5 Conclusies draagkracht en balans

- **Vrijetijdseconomie.** Dordrecht profiteert (nog) onvoldoende van toerisme en recreatie als het gaat om bestedingen en werkgelegenheid. De omvang van de vrijetijdseconomie is vooral te danken aan de stad Dordrecht, de buitengebieden dragen hier slechts summier aan bij.
- **Maatschappij.** Inwoners zijn zeer tevreden over de aanwezigheid en toegankelijkheid van de groene buitengebieden en zien voordelen voor hun gezondheid. Ze ervaren meestal geen drukte of overlast, op sommige drukke plekken en momenten na. Toerisme draagt bij aan het voorzieningenniveau, maar dat is vooral in de stad zichtbaar (cultuur, winkels), maar niet in de buitengebieden. Hier worden toiletten, horeca en zwemplekken vooral gemist.
- **Leefomgeving.** De buitengebieden worden door experts gezien als kansrijk voor toeristisch-recreatieve ontwikkeling. De bestaande natuur wordt effectief beschermd door de geldende recreatiezonering. Kansen zijn vooral aanwezig om de recreatiegebieden en de agrarische gebieden nog beleefbaarder te maken met de lokale verhalen (erfgoed, griendwerkershuisjes, natuur, rondjes wandelen en fietsen, waterrecreatie, etc.). Aandachtspunten zijn de toekomst van de polder Stedelijk en de veiligheid van recreanten en verschillende gebruiksvormen in de buitengebieden.



9. Bijlagen

Bijlage 1 De Leefstijlvinder en natuurbeleving

Leefstijlen en natuurbeleving

In 2021 is er een verdiepend onderzoek onder de leefstijlen gedaan naar hun gewenste natuurbeleving. In de figuur hiernaast is in het kort te zien hoe zij de natuur het liefst beleven. Voor meer informatie over de kenmerken van de leefstijlen t.a.v. natuurbeleving, zie [hier](#) de resultaten van het onderzoek naar de leefstijlen en natuurbeleving.

NB In het onderzoek naar natuurbeleving is 'natuur' of 'natuur- en recreatiegebied' gedefinieerd als alle soorten water- en groengebieden buiten de bebouwde kom (zoals bos, heide, agrarisch landschap, strand, recreatieplassen en -meren, etc.).



De **avontuurzoeker** gaat de natuur in om avonturen te beleven en nieuwe plekken te ontdekken. Ze vinden het fijn om rond te struinen en van de gebaande paden af te gaan. Ze komen liever geen andere mensen tegen. Avontuurzoekers gaan vaak de natuur in en hebben een voorkeur voor omvangrijke gebieden, zonder voorzieningen en hoge mate van ongereptheid.



Als de **plezierzoeker** de natuur in gaat, dan is dat zelden alleen. Tijd in de natuur is tijd met vrienden en familie en voor gezelligheid. Plezier hebben, nieuwe plekken ontdekken en avonturen beleven: dat willen ze. Plezierzoekers zijn op zoek naar reuring en ondernemen graag veel activiteiten. Zij hebben een voorkeur voor natuur met veel voorzieningen, maar hoe die natuur er uitziet maakt ze niet zo veel uit. Als het maar gezellig is.



Harmoniezoekers houden ervan om er even helemaal tussen uit te zijn. De frisse buitenlucht en het landschap/de natuur trekken hen aan, maar zij waarderen bovenal de gezelligheid en tijd met vrienden/familie. Ze vinden het niet erg als natuurgebieden wat drukker bezocht zijn. Harmoniezoekers gaan graag terug naar hetzelfde plekje en hebben een voorkeur voor nette en goed onderhouden natuur met veel voorzieningen.



De **verbindingszoeker** is een echte natuurliefhebber. Ze gaan vaak naar buiten op pad om er even helemaal tussen uit te zijn en de regio of streek te verkennen. Verbindingszoekers zijn echte fans van wandelen en fietsen en het spotten van vogels en wild en houden niet van drukte in de natuur.



Rustzoekers komen vooral voor de rust in een natuurgebied en vermijden dan ook graag de drukte. Lekker een tochtje wandelen of fietsen doen ze graag, het liefst op brede en verharde paden. Rustzoekers blijven graag dicht bij huis en zoeken graag een bekend gebied om. Het gaat hen echt om het ervaren van de rust.



Rust en ontspanning, het hoofd leeg maken en drukte vermijden, dat zijn de motieven van de **inzichtzoekers** om lekker de natuur in te gaan. Inzichtzoekers zijn echte wandelaars en doen dit het liefst in de wilde, ongerepte natuur op onverharde, smalle paadjes. De ultieme natuurbeleving. Voorzieningen hebben ze niet per se nodig, maar ze houden wel van nieuwe inzichten opdoen.



De **stijlzoeker** is graag actief bezig in de natuur. Als ze gaan wandelen en fietsen, dan doen ze dat goed: lange afstanden, meerdaags, en actief en sportief bezig zijn. Daarnaast zoeken ze ook graag de gezelligheid op. De stijlzoeker houdt van sportiviteit en actie, maar wil ook graag kennis opdoen. Ook houden stijlzoekers er van dat alles in een gebied goed geregeld is en op orde is en is de aanwezigheid van horeca van groot belang.

Bijlage 2 Definities

Begrip	Definitie
Toerisme	Onder toerisme verstaan we een trip maken naar een bestemming met minimaal één overnachting. Dit is veelal buiten de 'normale leefomgeving', maar kan ook binnen de normale leefomgeving zijn als het bijvoorbeeld gaat om een seizoensplaats of vaste plaats. De overnachtingen kunnen plaatsvinden vanuit persoonlijke (recreatieve) motieven, maar ook vanuit zakelijke motieven. Toeristen zijn daarmee bezoekers die naar Dordrecht komen met minimaal één overnachting.
Recreatie / Recreanten	Recreatie zijn de activiteiten die buitenshuis worden uitgevoerd in de vrije tijd worden uitgevoerd, zonder overnachting. Dit kan in de 'normale leefomgeving' (de omgeving waar iemand normaal gesproken woont, werkt en vrije tijd doorbrengt) zijn, denk bijvoorbeeld wandelen in het bos in de buurt, naar het terras gaan, of zwemmen. Ook kan dit buiten de 'normale leefomgeving' zijn, zoals een dagje uit, excursie, dagtocht. Recreanten zijn daarmee inwoners uit de gemeente die in de buitengebieden recreëren, maar ook dagbezoekers die voor een dagje uit Dordrecht bezoeken.
Bezoekers	We duiden de groep recreanten en toeristen (inwoners die in de buitengebieden recreëren, dagbezoekers en verblijfstoeristen) aan als bezoekers.
N2000 / Natura 2000	Dit is de benaming voor een netwerk van natuurgebieden in Europa waarin belangrijke flora en fauna voorkomen. In Natura 2000-

	gebieden worden deze flora en fauna (extra) beschermd.
NNN	Natuur Netwerk Nederland is een samenhangend netwerk van bestaande en toekomstige natuurgebieden in Nederland, die fysiek met elkaar verbonden zijn via zogenaamde <i>ecologische verbindingszones</i> .
Voorzieningen	Met voorzieningen bedoelen wij fysieke structuren die zijn geplaatst speciaal voor de recreant. Voorbeelden kunnen zijn: prullenbakken, bankjes, picknickbanken, horeca, uitkijpunten, bezoekerscentra, en toiletvoorzieningen.
(Recreatieve) routenetwerken	Vooraf opgestelde routes over bestaande paden of door natuur (bijv. de zogenoemde 'klompenpaden') die wandelend, fietsend, varend, op een paard of op een andere wijze kunnen worden gevolgd met plezier als uitgangspunt (geen woon-werkverkeer). Routenetwerken kunnen fysieke bebording hebben, of uitgestippeld zijn via een routeboekje, app, of website.
Zonering	Een gebiedsindeling gebaseerd op functies en kenmerken van deelgebieden, vaak gebaseerd op bezoekersdruk en draagkracht van flora en fauna.
Bezoekersmanagement	Alle vormen van beheer die grip geven op het sturen van bezoekersstromen in plaats en tijd, en het gedrag van bezoekers tijdens hun bezoek.

Bijlage 3 Toelichting thema's

Natuurbeleving

Natuurbeleving draait om het ervaren van de natuur op een rustige, laagdrempelige manier, zonder commerciële insteek. Voorzieningen zoals uitkijktorens, stiltegebieden of vogelkijkhutten bieden bezoekers de kans om natuur bewust te beleven.

Educatie

Educatieve voorzieningen brengen kennis over natuur, landschap en geschiedenis over via borden, routes of bezoekerscentra. Ze stimuleren bewustwording en betrokkenheid, bijvoorbeeld door interactieve tentoonstellingen of rondleidingen.

Horeca & pleisterplaatsen

Horeca en rustpunten zijn essentieel voor recreanten om te pauzeren, ontmoeten of overnachten. Denk aan cafés, picknickplekken of bankjes die de toegankelijkheid en aantrekkelijkheid van het gebied vergroten.

Spelen & attracties

Speelplekken en dagattracties bieden recreatie voor gezinnen en kinderen, vaak in een natuurlijke of avontuurlijke setting. Dit kunnen zowel openbare speelbossen zijn als kleinschalige commerciële uitjes.

(Water)sport en bewegen

Deze voorzieningen stimuleren een actieve levensstijl in de buitenlucht, zoals wandelen, kanoën, suppen of buitensporten. Ze maken gebruik van de natuurlijke omgeving en dragen bij aan gezondheid en vitaliteit.

Evenementen

Evenementen geven levendigheid aan het gebied en zorgen voor terugkerende ontmoetingsmomenten. Met geschikte locaties,

basisvoorzieningen en promotie kunnen ze een sterk verbindend en toeristisch effect hebben.

Cultuur (historie)

Culturele en historische elementen vertellen het verhaal van de streek, bijvoorbeeld via monumenten, musea of karakteristieke gebouwen. Ze dragen bij aan de identiteit en aantrekkingskracht van de buitengebieden.

Erfgoed

Erfgoed focust op het behoud en de beleving van authentieke landschappen, objecten en gebruiken. Zowel materieel als immaterieel erfgoed versterken het karakter van het gebied en kunnen via routes, evenementen of digitale toepassingen beleefbaar worden gemaakt.

